DUMITRU HÎNCU

SCHIȚE PENTRU UN TABLOU DE EPOCĂ (1930 - 1940)

EDITURA VIVALDI

DUMITRU HÎNCU

Schițe pentru un tablou de epocă

(1930-1940)

Coperta: DUMITRU POPESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HÎNCU, DUMITRU
Schițe pentru un tablou de epocă / Dumitru Hîncu. –
București : Vivaldi, 2010
ISBN 978-973-150-050-8

94(498)"1930/1940"

SCHIȚE PENTRU UN TABLOU DE EPOCĂ (1930-1940)
de DUMITRU HÎNCU

DUMITRU HÎNCU

Schițe pentru un tablou de epocă

(1930-1940)

Editura Vivaldi
Bucureşti 2010

În câteva rânduri

În popasurile mele prin biblioteci şi arhive, din ţară şi de peste hotare, n-am fost condus de idei preconcepute. Iar imaginea ce mi s-a conturat asupra unor întâmplări sau personaje, n-am dorit să fie o pledoarie sau un act de recuzare şi, de aceea, vreau să sper că în paginile ce urmează, cititorii nu vor fi deranjaţi de un ton redundant sau de clişee apăsătoare prin repetiţia şi banalitatea lor.

Ele privesc un răstimp ce mi se pare mai puţin cunoscut astăzi, anume perioada anilor 1930-1940, cu episoade şi actori în ipostaze nebănuite. Dar care, laolaltă, recompun în linii mari tabloul unei epoci, de la debutul şi până la evanescenţa ei.

Dumitru Hîncu

„Cazul" și necazul Știrbey

Într-un incitant studiu despre istoria dezinformării, Vladimir Volkoff[1] a demonstrat, cu multe exemple, că o insistentă presiune asupra opiniei publice poate impune o viziune care să sprijine o anume politică, un regim, un individ.

Mi-am amintit de această constatare când, cercetând – la Arhivele Naționale – marele număr de dosare ce alcătuiesc Fondul Carol II, m-am convins că ele recompun atât tabloul unei vaste manipulări a conștiințelor, cât și, în genere, acela al unui regim care, din nefericire, a avut multe similitudini cu cele care i-au urmat.

Aflat încă în exil, viitorul rege Carol II și-a pus la punct – pe 23 de zile cu antetul *Hotel St. James d'Albany* – planul a ceea ce urma să întreprindă

---

[1] *Petite histoire de la desinformation*, Paris, Editions du Rocher, 1928.

odată întors în ţară: înrâurirea presei locale şi străine, evenimentele asupra cărora trebuia să influenţeze, cultivarea sau, dimpotrivă, înlăturarea unor persoane etc.

Iar, printre altele, a notat:

„Ştirbey vrea să împiedice revenirea prinţului".

Şi:

„Regina îşi poate face iluzia de a juca rolul de vioară primă în politică". Lăsând să se întrevadă că el se va opune.

Adversitatea sa faţă de Ştirbey şi de propria-i mamă era, se ştie, mai veche. Data din vremea când, în bună parte datorită influenţei lor, a fost înlăturat de la succesiunea tronului ca urmare a aventurii cu Zizi Lambrino şi a ruperii căsătoriei cu principesa Elena, spre a fugi cu Elena Lupescu.

Încât, revenit în ţară, una din primele sale măsuri a fost împiedicarea oricărui contact între Ştirbey şi regina Maria, izolând-o pe aceasta de societatea bucureşteană, în timp ce Ştirbey a avut parte de un regim şi mai strict: supravegheat zi şi noapte, în locuri publice şi în reşedinţele private, în deplasări cu maşini sau pe jos, în familie sau în întâlnirile cu persoane mai mult sau mai puţin apropiate. Iar constatările făcute de urmăritori erau consemnate în Note, ce ajungeau pe masa regelui, foarte interesat de cuprinsul lor.

Acum, ele se află în custodia Arhivelor Naţionale unde, citindu-le, am avut senzaţia că mă aflam în faţa fişelor pentru scrierea unei cărţi ce-şi propunea să recreeze o intrigă puţin obişnuită.

Ea ni se dezvăluie treptat, începând cu a doua jumătate a lunii septembrie 1930, deci la trei luni după ce Carol Caraiman devenise Carol II.

Să luăm, dar, act de ea – acum când putem s-o facem – chiar dacă în limba păsărească şi cu nume stâlcite, cum ne-a fost transmisă de iscoadele lui Ştirbey.

Braşov – 15/9/1930

TANCRED CONSTANTINESCU[2] a vizitat Duminică pe B. St fiind reținut la dejun.

În afară de chestiunile de ordin politic împreună cu BOXAL[3] au discutat chestiuni financiare în legătură cu pierderile suferite de toți trei în urma scăderei valorei efectelor la bursa din Londra, unde au depus asemenea efecte bancare.

În seara aceleiaşi zile TANCRED CONSTANTINESCU însoțit de Boxal au plecat la Bucureşti.

Nadejdea St.[4] scrie articole literare pe care le trimite ziarelor germane din Timişoara.

Braşov – 16/9/1930

B. St. a stat astănoapte până la ora 10 cu familia şi ELISABETA ŞTIRBEI[5] care a plecat apoi la gară, luând trenul pentru străinătate.

Nimic nou.

---

[2] Ministru al Industriei şi Comerțului între oct. 1923 – martie 1926. Preşedintele Consiliului de Administrație al Uzinelor Copşa Mică şi Cugir (din 1927). Întemnițat de regimul comunist, a murit la Sighet.
[3] Edward Boshall, ginerele lui Barbu Ştirbey.
[4] Soția lui Barbu Ştirbey (corect: Nadèje – n.n.)
[5] Fiica lui Barbu Ştirbey.

Barbu Ştirbey

Braşov – 17/9/1930

Evi şi azi până la 10 B. ST. n-a eşit în oraş.

De câteva zile se observă zi cu zi împuţinarea scrisorilor pentru el. Scrisorile sosite la Bucureşti şi Buftea se aduc prin curier special.

29 Decembrie 1930

La ora 9 a venit de la Buftea cu maşina Domnul şi Doamna BOCSAN. După ce Doamna a rămas la palatul ŞTIRBEI, Domnul BOCSAN s-a dus la Reşiţa.

La orele 10,30 a sosit şi Domnul B. St. cu maşina Nr. 5450 – B condusă de şoferul MIHAI, care fiind trimis de stăpânul său în oraş s-a întors la orele 11,15 cu un plic în mână pentru B. St. La orele 12 B. St. a plecat cu maşina în strada Oteteleşeanu Nr. 3 la dentistul DRESSLER de unde a eşit la orele 12,40 plecând cu maşina mai departe în str. Buzeşti Nr. 120 la D-l inginer G. BALŞ a cărei soţie este sora sa.

La orele 16,20 domnul B. St. s-a reîntors la palat unde era aşteptat de un Domn de statură potrivită, brun, cu mustaţă mică, neagră, cârn şi cu căciulă de LOTRU şi după o oră au plecat împreună la Domnul DUCA str. Grigore Alexandrescu Nr. 33. Aci s-a dat jos şoferul şi a intrat în casă, cei doi aşteptând în maşină 15 minute, după care a eşit o doamnă care a luat loc în maşină lângă domnul B. St. şi celălalt, pornind spre Şosea până la Hipodrom şi de aici la Mogoşoaia îndreptându-se spre Buftea. Observând direcţia, am încetat urmărirea, asigurându-mă că se duce la Buftea.

<u>*30 Decembrie 1930*</u>

Astăzi la orele 11 a sosit cu maşina B. St. care a rămas la domiciliu, iar pe şoferul MIHAI l-a trimis cu o scrisoare la domnul Duca.

De aci şoferul s-a reîntors acasă.

<u>*5 Ianuarie 1931*</u>

La orele 10 a sosit B. St. împreună cu soţia sa. La orele 11 au plecat toţi împreună în oraş cu maşina până în strada Oteteleseanu Nr. 3 la D-l dentist DRESSLER, unde a rămas domnul B. St., dar doamna s-a reîntors cu maşina până în Calea Victoriei, de unde a trimis pe şofer la CAPŞA spre a cumpăra o cutie cu bomboane. După aceasta a pornit mai departe oprind lângă Biserica Albă, pe strada Alexandrul Lahovari, la Casa de Modă „GINA" unde doamna a coborât, rămânând aci până la 12,10. De aci s-a reîntors la dentist şi a luat pe B. St., apoi s-a întors până în faţa locuinţei, unde B. St. văzând că-l aşteaptă o maşină a coborât, iar doamna a mers până la Legaţiunea Germană din Calea Victoriei, intrând înăuntru.

După puţin timp a trimis un sergent la maşină şi a luat cutia de bomboane cu încă un pachet mai mare. La ora 12,40 doamna s-a reîntors acasă. Imediat a sosit şi maşina cu Nr. 1683 proprietatea lui DINU HIOTU[6] cu care doamna St. a plecat la Buftea. La orele 12,10 a eşit Dl. TANCRED CONSTANTINESCU

[6] Constantin Dinu Hiott, soţul Caterinei, fiica lui Barbu Ştirbey.

plecând cu maşina Nr. 1618. Această maşină a fost văzută de B. St. şi este proprietatea D-lui TANCRED CONSTANTINESCU.

La orele 13,15 a plecat cu maşina şi B. St. mergând în Şoseaua Kiseleff lângă palatul Principesei Elena la prinţul KALIMACHI unde a rămas la masă. De aci şoferul cu maşina încărcată cu pachete s-a dus la închisoarea Văcăreşti lăsând pachetele pentru deţinutul RUSU fost funcţionar la Palatul Regal. De aci maşina s-a reîntors la domiciliu, apoi s-a dus la prinţul KALIMACHI, de unde a plecat la Buftea cu B. St.

7 Ianuarie 1931

Astăzi la orele 9,30 a venit dela Buftea BOXALL împreună cu soţia sa, ducându-se apoi în oraş de unde s-au reîntors la orele 12,30 spre a se duce la Buftea.

8 Ianuarie 1931

Astăzi până la orele 14 supraveghind casa ŞTIRBEI nu s-a putut observa decât maşina lui DINU HIOTU cu Doamna şi BOXALL cu soţia.

La orele 18 doamna BOXALL s-a dus cu maşina la Reşiţa[7] spre a-şi lua soţul şi a plecat la Buftea.

---

[7] Adică la sediul din Capitală al Soc. Reşiţa.

9 Ianuarie 1931

La orele 9,30 a sosit cu maşina Nr. 1940 B. St. cu doamna venind dela Buftea.

La orele 10,30 au plecat împreună tot cu această maşină conducând şoferul MIHAI până la dentistul din strada OTETELEŞEANU Nr. 3. După jumătate de oră au plecat din nou reîntorcându-se acasă, unde B. St. a rămas, iar doamna continuând până la strada Buzeşti 100.

La orele 11,30 doamna ŞTIRBEI s-a urcat în maşină cu încă o doamnă cu care dela această adresă, pornind pe Calea Victoriei şi oprind la Nr. 109 la casa GH. CANTACUZINO.

La orele 12,14 au eşit de aci şi au intrat în casa ŞTIRBEI, de unde după ½ oră au plecat împreună cu B. St. în strada Buzeşti Nr. 100 la familia BALŞ, rămânând aci la masă.

La orele 12,30 B. St a eşit ducându-se cu maşina în Calea Victoriei Nr. 109 la GH. CANTACUZINO, iar de aci, după un sfert de oră, la domiciliul unde după ce a vorbi cu BOXALL l-a luat pe BOXALL cu care apoi, după ce a trecut pe acasă, au plecat la Buftea la orele 12,50.

14 Ianuarie 1931

Astăzi la orele 11 B. St. a sosit dela Buftea cu şoferul MIHAI cu maşina Nr. 1940.

După ce a luat câteva pachete, s-a dus cu ele în str. Pitar Moşu la domnul ŞTEFAN MIŞU şi de aci a

mers la societatea „Reşiţa" unde a lăsat o scrisoare, apoi la Ministerul de Externe.

De aci s-a întors în str. Pitar Moşu Nr. 6 la Domnul BALŞ şi acasă unde a stat până la orele 13 când a plecat iarăşi la Ministerul de Externe luând cu maşina pe domnul FILOTI[8] pe care l-a dus în str. Pitar Moşu Nr. 6.

După 15 minute a eşit împreună cu un domn bătrân, cu părul alb, plecând apoi împreună cu soţiile la Buftea.

<u>*15 Ianuarie 1931*</u>

Astăzi a venit în Capitală venind dela Buftea la orele 11,30 B. St. cu maşina Nr. 1940 condusă de şoferul MIHAI. Până la orele 12,30 a stat acasă, venind la dânsul mai multe persoane, printre care am remarcat un domn foarte bine îmbrăcat, într-o blană de Biber şi cu căciulă şi ras complet, înalt, bine făcut.

Odată cu „supravegherea" a fost pusă la punct şi discreditarea lui Barbu Ştirbey, precum şi compromiterea apropiaţilor săi. Iar cel care s-a pus, cu mult

[8] Eugen Filotti a fost mai întâi redactor la ziarele „Dimineaţa" şi „Adevărul", apoi directorul revistei „Cuvântul liber". Ataşat de presă la Praga, director al Serviciului presei din M.A.E. şi ulterior, ministru plenipotenţiar la Ankara, Atena şi Budapesta.

zel, la dispoziția Palatului a fost Grigore Filipescu, directorul şi proprietarul ziarului „Epoca".

Care de la 15 noiembrie 1930 anunțase, într-un text în chenar gros *„În momentul când apar aceste rânduri, „Societatea Reşița" va fi cântat veşnica pomenire politicei Prințului Ştirbey. Această politică era moartă, lipsea ceremonia funebră. Ea are loc astăzi în palatul unde trufia ştirbească s-a manifestat cu maximum de îndrăzneală.*

... Ceremonia va fi simplă. Se va lua act de decesul politic al Prințului Ştirbey".

Iar trei zile mai târziu, cu titlul „Asanarea țării", Gr. Filipescu îşi completase informația de mai sus, anunțând:

„Nu este suficient că sistemul Ştirbey a fost condamnat, trebuie ca țara să ştie că ceea ce a fost nu mai poate să fie şi că alți Ştirbey nu se vor mai naşte în România.

Demisiile de la „Reşița" şi „Banca de Credit" nu reprezintă decât partea întâia a programului de asanare".

O altă „parte" a constituit-o, la 30 noiembrie 1930, numirea lui Grigore Filipescu ca director al Societății Române de Telefoane, prin mijlocirea căreia se putea nu numai vorbi, ci şi asculta ce se vorbea.

Încât e uşor de înțeles şi de ce, în primele zile ale lui decembrie 1930, directorul „Epocii" a atras cititorilor săi atenția că:

„Regele este ocrotitorul firesc şi sincer al poporului, de aceea poporul trebuie să-l iubească, să-l înconjoare, să-l apere cu toată energia, fiindcă numai

mâna lui oțelită îl va putea scoate din nămolul în care el se zbătea în primejdia de a se îneca."

Cu o asemenea „mână" n-a fost de mirare nici că la 13 decembrie şi-a putut bucura lectorii anunțându-i:

„Ieri a avut loc adunarea societății de asigurare „Dacia România".

Cu această ocazie i-a primit demisia Prințului Barbu Ştirbey din consiliul de administrație al societății."

Şi, mereu doritor să slujească „poporul", ziarului „Epoca", n-a putut, bine înțeles, să-i scape nici „Un episod scandalos al afacerilor Ştirbey".

Încât la 16 decembrie 1930, a semnalat:

„Cititorii noştri ştiu că Prințul Ştirbey asigurându-şi un tarif vamal ruşinos şi mulțumită influențelor oculte pe care le exercita, deținea un adevărat monopol al aprovizionării cu vată şi bandaje pentru armată şi Crucea Roşie.

Acum ni se aduce la cunoştință că din contractul în vigoare, semnat de un oarecare Lazăr Samit, reprezentantul Prințului în această afacere, Fabrica Buftea mai avea de predat un lot de 30000 metri tifon. Acest ultim lot a fost, însă, de o calitate atât de inferioară încât Depoul sanitar al armatei a opinat pentru refuzarea lui".

Era o „rană" pe „trupul poporului" pe care vata şi tifonul Prințului Ştirbey nu puteau s-o oblojească.

De aceea, „Epoca" a şi solicitat:

„Pentru lămurirea celor de mai sus, cerem stăruitor instituirea unei anchete urgente".

Şi, în fine, după multele şi stăruitoarele sale eforturi, la 27 ianuarie 1931, a fost în măsură să întrezărească şi vremuri mai bune:

„Astăzi credem că situaţia s-a schimbat. La „Reşiţa" a fost ales un nou preşedinte.

... Suntem convinşi că sub preşedenţia d-lui general Baliff, dl. Vlasopol (care puţin înainte fusese numit de ziar „prietenul nostru") nu va mai fi pus în imposibilitatea de a face lumină asupra unor bunuri".

Dar nu numai „Epoca" avea motive să fie mulţumită că „situaţia s-a schimbat". Generalul Baliff, foarte activ în pregătirea revenirii în ţară a regelui, avea şi el toate motivele să fie bucuros de „vremurile bune". Căci, în afară de „Reşiţa", a fost mai întâi gratificat cu diverse funcţii la Palat şi apoi cu demnitatea de membru al Consiliului de Coroană, factor decident mai presus de guvern.

Între timp, învins de atotputernica armă a calomniei, Barbu Ştirbey se expatriase, stabilindu-se în Elveţia.

Şi un alt „indezirabil"

„Nedoriţi" la Palat au fost însă, nu numai Barbu Ştirbey şi familia sa, ci toţi cei care n-au înţeles să se dezică de dânsul şi de ai lui. Iar cel faţă de care s-a procedat cu o uluitoare lipsă de scrupule, a fost mai ales ministrul Germaniei la Bucureşti.

Gerhard von Mutius (1872 – 1934)

Poate greu de crezut acum, dar aşa s-a întâmplat.

Să vedem, însă, cine a fost acesta.

La jumătatea lunii iulie 1926, o Notă a lui Fręderic Naro, ministrul român la Berlin, şi-a informat superiorii despre numirea în Capitala noastră a lui Gerhard von Mutius, comunicând şi câteva date despre el:

„Von Mutius a intrat în cariera diplomatică în 1902. Ministru plenipotenţiar la Oslo, Preşedintele delegaţiunei de pace la Paris în 1920, când a fost numit la Copenhaga.

Spirit cultivat, a lăsat pretutindeni cea mai bună impresie prin firea sa manierată şi având în mod întâmplător ocaziunea a-l cunoaşte personal l-am găsit în relaţiunile de afaceri prevenitor şi doritor a ne fi agreabil".

Asta a fost, deci, tot ce s-a ştiut atunci la M.A.E.

După trei luni, mai exact la 2 noiembrie, două trăsuri ale Curţii Regale au oprit în faţa Legaţiei Germane din Calea Victoriei spre a-i conduce la Palat pe Gerhard von Mutius şi colaboratorii lui.

Prezentarea scrisorilor de acreditare trebuia să aibă loc la ora 12,30.

Atunci şi-a făcut intrarea în Sala Tronului regele Ferdinand şi noul ministru – care-l înlocuia pe Gustav von Fraytag ce-şi reprezentase ţara din 1921 – a citit scrisoarea prin care mareşalul Paul von Beneckendorf şi von Hindenberg, preşedintele Reichului, împuternicea să-l reprezinte, întrucât:

„Verificatele sale calităţi mă îndreptăţesc să fiu convins că, la fel ca predecesorul său, se va strădui,

la rândul lui, să câştige bunăvoința Majestății Voastre în misiunea ce i-a fost încredințată".

Întrevederea dintre rege şi noul ministru a durat aproape o oră, desfăşurându-se în limba germană şi în termeni foarte cordiali.

Iar la 26 noiembrie, regele Ferdinand a semnat şi următorul decret:

„Văzând şi cercetând puterile Domnului Gerhard von Mutius cu data de 26 August 1926, prin care Guvernul Germaniei l-a numit Consul General şi dorind a primi şi trata cu toată favoarea pe Dl. G. von Mutius, îi dăm voie să se bucure în circumscripția sa consulară de puterea zisei patente şi de toate privilegiile şi scutirile alipite funcțiunei sale. Ordonăm autorităților administrative şi judecătoreşti de a-l recunoaşte în calitatea de Consul General al Germaniei spre a-şi putea îndeplini fără împotrivire, conform convențiunilor şi uzanțelor, funcțiunile ce îi sunt încredințate cu condițiune, însă, fără să aibă dreptul de a putea invoca calitatea sa de Consul General spre a se sustrage ziselor urmăriri. Ordonăm cu deosebire autorităților administrative din întreg Regatul României, să privegheze la îndeplinirea Decretului de față".[9]

Dat în Bucureşti la 26 Noiembrie 1926

Luând cunoştință de acest text, trebuie să avem în vedere că în momentul când a fost edictat, în România viețuia o importantă minoritate germană, activă şi prosperă, răspândită în multe aşezări

[9] Arhiva M.A.E. Fondul Gerhard von Mutius.

urbane şi rurale şi de aici nevoia de Consulate la Braşov, Sibiu, Cluj, Timişoara, Cernăuţi, Constanţa sau Galaţi, coordonate de un Consul General.

Ultima prevedere a Decretului trebuie să-i fi stârnit, însă, cel puţin un zâmbet noului ministru plenipotenţiar. Căci unicul negoţ pe care el l-a practicat vreodată a fost... comerţul de idei.

Cercetări făcute în Arhiva diplomatică a Ministerului de Externe German, mi-au permis să descopăr, printre altele, acest elocvent tablou al carierei lui von Mutius:

Născut: 16.9.1872, la Gellenau, comitatul Glatz
Decedat: 18.10.1934

1896	Licenţiat în ştiinţe juridice
1903	Intrat în serviciul Min. de Externe
1903	Transferat la Ambasada din Paris
1903	Transferat la Ambasada din St. Petersburg
1904	Numit Secretar de legaţie
1905	Colaborator al Cancelariei Reichului
1907	Prim secretar al Legaţiei din Pekin
1909	Secretar doi al Ambasadei din Paris
1911	Cu titlu temporar la Legaţia din Constantinopol
1912	Prim secretar al Legaţiei din Constantinopol
1914	Detaşat la Marele Cartier General
19.10.1915	Şeful Departamentului politic al Guvernământului Varşovia
16.8.1918	Serviciul militar
26.7.1920	Ministru plenipotenţiar la Oslo
26.7.1920	Pensionat temporar

2.8.1920	Conducătorul Delegației germane la Conferința de Pace, la Paris
25.10.1921	Însărcinat cu conducerea unei Comisii germano-olandeze pentru reglementarea problemelor de graniță
29.7.1921	Detaşat la Ministerul de Externe
19.4.1923	Ambasador la Copenhaga
27.6.1926	Ambasador la Bucureşti
25.7.1931	Pensionat temporar
18.7.1933	Pensionat definitiv

Dar, mărturisesc, în mai mare măsură am fost interesat de altă latură a personalității sale. Căci fie şi o sumară trecere în revistă a lucrărilor sale relevă că Gerhard von Mutius a fost şi un mare om de cultură, un vizionar.

Iată măcar (în traducere) câteva titluri: „Centrul de gravitate al culturii"; „Actualitatea lui Goethe"; „Nietzsche şi problema valorii"; „Kierkegaard şi Germania de astăzi"; „Vincent van Gogh"; „A avea şi a fi" sau „A fi şi a Deveni". După cum n-a rămas inactiv nici în răstimpul cât s-a aflat în România. Revistele de limba germană „Ostland" sau „Klingsor" au beneficiat de colaborarea lui cu eseuri ca „Arta de a scrie la J. J. Bachofen", „Stat şi Națiune", „Tinerețe şi bătrânețe", „Natan înțeleptul", „Religie şi structură", „Despre ştiință", „Wallenstein" sau „Răpirea lui Garymed".

Şi tot în răstimpul petrecut în România i-a apărut volumul de amintiri „Geschlossene Zeiten" (Vremi apuse) scris în anii 1924-1925 la Copenhaga, dar publicat la Braşov (Tip. W. Krafft, f.a).

Dar, evident, de cert interes pentru cunoaşterea epocii sunt şi rapoartele trimise de von Mutius Ministerului de Externe German.

Cercetările făcute în Diplomatische Arekiv des Auswärtigen Ant mi-au permis să intru în posesia întregului lot. Pentru ce va urma este, mai ales, acest Raport care ne convinge cât de lipsită de temei avea să fie campania de discreditare a relației dintre von Mutius şi Ştirbey, prezentată că ar ascunde tot felul de intrigi şi comploturi.

Original zu II Rum. 648.

Deutsche Gesandtschaft
Bukarest.

J.No.I.

- 3 Durchschläge -

Bukarest, den 8. Juni 1927

Inhalt: Persönlichkeiten und Manifest der neuen Regierung Stirbey.

In den Anlagen beehre ich mich eine Liste der bisher bekannten Mitglieder der neuen Rumänischen Regierung mit kurzer Charakteristik der einzelnen Persönlichkeiten und das Manifest vorzulegen, mit dem sie vor die Öffentlichkeit getreten sind.

Ich möchte besonders darauf hinweisen, wie stark die Kronprinzenfrage in diesem Manifest hervortritt.

Mutius

S. Pol.
14. JUN 1927

Reproduc, de aceea, (în traducere – n.n.) câteva pasaje din Raportul despre chemarea la cârma țării a guvernului Ştirbey:

Legația Germaniei
București   București, 8 iunie 1927

<u>J. Nr. 1</u>
– 3 copii –
Cuprins: Personalitatea şi manifestul
noului guvern Ştirbey

În Anexe am onoarea a vă prezenta lista personalităților cunoscute din noul guvern român, însoțită de scurte caracterizări şi de manifestul cu care s-a prezentat în fața opiniei publice.

Aşi dori, în special, să atrag atenția asupra locului pe care îl ocupă în acest manifest problema prințului moştenitor.

Mutius

K 114289
Po 5 Rum.

<u>Anexa 1</u>

1) Prințul Barbu Ştirbey
Prim-ministru, ministru de Interne
şi ad-interim la Externe

Aparent fără partid, dar liberal prin interesele sale economice. Favorit al Reginei. Om de încredere al lui Brătianu şi în felul acesta şi al Regelui. Fără

scrupule, dar într-o manieră elegantă. Personalitatea şi viaţa familiei sale vădesc o puternică influenţă a culturilor germană şi engleză. Numirea sa, datorată exclusiv Reginei, n-a corespuns dorinţei lui Brătianu care l-ar fi preferat pe generalul Prezan.

Şi, după scurte caracterizări ale unor membri ai Cabinetului (C. Argentoianu, dr. N. Lupu, Ion Inculeţ, Mihai Popovici şi Alex. Lapedatu) s-o reţinem pe aceea a lui:

7) Stelian Popescu — Ministrul Justiţiei
Pretins fără partid. Proprietar al ziarului „Viitorul" (în realitate al ziarului „Universul" – n.n.). Ministrul Justiţiei sub Take Ionescu. Germanofob de cea mai joasă speţă.

Dacă ar fi trebuit însă, ca von Mutius să-l definească şi după doi-trei ani pe Barbu Ştirbey, ar fi făcut-o în cu totul alţi termeni. Căci, între timp, atât ei, cât şi soţiile lor, s-au cunoscut de aproape şi au legat o strânsă şi frumoasă amiciţie.

Nu ştiu câţi mai sunt acum cei care ştiu ceva despre Nadèje Ştirbey şi Marie von Mutius.

De aceea iată cum a descris-o N. Iorga pe cea dintâi:

„Doamna Nadejda Ştirbey, fiica beizadelei Bibescu, fusese crescută, din cauza unor triste împrejurări de familie, în Germania şi frumoasele versuri şi poveşti, dintre care cele dintâi au fost traduse şi de mine în

românește, fuseseră redactate și tipărite în limba germană. Dintre fiice, cea mai mare moștenise înaltele însușiri intelectuale ale străbunului Vodă Știrbey și o discuție cu dânsa asupra oricărui subiect era o adevărată plăcere."[10]

Dar nici G. Topârceanu n-a fost insensibil la talentele sale și a tradus din versurile ei într-o vreme când numele Știrbey nu era deloc pe placul stăpânirii. În revista „Însemnări ieșene" din aprilie 1936, i-a publicat această poezie care ne transmite și acum ceva din grația sufletului autoarei:

Coboară drumul
Domol coboară drumul spre mormânt
Cununa vieții noastre – ofilită,
Și foaie după foaie veștejită
Se duce-n vânt

Ovalul feții, gingașul contur
Cu fragede culori copilărești,
Doar în portretul vechi al celor dimprejur
De mai găsești...

Și ne rămân prietenii pe rând
Căzuți în urmă, drumul ne desparte,
Le facem semn cu mâna
Și drumul, altădată atât de viu
E tot mai greu, tot mai pustiu.

---

[10] N. Iorga *O viață de om. Așa cum a fost*, Editura „Minerva", 1976, p. 510.

Se învârte lumea-n cerc amăgitor
Şi fără ca vreun suflu s-o atingă,
Cununa vieţii se scutură uşor
Pe când de sus începe-ncetişor
Să ningă...

Dar şi Marie von Mutius era o făptură ce-i fermeca pe cei care o citeau. Mi-e cu atât mai uşor s-o afirm, cu cât pot face apel la o recenzie, apărută în „Adevărul literar şi artistic" din 1 aprilie 1928, la nuvela *„Le Miroir und Der Spiegel"*, publicată la Berlin, dar – a amintit semnatarul ei – putea fi găsită şi în Bucureşti, la librăria F. Zweier, din Bulevardul Elisabeta.

Ce spunea, dar, publicistul I. Băilă:

„Autoarea acestei interesante nuvele trăieşte în mijlocul nostru. Originară din Franţa, d-na Marie von Mutius a devenit soţia d-lui Gerhard von Mutius, actualul reprezentant diplomatic al Germaniei în Capitala noastră. Împrejurarea aceasta a făcut ca d-na Marie v. Mutius să cunoască egal de bine limbile franceză şi germană şi să devină o scriitoare apreciată de ambele naţiuni cărora le aparţine.

Sub pseudonimul M. de Boissy a publicat în limba franceză două volume de versuri *Ombres et Clartés* şi *Pages d'hier*, iar în limba germană o povestire *Mein Dänischer Freud*. Ultima ei lucrare *Le Miroir und Der Spiegel*, de care ne ocupăm aici, a scris-o deodată, în amândouă limbile, păstrând exact forma şi subiectul, fără a face o traducere dintr-o limbă în cealaltă."

După care i-a relatat cuprinsul:

„Oglinda, acest ghicitor brutal care nu ştie să ascundă nimic, nici chiar femeilor pe cale de a-şi pierde farmecul tinereții, poate fi, totuşi, un iscusit amăgitor pentru o femeie ce se priveşte în ea cu dorința tainică de a mai descoperi ceva în priviri şi în trăsăturile feții, ceva din acel misterios vino-ncoace care poate atrage bărbatul dorit. Sub sugestia unei astfel de amăgiri, încearcă şi văduva Ana-Maria să-şi refacă viața prin cucerirea amorului lui Serge, vărul prietenei Olga. Pus prin jocul fatal al sorții între femeia al cărui păr începe să înflorească şi între verişoara lui de douăzeci şi cinci de ani, Serge nu se gândeşte mult şi pleacă cu aceasta, nimicind cu brutalitate toate iluziile şi speranțele văduvei Ana-Maria."

Obiectul recenziei lui Ion Băilă n-a fost, însă, ultima carte a lui Marie von Mutius. I-a urmat volumul *In memoriam*, o antologie de versuri din opera lui Detlev von Liliencron, Rainer Maria Rilke şi Hugo von Hofmanstahl, într-o ediție bilingvă, publicată la Braşov.

Pe Rilke îl cunoscuse din copilărie şi, în 1918, acesta îi scrisese că „inima şi sufletul său năzuiau din totdeauna la o lume egală." Şi dacă dânsa a dorit să-l traducă în limba franceză – a explicat M. v. Mutius în prefață – e „pentru că voia să facă mai cunoscut sufletul poetului rătăcitor."

Existența în timp a familiei von Mutius a avut, însă, şi alte laturi. Despre unele din ele am aflat în circumstanțe total neaşteptate. Sosit la Heidelberg după cele două luni petrecute în Arhiva diplomatică a Ministerului de Externe German şi povestind profesorului Heitmann – excelentul cunoscător al literaturii şi istoriei noastre, despre care a şi scris mult – că, printre altele, am fost foarte interesat de rapoartele lui

Gerhard von Mutius, domnia-sa mi-a spus că, după câte ştia, o doamnă cu acest nume lucra în librăria din Birmarck Platz, piața centrală a vechiului şi frumosului oraş universitar de pe valea Neckar-ului.

Bineînțeles, auzind asta, chiar în aceeaşi dimineață m-am şi dus acolo.

La intrarea „clientului", dintr-o încăpere alăturată celei care da spre stradă, a ieşit o doamnă, subțire, cu părul cărunțit care, la întrebarea mea, mi-a confirmat, zâmbind, că dânsa era persoana de care mă interesam. Şi, după o convorbire de zece-cincisprezece minute în care s-a convins că ştiam câte ceva despre fostul ministru, m-a invitat s-o vizitez acasă a doua zi după-amiază. Dar, înainte de a pleca, m-a condus către un raft din care a scos o carte pe care, tot zâmbind, mi-a întins-o. Privind coperta şi văzând numele autoarei, am înțeles că era chiar ... Dagmar von Mutius, viitoarea mea gazdă.

Locuia într-o casă încăpătoare, dar modest mobilată, situată pe o colină ce domina Neckar-ul.

Acolo am văzut, pentru prima oară, într-un tablou frumos înrămat, chipul lui Gerhard von Mutius şi, într-un album cu fotografii, pe Marie von Mutius şi cei trei copii – două fetițe şi un băiețel, în costume populare româneşti, pozând în parcul palatului Ştirbey de la Buftea.

Şi tot atunci am aflat că în timpul războiului, cele două fiice – Marie Elisabeth şi Dagmar – au trebuit să muncească într-o uzină de armament, iar fratele lor, Bernhard, a murit pe frontul de Răsărit.

Castelul familiei, de la Gellenau, în Silezia, a fost ras de pe fața pământului de trupele sovietice care

înaintau spre Vest, iar casa din Berlin a fost distrusă de bombardamentele Aliaților. „Jurnalul" lui Gerhard von Mutius, păstrat de familie în două exemplare, a dispărut şi el odată cu aceste dezastre.

Despre intempestiva plecare din Bucureşti a familiei, amabila mea gazdă mi-a spus doar – şi cu o evidentă reținere – că s-a datorat unei intrigi ale cărei dedesubturi le-a uitat.

Încât adevăratele cauze le-am aflat odată întors la Bucureşti din presa vremii şi, ulterior, la Viena.

Ce se întâmplase?

La 18 noiembrie 1930, ziarul „Epoca" a publicat – în original şi într-o traducere aproximativă – următoarea scrisoare:

Bucureşti, 13 noiembrie 1930

Mult stimate Domn von Kugelgen,

Sunt neplăcut surprins de reproducerea atacurilor d-lui Grigore Filipescu împotriva Prințului Ştirbey, atacuri apărute în ediția de azi a ziarului „Bukarester Tagblatt."

Evenimentul comunicat de o persoană atât de dubioasă ca Filipescu, nu interesează pe nimeni în cercurile germane şi consider că se comite o greşeală principială dacă ziarul „Bukarester Tagblatt" se asociază la certuri interne româneşti.

Aş dori ca, după reîntoarcerea mea, să mai discut cu D-ta.

Cu cele mai bune salutări
al Dv. devotat
(εε) von Mutius

Aşadar, „Epoca" a putut publica o scrisoare a ministrului german ce nu era adresată nici directorului, nici vreunui redactor al său. Iar, în treacăt fie spus, cine compara cele două versiuni ale scrisorii se putea convinge că von Mutius nu utilizase expresia „personalitate atât de dubioasă", ci „personalitate îndoielnică". „Epoca" n-a avut, însă, timp de aşa ceva.

A adăugat, însă, scrisorii ministrului german, în aceeaşi traducere răuvoitoare, o „Rectificare" a ziarului „Bukarester Tagblatt" pe care a prezentat-o ca scuze ale acestuia pentru eroarea comisă:

„Regretăm de a fi redat în ziarul nostru demascările filipescane, cu cât în mod vizibil este vorba de bârfeli răuvoitoare. Pe de altă parte, însă, fiind vorba de o personalitate a ţării, aproape în imposibilitate de a se apăra, nu voim să ne asociem la acest joc puţin nobil."

Iar odată această precauţiune luată, directorul „Epocii" a trecut la ceea ce intenţiona, de fapt, să facă; să-l atace pe von Mutius:

„Din punct de vedere principial, protestăm cu ultima energie pe lângă d. ministru de externe împotriva amestecului unei legaţiuni străine în treburile noastre interne.

Sau „Bukarester Tagblatt" este un ziar românesc redactat pur şi simplu într-o limbă străină ca „L'Indépendance Roumaine" şi în cazul acesta ministrul Germaniei n-are nici un drept de cenzură asupra redacţiei, liberă să se ocupe de toate chestiile de politica românească sau această foaie este

organul oficial al legației din Calea Victoriei şi atunci guvernul trebuie să ia măsuri împotriva ei.

Aşadar, pentru a fi bine înțeleşi, zicem: Sau pleacă D. von Mutius sau dispare „Bukarester Tagblatt”.

Față de latura principială a chestiei, partea personală trece pe planul al doilea.

Din prima zi a sosirii sale în țară, d. von Mutius sedus de argintăria de la Buftea, a fost sluga plecată a Prințului Ştirbey.

Aprecierile unui asemenea domn ne lasă absolut reci.

I-aşi apleca tratamentul pe care-l merită, dacă n-aşi avea certitudinea că se ascunde în dosul calității sale de diplomat.

Nu mă îndoiesc că nicio divizie de uhlani nu va parveni să scoată pe teren pe acest caraghios.

Grigore Filipescu

Trec peste aprecierile şi implicațiile lui Gr. Filipescu când ştim acum cui i se adresau. Dar, cum e uşor de imaginat, incidentul a fost pe larg dezbătut atât în presa de limbă română, cât şi în cea germană.

Unele ziare s-au mulțumit, e adevărat, cu comentarii moderate. Bunăoară, „Adevărul” din 18 noiembrie, după ce a reprodus scrisoarea lui von Mutius şi diatriba lui Filipescu, s-a mărginit să atragă atenția că:

„Incidentul e viu comentat în toate cercurile. El e menit să aibă consecințe asupra cărora nu voim să anticipăm, dat fiind caracterul delicat, atât politic, cât şi personal al întregii chestiuni.”

Iar a doua a reprodus această punere la punct primită din partea lui „Bukarester Tagblatt":

1) „Epoca" n-ar fi trebuit să facă uz de scrisoarea d-lui von Mutius, pentru că această scrisoare a fost furată.

2) „Bukarester Tagblatt" este un ziar românesc de limbă germană.

3) D. von Mutius, în calitate de cititor al ziarului, are dreptul să-şi spună părerea asupra atitudinei ziarului fără ca prin aceasta să exercite o presiune.

4) Ca atare, nu-i exact că redactorul lui „Bukarester Tagblatt" care a publicat articolul contra prinţului Ştirbey a fost concediat. El a demisionat pentru că „urmărea alte posturi."

5) Nu-i exact că retractarea publicată a apărut în urma presiunilor d-lui von Mutius, care nu era de faţă (fiind plecat din ţară – n.n.) în momentul publicării ei."

La unison, însă, cu Grigore Filipescu, „Universul" s-a folosit, parcă, de prilej spre a confirma caracterizarea despre o germanofobie de cea mai joasă speţă a proprietarului său Stelian Popescu. Şi mai multe zile la rând s-a dezlănţuit în nestăpânite calomnii la adresa ministrului german şi a germanilor în general.

Vineri 19 decembrie 1930, în rubrica „Buletin politic", un autor anonim s-a întrebat:

„Cine este D. von Kugelgen, care în faţa lumii apare drept conducător al acestui ziar? Este el supus român şi se bucură de toate drepturile civile şi politice, aşa cum cere art. 25 din Constituţia noastră? Nu credem. Fiindcă atunci nu s-ar fi pus la ordinele

unei legații străine, decât dacă este un trădător și în cazul acesta merită împușcat.

Este supus german? Atunci cum i s-a permis să poarte răspunderea unui ziar străin pe pământul românesc?

Se repetă, oare, și azi procedeele de tristă memorie ale fostului ministru german din București din timpul războiului, von den Busche, când acesta finanța și controla anumite ziare spre a induce în eroare opinia publică? Nu suntem nici azi scutiți de influențele plătite în țara noastră?!"

Iar a doua zi, în articolul „Cazul von Mutius și câteva precedente", ziarul l-a somat pe ministru să-și grăbească „ispășirea", luând exemplu de la alți diplomați care se plasaseră în situații neconvenabile și-și ceruseră rechemările. Și tot în același număr, un alt articol, semnat Gheorghe Derussi, a vrut să știe dacă von Mutius își imagina, cumva, că nimic nu s-a schimbat în România de când *„sub călcâiul cotropitorului s-a găsit o mână de ticăloși gata să devină unealta dușmanului – sau mai târziu când, după victorie, defetiștii și trădătorii care, uluiți o clipă, și-au recăpătat siguranța și trufia sub scutul unei inexplicabile inteligențe."*

Apoi, din nou, la 21 decembrie 1930, scos parcă din minți că nu se făcea „dreptatea" pe care o reclama, oficiosul lui Stelian Popescu a făcut apel la... Siguranța Statului ca la ultima instanță ce putea pune capăt unei „stări intolerabile", dar strecurând și o amenințare:

„Sperăm – a avertizat ziarul – că poliția și Siguranța vor fi luat sau nu vor întârzia să ia măsurile de rigoare contra acestui cuib de spionaj, pentru ca să nu fie nevoit publicul să facă el aceea ce poliția și Siguranța ar întârzia să facă."

Prefer să nu comentez acest noian de acuzații false și de calomnii, dar când le-am citit m-am întrebat: oare cei care le debitau chiar nu știau să și citească?

Căci înainte cu doi ani, „Adevărul literar și artistic" acordase, de pildă, mult spațiu unei conferințe ținute de von Mutius la Sibiu, pe tema „Națiunea și Statul", comentând-o în acești termeni:

„Experiențele trecutului au arătat în nenumărate rânduri că un ministru poate foarte ușor strica opera unui filosof, dar un filosof nu poate strica opera celui dintâi, fiindcă cel dintâi se lasă de multe ori influențat de interese politice care nu au totdeauna ca scop binele obștesc, dar un filosof gândește și acționează totdeauna în sensul suprem al umanității."

Și a reprodus mai multe pasaje din textul oratorului, printre care această reflecție ce-i vădea gândirea liberă de autentic vizionar:

„... devine și mai puțin important în care punct al globului te afli la un moment dat. Întregul Pământ se preface în patria omului, întreaga economie devine tot mai mult unitară."

Dar chiar și după ce „Epoca" și „Universul" revărsaseră atâtea neadevăruri, autorii lor ar fi putut citi – în „Convorbiri literare", din noiembrie 1931 – traducerea

unui articol al lui Gerhard von Mutius, apărut cu o lună înainte în „Klingsor" şi care i-ar fi putut convinge cât de străine îi erau acestuia ura între națiuni, xenofobia.

Articolul era intitulat „Germanii de naționalitate germană şi germanii de supuşenie străină" şi afirma:

„Suntem liberi ca fiind conaționali cu alții şi suntem liberi ca fiind supuşi ai unui stat.

Ca atât supuşii germani, cât şi germanii supuşi ai altor state să se regăsească totdeauna într-o lume a libertății, servindu-se unii pe alții, aceasta e menirea care le incumbă amândurora. Această menire va fi realizată cu o rodnicie cu atât mai mare din înrudirea misterioasă a oricăror ținte morale, cu cât fiecare, supusul german şi germanul supus unui alt stat, vor satisface cu mai multă sfințenie misiunile pe care i le impune statul din care face parte şi comunitatea de ... întruchipată de el.

Cine serveşte cu credință Statul său, va fi credincios şi față de poporul său."

Gerhard von Mutius era atunci departe de meleagurile noastre, retras în patria-i de origine care, după doi ani, l-a şi renegat, odată cu venirea la putere a naziştilor.

Plecase din țară în circumstanțe jignitoare pentru un diplomat în misiune. Şi de aceea, ministrul austriac la Bucureşti a socotit că trebuia să le relateze amănunțit Cancelariei vieneze într-un raport din care reproduc, în traducere:

Z,16/P.

Abreise des deutschen Gesandten von Lutius.

Vertraulich!

Verf.d.Ber.v.5.I.1.J.Z.1/P.

Herr Vizekanzler, 41940 DE-3 IV 1931

Kürzlich ist der Posten des hiesigen deutschen Gesandten vakant geworden. Der bisherige Gesandte, Herr Gerhard von Lutius, der schon Ende Januar nach Berlin abgereist ist, hat nunmehr seinen hiesigen Haushalt aufgelöst und wird nicht mehr auf seinen Posten zurückkehren. Diese Vakanz hat mit der gegenwärtigen Situation nichts zu tun, sondern ihre Gründe reichen weiter zurück.

Wie ich in früheren Berichten zu wiederholten Malen erwähnte, besteht zwischen dem König und seinem ärgsten Widersacher aus der Tronfolgerzeit, dem Prinzen Barbu Stirbey, eine erbitterte Feindschaft, die sich während des mehrjährigen Exils Seiner Majestät in keiner Weise gemildert hat. Eine der ersten Massnahmen des Königs nach seiner Rückkehr war daher, jede Verbindung zwischen seiner Mutter und dem Prinzen zu unterbinden und Letzteren vollständig zu isolieren. Der Prinz zog sich auf sein bei Bukarest gelegenes Gut Buftea zurück und wurde dort namentlich hinsichtlich seines Verkehrs aufs schärfste überwacht. Die hiesige Gesellschaft und das diplomatische Korps schränkten daher ihre Beziehungen zu ihm auf das äusserste ein.

./.

An den

Herrn Vizekanzler Dr. Johann Schober,

W I E N .

Z/INP
Plecarea ministrului german von Mutius *Confidențial*

Domnule Vice-Cancelar

3.IV.1931

Postul de ministru german de aici a devenit recent vacant. Domnul Gerhard von Mutius, fostul ministru german, plecat din ianuarie la Berlin şi-a golit acum casa şi nu se va mai înapoia la postul său. Această vacantare nu are nimic de-a face cu situația de acum, motivele ei sunt mult mai vechi.

După cum am arătat în mai multe rapoarte anterioare între Rege şi Prințul Barbu Ştirbey, cel mai aprig adversar al său pe vremea când era prinț moştenitor, exista o puternică adversitate, ce nu s-a micşorat de fel în cursul exilului de mai mulți ani al Majestății Sale. Prințul s-a retras la moşia sa de la Buftea, unde era foarte strict supravegheat. În această situație, atât societatea bucureşteană, cât şi corpul diplomatic au renunțat la orice relație cu el.

Cu atât mai mult l-a supărat, de aceea, pe Rege că Domnul von Mutius şi soția sa – foarte bună prietenă cu prințesa Ştirbey – au continuat să rămână şi mai departe legați de perechea princiară, afişând-o, ostentativ, cu orice prilej.

... Aşa s-a ajuns că la cererea Domnului von Mutius de a fi primit în audiență de Rege spre a-şi prezenta fratele, i s-a răspuns că acesta poate veni, dar el nu. Prezentându-se la Legație, maistrul de ceremonii al Palatului, i-a comunicat că Regele nu

putea fi de acord cu manifestarea atât de provocatoare a prieteniei sale cu Prinţul Ştirbey şi, deci, nu mai era în situaţia de a-l putea primi. Cu alte cuvinte, în loc să se ceară la Berlin rechemarea sa, i s-a trântit, pur şi simplu, uşa în nas, încât Domnului von Mutius nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să plece din Bucureşti.

Până acum nu a fost primită o rechemare oficială de la Berlin. După cât se pare, Ministerul de Externe german nu intenţionează s-o facă într-un viitor apropiat, spre a-şi demonstra, astfel, dezaprobarea sa faţă de modul cum a fost tratat ministrul. Până una-alta, legaţia este condusă de Însărcinatul cu afaceri Kirchholt.

Folosindu-mă de prilej, îmi permit să amintesc că individul Terianu, expulzat cu prilejul recentei treceri prin Austria a Prinţului Ştirbey era, după informaţiile mele, agent al Siguranţei Generale însărcinat cu urmărirea lui.

Lukes

Domnului Vice-Cancelar dr. Johann Schober

VIENA

Nu-i lipsit de interes, poate că de pe o filă anexată raportului Lukes se poate vedea că destinatarii lui au decis ca el să fie transmis şi Legaţiilor din Berlin, Londra, Paris, Roma, Budapesta, precum şi Direcţiunii Poliţiei din Viena.

Mai mult, cele întâmplate lui Gerhard von Mutius au fost evocate şi după nouă ani, într-o carte apărută

la Paris.[11] Autorul, foarte sever cu oficialitățile bucureştene care se apropiau tot mai mult de Germania nazistă, s-a adresat astfel cititorilor săi:

„Nu cred că cineva de bună credință ar putea admite că un asemenea regim poate fi asimilat cu un regim democratic.

... Personalități cunoscute au de suferit de pe urma unor asemenea practici.

Aşa s-a putut întâmpla ca la finele anului 1929 ministrul Germaniei la Bucureşti să fie victima unui furt. Acest diplomat, D. von Mutius, om foarte cultivat, a trimis într-o zi o scrisoare directorului unui ziar german din Bucureşti în care a avut imprudența să trateze drept lichea un publicist român G. Filipescu şi s-ar putea să fi avut motivele sale, dar scrisoarea a fost interceptată de un funcționar al cenzurii şi vândută românului în cauză. Într-un acces de furie, acesta a publicat un articol violent, grosolan şi provocator împotriva ministrului german. Primul-ministru de atunci a încercat să minimalizeze incidentul, afirmând că D. von Mutius n-a avut intenția să insulte pe G. Filipescu şi reciproc, dar n-a vrut să spună şi că scrisoarea „căzuse în mâinile" celui căruia nu era adresată şi bietul ministru al Germaniei a fost în cele din urmă rechemat."

Dacă l-am citat pe J. Thomas, n-am făcut-o pentru că redactarea lui mi s-a părut ca aducând

---

[11] J. Thomas, *Les Roumains nos alliés. Paris*, Editions Fernand Sovlet, 1939.

ceva în plus, ci pentru că dovedeşte că intriga urzită împotriva lui von Mutius a trezit ecouri şi după aproape un deceniu.

Mult mai elocventă a fost reacţia lui von Mutius după plecarea din ţară. Aş spune: exact cum nu s-ar fi aşteptat cei care s-au comportat aşa cum am văzut.

În numărul din ianuarie 1932 al revistei berlineze „Europäische Revue" a publicat articolul „Rumänien – Land und Volk" (România – ţară şi popor – n.n.) în care, după o expunere asupra poziţiei geografic-culturale a României, a conchis:

„Dacă după această schiţă a României Mari de astăzi, vom încerca să aruncăm o privire generală asupra ei, am vedea că ea oferă tabloul unei zone intermediare, identice cu premisele geografice şi culturale ale Germaniei.

... Pe de altă parte, românul cultivat face, indubitabil, parte din elita culturală a Europei. Impresionante sunt, mai ales, spiritul, umorul şi vioiciunea pe care le întâlneşti la femeile din înalta societate. Căci dacă există popoare ca englezii, scandinavii şi, azi adăugăm, germanii la care, în genere, bărbatul precumpăneşte, există, însă, şi altele cu o predispoziţie femenină, în care femeia are cea mai înaltă, mai armonioasă expresie a fiinţei lor. Printre ele, în opinia mea se numără francezii, polonezii şi last not least românii."

Şi, spre a nu fi, probabil, părtinitor, ceva mai departe a ţinut să adauge: *„Şi printre bărbaţi afli mai mult decât prea puţin intelect."*

După o lună, a reluat tema şi în cadrul unei conferinţe, despre care Legaţia română din Berlin a raportat:

10 februarie 1932

VI

„Domnul von Mutius, fostul ministru al Germaniei la Bucureşti, a ţinut o conferinţă asupra României (Land und Volk) la Institutul Harnack în ciclul de conferinţe organizat de „Der Deutche Aurlandscher Akademischer-Club.

Conferinţa a fost ascultată de un public numeros şi foarte ales. Printre auditori se găsea un mare număr de miniştri străini acreditaţi în Germania, aproape tot personalul superior de la Ministerul German al Afacerilor Străine, foarte mulţi profesori, industriaşi şi oameni de Bancă, reprezentanţii tuturor ziarelor din Berlin şi un foarte mare număr de studenţi.

Conferenţiarul a vorbit cu competinţă şi cu multă dragoste şi simpatie de ţara noastră. Iar conferinţa a fost publicată în „Europäische Revue" în numărul din februarie 1932, număr pe care l-am trimis deja Excelenţei Voastre prin Direcţiunea Presei din Ministerul Afacerilor Străine.

zu bekommen, nicht wie groß der Praktiker, sondern wie groß der Theoretiker Stalin ist. Die Rolle des Propheten ist eine dienende, Georgier aber dienen nicht. Fest steht das eine: die geistige Geschlossenheit der kommunistischen Partei des Rätebunds als einziger politischer Faktor dieses Riesenstaates stellt sich äußerlich als vollkommen dar. Es gibt zunächst keine organisierte geistige Kraft, die sie antasten könnte. Die Hoffnung aber bleibt, daß es auch Stalin nicht gelingt, dem Menschen das Denken abzugewöhnen, weil selbst er auf das denkende Individuum nicht verzichten kann.

GERHARD VON MUTIUS
Früher Deutscher Gesandter in Bukarest

RUMÄNIEN — LAND UND VOLK

Könnte man aus großer Höhe auf ganz Rumänien wie auf ein Kartenblatt herabblicken, so würde uns der weite Bogen der Karpathen, der die Mitte des Landes durchzieht, wie eine Burg erscheinen, die auf einen Kranz von Ebenen niederschaut. Diese Ebenen wurden in der Erdperiode, da das Gebirge emporgepreßt wurde, vermutlich zu Meeren, die allmählich abflossen oder verdunsteten und von den Flüssen dann mit Geröll und Schlamm wieder aufgefüllt wurden. — So etwa kann man sich die Entstehung der Moldau, der Walachei und der Ebenen Westsiebenbürgens vorstellen.

Rumänien ist auch in dem Sinne Karpathenland, als die Karpathen, erdgeographisch vermutlich als die Fortsetzung der Alpen zu betrachten, den äußersten Vorstoß spezifisch europäischer Bodengestaltung in die weiten ebenen Ländermassen Rußland—Sibiriens darstellen. Rumänien ist geographisch ein Grenzgebiet Europas und auch in bezug auf Temperaturen und Niederschläge eine Art Übergangsland und Kampfplatz zwischen dem von Nordosten herandringenden Kontinentalklima, der mitteleuropäischen, durch den Atlantischen Ozean und den Golfstrom beherrschten Atmosphäre und der Warmluft des Mittelmeergebiets. Während die Bukowina, Bessarabien, die Moldau im allgemeinen ein sehr rauhes Winterklima haben und der in Abständen mit einer gewissen Regelmäßigkeit wehende Nordostwind in der kalten Jahreszeit Frost und große Schneemassen, in den Übergangsperioden kühle Regenfälle bis in die Walachei trägt, hat Siebenbürgen mehr mitteleuropäisches Klima und überwiegt im Banat und in der südlichen Dobrudscha die Herrschaft der warmen Mittelmeer-

VII

Tot Dl. Ministru von Mutius, într-o dizertație făcută în fața unui auditor foarte ales, în casa Profesorului Sombart, vorbind de germanii răspândiți în toată lumea, a atins și chestiunea minorității germane din România și a arătat chipul cum a soluționat Guvernul Român problema minoritară și excelenta impresie pe care a făcut-o în Germania felul cum sunt tratate minoritățile în România.

Excelenței sale
Domnului N. Iorga
Președinte al Consiliului de Miniștri
Ministru al Afacerilor Străine ad-interim."[12]

N-am putut, însă, afla și dacă regele a fost informat despre cele de mai sus și dacă a mai fost sau nu furios.

Între timp continua vânarea lui B. St.

Se știe, Carol II era un pasionat vânător, ochea bine și chiar de la mare distanță.

Barbu Știrbey, aflat acum departe, rămânea și el mereu în vizorul său. Căci Palatul trebuia să știe cu cine și ce vorbea, unde se deplasa și ce intenții avea, spre a putea lua măsuri în consecință.

---

[12] Arhiva M.A.E. Fondul 71 – Germania, vol. 73, f. 188-189.

„Însemnările politice" ale lui Armand Călinescu, Subsecretar de Stat la Interne în primii ani de domnie a lui Carol II, publicate în 1990, cuprind câteva informații în acest sens. Deşi unele din ele pot părea acum aberante sau absolut ridicole, Carol II n-ar fi tolerat, probabil, să nu-i fie aduse la cunoştință.

De pildă:

TELEGRAMA

Londra, 24 octombrie 1932

Daily TELEGRAPH publică reportaj extraordinar de senzațional *„COMPLOT PENTRU RĂSTURNAREA REGELUI CAROL". „Ura prințului Ştirbey contra monarchilor." „Principesa Elena întrebuințată ca instrument provoacă turburări." „Încercarea aduce Principele Nicolae Bucureşti zădărnicită"*

Reportajul este trimis de un reprezentant special al ziarului la Bucureşti şi spune între altele: „În locul vizitei de Mamă fără de afecțiune nu este altceva decât un complot pus la cale de cel mai mare duşman al Regelui Carol Prințul Barbu Ştirbey care vrea să răstoarne mai întâi noul guvern şi apoi pe Regele Carol. Se face apoi un lung istoric al rolului lui Ştirbey în politica şi Curtea Română şi propaganda făcută de el în străinătate precum şi influența exercitată de Ştirbey pentru a împiedica formarea guvern tare Maniu-Titulescu. Planurile au fost dejucate prin permiterea intrare în țară Principesa Elena care venea acompaniată de ziarişti străini care voiau să asiste la

arestarea Sa. Ziarul adăugă că M.S. ELENA nu ştia nimic de toate aceste planuri.

DAILY MAIL dimpotrivă reportaj sec transmis prin agențiile Reuter, Exchange şi Central News spunând că suveranul nu este amestecat în nici un fel în negociațiuni cu Principesa Elena şi totul este lăsat pe mâna Preşedintelui Maniu şi Ministru Titulescu. Se publică declarația oficială că divorțul este definitiv şi nu este vorba de nici o reconciliere.

DAILY HERALD publică reportaj din Bucureşti spunând: . REGELE CAROL a fost informat de consilierii săi că dacă nu va ajunge înțelegere cu fosta soție Tronul său este primejduit: comentează apoi pretinsele întâmplări Curtea Română.

DAILY EXPRESS publică ştiri din Bucureşti consacrat aproape în întregime unei Doamne care, pretinde corespondentul, s-ar aflat la Sinaia. Spune apoi că Principele Nicolae ar sosi Bucureşti azi sau mâine.

Restul ziarul publică comunicări dela agențiile Reuter, Exchange şi Central News."

CIOTORI
Secretar de presă Londra

După mai puțin de două săptămâni un „om de încredere" semnala Ministerului de Interne:

„În unele cercuri duciste se spune că s-a făcut un acord între Alteța Sa Principele Nicolae şi Barbu Ştirbey.

Acest acord ar consta în îndepărtarea din Domnie a M.S. Regelui şi să fie proclamat Rege, Voevodul Mihai.

Regența să fie compusă dintr-o singură persoană: Alteța Sa Principele Nicolae.

Există chiar o scrisoare a Alteței Sale adresată lui Ştirbey, în care îi confirmă acordul şi că în această înțelegere ar intra şi Majestatea Sa Regina Maria.

După cât sunt informat această scrisoare a fost văzută chiar de Majestatea Sa Regele, în ale cărui mâini se zice că este azi.

HK

Iar la 10 februarie 1933, Ataşatul de presă de la Legația din Berna transmitea la M.A.E., iar acesta către Carol II[13]:

<u>*B. Nr. 2*</u>

„Din Berna se comunică următoarele: Colaboratorii însărcinați cu supravegherea în interior a activității dlui Ştirbey, au făcut acum câteva zile constatarea, că într-o mapă de lucru, cu diferite notițe de ziare, fotocopii, articole lipite pe hârtii volante, se afla şi un teanc de coli format ministerial, toate scrise la maşină, iar pe prima pagină a coalelor se citea următorul titlu: LE DRAME DE MON AMOUR POUR LE PRINCE CAROL (2ème édition) par HELENE LUPESCU. Imediat în dosul acestor coli de hârtie, se afla un plic mai mare format ministerial, în care se aflau alte 53 coli de hârtie acelaşi format. Se credeau a fi copii în dublu exemplar al primelor coale; de fapt erau traduceri exacte după coalele de mai sus, şi anume „MY LOVE DRAMA WITH PRINCE CAROL"

[13] Arhivele Naționale, Fondul Casa Regală, Carol II, Dosar 75/1933.

(2eme Edition) BY HELENE LUPESCU, care conține 24 coli bătute la maşina de scris, iar o altă serie care cuprinde titlul „MEIN LIEBESDRAMA MIT PRINCE CAROL" (2 Auflage) VON HELENE LUPESCU, care cuprinde 28 de coli, bătute la maşină.

Până la continuarea cercetărilor cu rostul acestor materiale, am dat ordin să mi se procure sub orice formă fotocopiile lor. S-a putut deocamdată prinde în grabă coalele scrise în limba franceză, pe care ne grăbim a vi le pune la dispoziție – lucrările fotografice reclamând timp din cauza cantității de coale, şi cum întreaga operațiune reclamă multă atenție, pentru a nu fi simțiți tocmai pe la această mapă, am recomandat prudența necesară şi laps de timp intenționat, pentru a ne procura în linişte şi celelalte fotocopii.

Acum, serviciul nostru urmăreşte cu toată atențiunea necesară, ce se va petrece cu aceste coale. – Diferitele ipoteze puse de serviciul nostru, cum de exemplu: opera unor interesați, pentru a stoarce sume de bani de la Dl. Ştirbey, şi căruia i s-au remis aceste lucrări, fie pentru a le revizui sau corecta fie adăuga ceva; ca apoi să fie tipărite. A doua ipoteză: o lucrare ordonată chiar de dl. Ştirbey, prin intermediul unor interesați, ca apoi să fie răspândită în public; poate de dată mai veche care încă nu este de actualitate, sau care acțiune să fie chiar abandonată. – A treia ipoteză: Opera unor ziarişti de şantaj, cari vor să-şi facă un venit din această publicațiune, indirect având concursul dlui Ştirbey, prin suma de bani, care ar costa tipărirea lor în câteva mii de exemplare. A patra ipoteză: O acțiune izolată, a unor

„buni" români, cari mai des se călătoresc prin străinătate, şi cari doresc să fie pe placul dlui Ştirbey, sau al altor politicieni interesaţi.

Nu trebuie să confundăm acţiunea cu totul izolată a presupusului corespondent de ziare anglo-americane SWIST SOMLO, cunoscut din corespondenţele noastre anterioare, în special pe timpul vizitei dlui I. G. Duca, la Viena, care ar lucra şi el la o asemenea lucrare, însă având de obiect direct persoana Doamnei Elena Lupescu.

Faptul că mai toate coalele de hârtie, nu au suferit până la această dată, vreo corectură, adaus sau ştergeri, inerente unor asemenea publicaţiuni când sunt intenţionate a fi date în curând publicităţei, ne face să credem că suntem d'abia la începutul unei acţiuni.

În cursul lunei ianuarie, eram avizaţi şi de colaboratorul nostru din Londra, că în cercurile ziaristice din jurul redacţiei „The Sunday News" se vorbeşte de reeditarea în forma unei broşuri, a unor articole publicate prin anul 1927, sub titlul de atunci „MY LOVE DRAMA WITH PRINCE CAROL" by Elena Lupescu. Această informaţiune a fost imediat comunicată telefonic la Bucureşti cât şi prin corespondenţa noastră Nr. 140 din 23 ianuarie. La Londra, colaboratorul nostru urmăreşte de aproape spre a stabili vreo acţiune în curs. Până în prezent, nu e de remarcat manifestaţiuni în această direcţiune.

La Berna, toate dispoziţiunile sunt luate, nu numai pentru a stabili pe autorii morali şi materiali, dar şi acţiunea de represiune imediată, dacă s'ar

intenționa tipărirea lor. Chestiunea fiind încredințată unor oameni serioşi şi de nădejde, putem fără grijă aştepta rezultatele.

Anexat 26 de fotocopii, spre orientarea Domniilor Voastre.

LULU 10/II

Şi, tot cu aceeaşi dată, mai există un raport care comunica:

„La un dosar de corespondențe a dlui Ştirbey, se găseşte o serie de fotografii, cari reprezintă originalul unor scrisori ale membrilor Familiei Regale. Iar, printre ele: „Un act de renunțare la tron adresat M.S. Regelui Ferdinand", din Milano, cu data de 28 Decembrie 1925. Un alt act de renunțare la tron, cu data de 1 August 1919, apoi un act de renunțare la tron, din Venezia, la data de 12 Decembrie 1925, şi o adresă către Comitetul Partidului Socialist cu data 1 August 1919."

Prevăzător, expeditorul a preferat să nu precizeze şi numele celui care renunțase de trei ori la tron şi făcuse un act de adeziune la Partidul Socialist. Dar, de astădată, a semnat raportul: LULU BLAGA. Recte: Lucian Blaga. Ataşatul de presă al Legației române din capitala Elveției...

Ambele rapoarte – cărora le-am păstrat stilul şi punctuația, spre a le conserva autenticitatea şi savoarea – ne conving că Legația din Berna avea „colaboratori" nu numai în capitala Elveției, ci şi la Londra. Erau „oameni de nădejde", care se pricepeau să facă „copi", chiar în dublu exemplar, fără a fi „simțiți" de Barbu Ştirbey.

Dar acesta nu trebuia să se afle neapărat la Berna pentru a fi „supraveghiat” de aproape. Acest lucru se putea face şi la Wiesbaden, în Germania, unde Barbu Ştirbey a făcut o vizită în toamna lui 1936. Şi acolo s-a aflat „un om de nădejde”, cu un impresionant spirit de divinaţiune, care „ghicea” cuprinsul scrisorilor primite de Ştirbey, ştia ce vorbea el cu soţia ori cu cei care-l vizitaseră, unde se ducea, cât stătea şi când se întorcea la hotelul unde stătea. Căci la Bucureşti era cineva foarte interesat să afle că:

„La 24 octombrie, ora 11 dimineaţa, dl. Ştirbey, a *ieşit din hotel şi s-a dus direct la Deutsche Bank unde a făcut o scurtă vizită Directorului general al acesteia. Întors la hotel, s-a îndreptat spre apartamentul soţiei, rămânând acolo până la ora mesei. Dejunul le-a fost servit în cameră. În cursul dimineţei, dl. Ştirbey n-a fost vizitat de nimeni. A avut numai câteva scurte convorbiri telefonice cu nişte cunoştinţe.*

După amiază a rămas în apartamentul lui. Prof. Dr. Kleinschmidt a putut constata o uşoară ameliorare a sănătăţii Dlui Ştirbey. De peste hotare au sosit mai multe scrisori. Ele nu erau de natură comercială, ci în legătură cu probleme valutare. O scrisoare din Bucureşti s-a referit la mai multe retrageri din cont şi la mersul întreprinderilor sale din România. Ele i-au demonstrat deficite crescute. Lucrul l-a supărat rău pe dl. Ştirbey, deşi dl. Boxhall i-a precizat că există, totuşi, perspective de îmbunătăţire a situaţiei, pentru care e nevoie, însă, de oarecare timp. Din Paris a primit cartea de literatură „Marques” a Reginei Maria a României, pe care a predat-o doamnei Ştirbey.

În cursul serii, dl. Ştirbey l-a primit pe dl. Locher din Berna, partener de afaceri cu Herr Dr. Homberger şi Kanitz. Acesta a adus mai multe mape cu hârtii ale firmei A.G. Berna pe care le-a lăsat dlui Ştirbey. Pentru ziua următoare a fost programată o întâlnire de afaceri. În jur de ora 22, dl. Locher a plecat, iar domnul Ştirbey s-a retras în apartamentul său, de unde n-a mai ieşit.

Gol

Nr. 1451

Din Wiesbaden se comunică. Dimineața zilei de 3 noiembrie Dl. Ştirbey a petrecut-o în apartamentele sale din hotel, ocupat să răspundă la două scrisori de natură comercială şi cu lectura mai multor ziare străine sosite prin poştă. Printre ele s-au aflat şi câteva exemplare cu conținut tehnic. În jur de ora 12 dl. Ştirbey a plecat să facă nişte cumpărături, după care s-a întors la hotel. Aici a luat masa, împreună cu soția, în restaurantul casei.

După masă, dl. Ştirbey s-a retras în apartamentele sale, unde a discutat cu soția despre problemele întreprinderilor din România. Ceva mai târziu, a coborât în sala de lectură, unde i-a primit pe domnii Morpurgo, Kanitz şi Homberger. S-au întreținut despre diverse chestiuni la ordinea zilei, dar şi despre politică. Dl. Morpurgo s-a interesat despre adevăratele motive ale vizitei Regelui Carol la Praga. Cu oarecare ezitări, dl. Ştirbey i-a explicat, între altele, că discuțiile pe care M. S. Regele le-a purtat la Praga vor influența în mare măsură viitoarea politică

a Micii Înțelegeri. E greu de crezut – a mai afirmat domnul Ştirbey – că discuțiile s-au purtat în spiritul politicii lui Titulescu de înțelegere cu Rusia, altminteri acesta n-ar fi fost demis. Călătoria Regelui la Praga n-a fost o problemă exclusiv românească, ci s-a produs după un strâns contact cu aliații slavi din sud. Comunicatul oficial despre călătoria pe Dunăre a lui Tătărescu cu oprire la Belgrad a subliniat doar caracterul privat al vizitei sale; se ştie, însă, ce se întâmplă când oamenii de Stat fac vizite private. Şederea lui Tătărescu la Belgrad s-a produs în strânsă legătură cu programul vizitei la Praga, respectiv programul Micii Înțelegeri, a conchis domnul Ştirbey.

....

Urmărirea fiecărui gest, fiecărui cuvânt rostit de Barbu Ştirbey a continuat, astfel, cu îndărătnicie şi după nouă ani de la plecarea lui din țară. Ba chiar, s-ar părea, mai insistent, mai minuțios, cum rezultă din rapoartele adresate lui Carol II de un agent care, acum nu le mai semna, nici măcar cu inițiale.[14]

La 11 III 1939, probabil prin intermediul Serviciului Secret de Informații, s-a transmis, de exemplu, acest raport olograf şi la fel de agramat ca precedentele:

„Adânc respectuos vă supunem Înaltei cunoştințe a Majestății Voastre materialul curierului săptămânal N° 106 care, şi de astă dată, pare a fi destul de bogat şi din care sunt a se releva îndeosebi următoarele:

[14] Arhivele Naționale, Fond Casa Regală, Dos. 45/1939.

1) Vizitele aproape zilnice între Șt și Cantacuzino, precum reiese din rap. N° 106 a din 1, 7, 12, 14, 27 și 106 b.

2) Convorbirea teleferică a lui Șt. cu Cristescu la Paris în ziua de 27 Febr. (N° 106 a – 13) și cu dna Keure, care se află tot la Paris (106 a).

Sosirea la 28 Februarie a unei scrisori din St. Moritz, cu antetul Palace Hotel, în care locuia A. Budișteanu, conținând verosimil comunicări din partea lui Tit. – probabil în vederea voiajului ce Șt urma să-l facă și pe care l-a făcut a doua zi la Paris (N° 106 –24)

3) Întâlnirea la 28 Febr. a lui Cantacuzino cu Tit. la St. Moritz înainte de a pleca primul la Paris și Londra, și cu care ocazie l-ar fi convins complet – probabil în urma vizitelor și noilor argumentații a lui Tit. – că regimul actual nu ar fi bine văzut la Londra și astfel este de interes comun ca toți opoziționiștii să-și utilizeze toate legăturile lor în vederea propagandei necesare scopului lor cunoscut (106 a – ...)

4) În timpul șederei lui Cantacuzino la Berna, Hotel Savoy, între alții a fost vizitat și de A. Budișteanu, Cristescu și un Petre Ivănescu – cea a cărui identitate urmează să fie încă eruată (N° 106 a ...)

5) Din filajul la Paris a lui Șt să desprind întâlnirile acestuia cu un individ nou, Boltu Gheorghe – un pretins inginer chimist bogat, de supușenie cehă, dar de origine română oficial, care ar fi stabilit la Londra, dar care a stat cât mai mult timp și la Bruxelles și la Paris; apoi cu'n colonel american Morris din Chicago și soția acestuia, apoi cu O. Kaufmann, cu Landa

Cristescu, Loebelson, Jourdan Drăgulinescu, cu familia Ghilea şi de mai multe ori cu Cantacuzino (N° 106 – d)

În afară de aceştia, Şt a luat contact, vizitând pe Pierre Cot, Ducele de Matemart, Andrei Liautey, Bauffremont, Reynald de Bocavon şi cu Bercu Schwartz (N° 106 a şi 106 g – ...)

6) Este de relevat convorbirea organului special avută de acesta personal cu Şt redată detailat în raportul N° 106 f şi care în esenţă confirmă din nou debitările vechi ştiute însă cu unele nuanţe noi mai actualizate, pe de altă parte conţinând şi o recunoaştere a preparativelor campaniei plănuite în Anglia, Franţa şi America, precum şi în privinţa planului de editare a ziarului sau buletinului ştiut (N° 106 f)

7) În acelaşi timp, când Şt era la Paris, a venit şi cunoscutul Gheorghinovici întâlnindu-se cu Şt. Cantacuzino şi Cristescu şi în direcţiile avute cu aceştia referitor la chestiunea editării ştiute, s-a sulevat ideea de a câştiga pentru această acţiune şi pe Maxim, care încercare de al câştiga să fie făcut prin intermediul lui Iunian (N° 106 g – i)

8) Este de remarcat şi e semnificativ tactica laşă a lui Şt de a fi refuzat din nou interviul cerut lui de ziaristul Rivenz (106 g – 2)

9) Schachmann reîntors din Londra după ce l-a văzut pe Şt la Paris, a plecat la St. Moritz, pentru a se întâlni şi convorbi cu Tit. (N° 106 g – 2)

10) Cristescu este plecat la Londra, de unde urmează a se reîntoarce pe la 10 la Paris, urmând a pleca de aci la 12 cor. în Elveţia (N° 106 g – 4)

11) Este de remarcat şi contactul lui O. Kaufmann avut cu Şt. la Paris şi plauzibilitatea promisiunii făcută

de el – la inzistența lui Şt. – de a contribui şi el cu un ajutor bănesc la cheltuielile acțiunei lor (N° 106 g – 5)

12) Din filajul lui Dr. reiese între altele:

a) şederea lui de astadată mai îndelungată la Paris în casa din str. Danzig 7 până la 5 cor. netulburat de organele franceze, când apoi a plecat la Bruxelles

b) În acest timp în afară de întâlnirile cu obişnuiții lui tovarăşi, s'a remarcat convorbirea lui şi cu acel nou individ apărut recent – şi care s'ar numi Buttu Gh. şi care a fost apoi observat a să fi întâlnit la hotelul Commodore şi cu Cantacuzino.

c) Convorbirea la 3 cor. a lui Cristescu, fiind şi Loevensohn şi Bottu în holul hotelului Meurice, cu Şt în salonul de alături, cu care ocazie Şt a răspuns la salutul lui Dr. şi Herescu, căci fiind şi ei acolo în hol l'au fost salutat dela distanță.

d) Iar după prânz în aceiaşi zi la orele 17'45 Dr. a avut o convorbire de un ¼ oră cu Şt., la fel în salonul de lângă holul hotelului Meurice.

e) Iar după telegrama primită acum şi anexată aici, Dr. se găsea eri la 10 cor. la Basel.

13) Din raportul primit în ultimul moment expres prin poştă şi indicat „Centralei", să desprinde, că noului informator achiziționat lângă Titi ia răuşit să afle noi detalii asupra scoaterii buletinului plănuit şi anume:

a) că urmează a fi intitulat „buletin republican", figurând ca redactor responsabil Drăgulinescu, dar că va fi scris de Cristescu şi alții, fiind susținut materialiceşte de consorțiul după culise ştiut Şt., Tit, Gerchenovici;

b) iar imprimarea lui urmează a fi făcută pe un aparat rotograf, în atelierul unui anumit I.B Cesar la

Bruxelles 294 Chemin de Waterloo, un militant de stânga cunoscut şi de unde serviciul speră a putea obţine din timp exemplare din acel pamflet.

Aceste exemplare o să ne servească de temei şi de indicii materiale, în acţiunea contemplită contra lui Dr. etc., la organele autorităţilor belgiene, cari sperăm că vor dovedi mai multă culanţă şi loialitate decât cele franceze?! Mai ales contez pe concursul prietenului meu Louvrage, comisar general al poliţiei judiciare, care este în particular şi un mare admirator al Majestăţii Voastre şi care nu mă pot îndoi, că în ce-l priveşte pe Dr va face tot ce-i va fi în putinţă în interesul cauzei noastre!"

Admirând „culanţa" faţă de limba română arătată de autorul raportului, am fost, deopotrivă, impresionat şi cred că şi cititorii, de diversitatea problemelor pe care le „suleva" activitatea sa dintr-o singură săptămână:

De marile eforturi de a descoperi dedesubturile pregătirii buletinului „ştiut", dar nevăzut;

De încercarea de a i se lua un interviu lui Şt. şi „tehnica laşă" a acestuia prin care refuza;

De „achiziţionarea" unui „organ special" pe lângă Tit.

De supravegherea misteriosului Dr. şi acţiunea „contemplistă" contra lui. Dar şi de multe altele.

Care, până la urmă, au sfârşit cum ştim: Carol II a trebuit să fugă din ţară şi Barbu Ştirbey să se întoarcă viu şi nevătămat.

Acesta este, însă, se pare însuşi mersul Istoriei, care ne învaţă că dacă pe Pământ ar domni raţiunea... multe nu s-ar întâmpla.

Diplomat personal

Am avut prilejul – e adevărat, după mulţi ani – să citesc şi eu câteva dintre scrisorile lui Dinu. Cel căruia îi erau adresate îi cunoştea şi numele de familie. Dar între prieteni nu-i nevoie ca el să fie precizat.

Încât numai pentru cei care vor lua acum cunoştinţă de aceste scrisori, menţionez că expeditorul lor a fost Dinu Cesianu, Ministrul român în capitala Franţei, iar adresantul era chiar Carol II.

Când Dinu aştepta „ceva"....

El scria:

Sire,

Azi-dimineaţă am primit telegrama Majestăţii Tale. Este o hotărâre care mi-a uşurat mult cele puse la cale cu enorm de multă trudă şi fără o deplină siguranţă fiind că mâna ne era goală şi mulţi – din nărăvie, nevoie, versatilitate puţin importă motivul

care îi animează – ... doar spre mâna noastră aşteptând nesăţioşi un alt gest, alt decât banalul „shake hand". Părerea mea, pentru deplină discreţie să fie trimeşi prin curierul internelor cu un plic sigilat şi cu „crampons" – operaţie făcută în afară de Minister. De cineva de încredere şi plicul fiind pe numele meu. Eu voi depune banii la o bancă străină socotind că la una românească să dai – Bercovici, Blank, Chrissoveloni, Finkels – ar bate la ochi. În orice caz, voi face aşa cum va socoti Majestatea Ta ori Ministrul care va fi primit sarcina în consecinţă.

Azi a sosit Mironescu[1] la Paris. Pe luni cred că va sosi D. Ghica. Tot azi au sosit avocaţii E. Pantazi şi S. Rosenthal[2] (nu ştiu încă în misiune ori pentru vacanţă).

Anexez copia telegramei ce am expediat azi la Externe şi sper că vor face ce am cerut. Dacă cele atribuite de ziarele *Lupta* şi *Cuvântul* lui Mihai Popovici[3] sunt exacte privitor la felul cum a decurs operaţiunea tranşei a doua a împrumutului, e curată neobrăzare, eu ca funcţionar nu pot desminţi direct sau polemiza. De aceea ne-am adresat, eu şi Zăncescu, Primului Ministru şi Miniştrilor Afacerilor Străine şi Finanţelor şi asta pe bază de fapte şi date, iar nu pe bază de vorbe sau prietenie. Destul am răbdat cu împrumutul

[1] G.G. Mironescu, Prim-ministru şi Ministru al Afacerilor Străine şi Finanţelor între 1930-1933.
[2] Emil Pantazi şi S. Rosenthal, avocaţii Statului Român în procesul „optanţilor unguri".
[3] Mihai Popovici, vice-preşedinte al Partidului Naţional-Ţărănesc, ministrul Finanţelor în mai multe guverne între 1927-1931.

şi nu înțeleg să servesc nici ca paravan nici ca „Bouc émissaire”. Şi las bucuros gloria împrumutului lui Popovici dar nu accept să planeze nici un fel de dubiu.

Azi a sosit şi baronul Stîrcea. El va pleca la Bucureşti la 14 cor. şi va fi acolo la 16 cum a ordonat Majestatea Ta.

Sire, respectuos Te felicit pentru nunta A.S. Regale Principesa Ileana. Îi urez viață fericită şi Majestății Sale deplină mulțumire. Trimet prin Lt. Col. Orăşanu o ladă conținând un dar – un service à thé en vermeil făcut de o familie americană Alteței Sale cu ocazia nunții.

În cea ce mă priveşte am fost extrem de amărât zilele din urmă din cauza fetiței mele care a fost operată de cum a sosit la Bucureşti.

Abea azi m-am liniştit, dar grele zile. Colonelul Stoicescu mi-a dat de două ori ştiri despre Jeanne şi îi sunt recunoscător şi asemeni lui Plagino care m-a ținut zilnic la curent.

Aci tot mult de muncă şi tot timpul trebuie să fiu cu ochii în patru aşa că nu voi pleca în congediu decât pe la 18 August când toate se vor linişti cum o sper – ca pe timp de vară, de vacanție.

Mult m-aşi bucura dacă la înapoierea la Paris a generalului Baliff sau venirea cuiva de încredere, aşi avea câteva rânduri din partea Majestății Tale cărei îi renoesc sentimentele mele de respectuoasă afecțiune şi întreg devotamentul meu care nu uită nimic.

Dinu

P.S. Duminică prezidez distribuirea premiilor la Louis de Grand (anexez discursul meu). Sunt primul străin căruia i s-a făcut o asemenea cinste invidiată sau dorită de mulți.

Dinu și „alte dedesupturi"

1 spre 2 octombrie 1931
orele 12 ¼ noaptea

Sire,

Luculescu m-a chemat la telefon pe la 9 ½ seara întrebându-mă dacă am primit telegrama ce-mi expediase cifrat prin Externe azi la 11 ½ dimineața. Am răspuns că nu o primisem. Mi-a comunicat atunci în mod deghizat următoarele: Prin investigațiuni lesne de priceput s-a pus la cale expulzarea lui Hefter pentru *manopere antifranceze* (Această persoană în definitiv zic eu Dinu, ca *individ în societate* nu prezintă interes). Dar fapt extrem de grav se pregătește același lucru și pentru același motiv, Principelui Hohenlohe care a fost pentru 24 ore la Paris și azi ar fi la Langenburg – H. l-a vestit pe Principe prin un curier de încredere. Dosarul s-ar fi confecționat la

Quiy d'Orsay şi a fost transmis azi la Ministerul de Interne. E un lucru serios şi care poate fi înfăptuit curând de tot (şi indiferent zic eu dacă Principele e actualmente peste hotarele Franței).

Am fost la Argetoianu pe la 10 ½ astă seară să-i comunic acest fapt sub rezerva citirei telegramei. M-am dus cu Pangal (pe care Argetoianu l-a pus la curent) la Externe. Am găsit telegrama – sosită la Poştă la 18 ½ – am căutat în oraş un funcționar de la cifru şi am tradus telegrama care confirma – parțial, fiind greşit transmisă – ştirea de mai sus.

Am chemat pe Luculescu la telefon pe la 11 ½ astă seară (îi dădusem ordin să stea la Legație în adăstarea telefonului meu) şi mi-a confirmat a doua oară că e vorba şi de Principele Hohenlohe.

Rog pe Majestatea Ta a vorbi cu Argetoianu. A chibzui ce e de făcut şi ce ordine trebuiesc transmise Legațiunii Paris. Părerea mea e că dosarul lui Hefter e cu adevărat dubios, on le laisse tomber adică se va da un sprijin cu gura moale unui compatriot de care Legația e obligată a se interesa ca de orice cetățean însă proforma – unde se complică, e că Principele e vărul Majestății Tale dar cetățean german. Cine intervine? Ambasada Germaniei?

De fapt lovitura ce părea de prime abord îndreptată contra Majestății Tale aflându-se poate că ai cu Principele H. relații bune.

Motivul punerei în mişcare a susziselor autorități franceze, pare a fi că Mircea ar fi aflat că Hefter proectează crearea unei agenții deci iată o rivalitate.

- 1 -

1 spre 2 Octombrie 1931
orele 12 1/4 noaptea.

Sire,

Luculescu m'a chemat la telefon pe la 9 1/2 seara întrebându-mă dacă am primit telegrama ce-mi expediase cifrat prin Externe azi la 11 1/2 dimineața. Am răspuns că n-o primisem. Mi-a comunicat atunci în mod deghizat următoarele: „Din instigațiuni lesne de priceput s'a pus la cale expulsarea lui Hefter pentru manopere antifranceze. (Această persoană în definitiv, zic eu dânsul, ca individ în societate, nu prezintă interes). Dar fapt extrem de grav se pregătește același lucru și pentru același motiv Principelui de Hohenlohe care a fost pentru 24 ore la Paris și azi ar fi la Langenburg. — H. l'a vestit pe Principe prin un curier de încredere. Dosarul s'ar fi confecționat la Quai d'Orsay și a fost transmis azi la Ministerul de Interne. Deci lucru serios și care poate fi înfăptuit curând de tot (și indiferent, zic eu, dacă Principele e actualmente peste hotarele Franței)."

Par a mai fi şi alte dedesupturi. – Am spus lui Luculescu să mă ție la curent la Sinaia pe cât poate face aşa ceva în clar (însă cu prudență). La Externe nu se ştie nimic fiindcă am luat traducerea şi originalul îl am ars şi chea idem.

Din nefericire ministrul Ghika a plecat eri la Roma. – Sosesc mâine cu Dl. subsecretar de Stat Pangal, la 3 la Sinaia. Voi mai vorbi mâine la telefon cu Luculescu, deşi nu cred că ştie aşa matinal ceva nou.

Sunt necăjit pentru Majestatea Ta. Sper că nu e decât o gravă sperietoare. Ştirea a aflat Hefter eri spre seară şi a comunicat-o azi lui Luculescu. Hefter are şi el persoane care îl țin la curent (nu degeaba are bani).

Mâine dis de dimineață îi comunic lui Argetoianu tot ce am mai aflat după al doilea telefon cu Parisul.

Rămân al Majestății Tale profund devotat

Dinu

P.S. Aflu că generalul Condeescu dat fiind că alții mai tineri în grad au fost făcuți inspectori de armată, vrea să demisioneze.

Măsurile luate de Ministerul de Externe Francez au fost determinate de nişte „indiscreții" în care au fost implicați „pentru acelaşi motiv" atât Hefter, cât şi Prințul von Hohenlohe.

Dar dacă pentru cel dintâi Dinu i-a sugerat, deci, lui Carol II – în favoarea căruia se săvârşiseră „indiscreţiile" – că legaţia se putea preface că-l apără, dar „să-l lasă să cadă", pentru prinţ întrevedea o soluţie şi mai originală – să fie apărat de... Germania.

Toate acestea se întâmplau într-o atmosferă nefavorabilă pentru rege. Într-o scrisoare datată 16 august 1931, Dinu îl informase:

„În ceea ce priveşte ziarul l'Oeuvre, care a avut o atitudine infamă, prietenul meu Jean d'Ormesson, care deţine un pachet de acţiuni ale acestui ziar, mi-a făgăduit să intervină pe lângă redacţia sa pentru a împiedica continuarea campaniei de până acum. D-sa mi-a spus apoi că majoritatea acţiunilor o deţine agenţia Havas care, după cum se ştie, este *controlată* de Guvernul Francez. Ceva mai mult, unul dintre redactorii acestui ziar este chiar Dl. René Puaux, propriul frate al Ministrului Franţei la noi (!!)."

Ceea ce a şi dus la cererea de rechemare a acestuia din urmă.

Spre a reveni, însă, la Hefter. Expulzat din Franţa – şi ulterior şi din Elveţia – a revenit în ţară şi a întemeiat ziarul *Le Moment Quotidien d'Informations, Politiques, Economiques et Sociales*, apărut între 1935-1940 şi foarte apropiat de politica Palatului.

Dinu și „relele răilor"

18, Novembre 1931

Sire,

Cu multă părere de rău am aflat că ai fost suferind și încă destul de serios. Din fericire răspunsul ce am primit de la Secretariatul Majestății Tale alaltăieri – m-a liniștit.

Acum că au trecut câte-va zile de la plecarea lui Iorga și Duca pot avea o impresiune mai clară, căci multe detalii cari asupra momentului m-au necăjit, le dau azi uitării.

Încep cu Duca deoare-ce el a fost primul venit aici. Nu a făcut nici o vizită oficială fără mine și eu am cerut audiențele făcând un triaj. Declarațiile ce le-a făcut atunci lui Doumer, Laval, Tardieu, Piétri, Briand, Berthelot au fost absolut corecte sau când am judecat că ceva trebuia corectat sau pus la punct, *am intervenit net.* Tardieu la reflecția lui Duca că el face parte din opoziție îi a răspuns: „Ainsi, vous êtes l'apposition accompagnée par le Ministre de Roumanie". Duca a simțit ironia și s-a roșit. Toate ziarele pariziene au relevat perfecta armonie franco-română unele accentuând că doresc a da o și mai mare trăinicie prin fapte iar nu numai cu vorbe prieteniei franco-române. Duca mi-a spus în repetate rânduri „Nu am mai fost în Franța de 7 ani. Văd însă că situația e cu totul alta de cât îmi mi-a fost descrisă în ultimele luni de prieteni și atâția alții; văd că cunoști

ba chiar uneori intim mulți corifei cea ce desminte spusele lui V şi Z."

Ceea ce a vorbit Duca cu lumea neoficială nu ştiu precis, căci bine înțeles nu îl am însoțit, dar ştiu cam pe cine a văzut şi ştiu de pildă că vorbind unor francezi nu a pomenit de prezența mea alături de el la unele declarațiuni care îi i-au fost *făcute mie incidental şi în calitatea mea de ministru plenipotențiar* le-a repetat ca şi când erau adresate lui !! – Dinu Brătianu nu a călcat la Legație, unde a depus cărți, a văzut pe toți românii bârfitori (Preotul Petrescu, Vițianu, Bădescu, Pilat cari îi servea de secretar ca şi lui Duca de alt fel etc. Ştiu că a fost în contact neîncetat (reuniuni şi mese) cu consulul onorar (?) L. Dreyfus qui ne voit que par Brătianu (y compris le défunt) şi neîncetat după cum şi Duca – cu pezevenghiul de Stelian Popescu. Deci duplicitate vădită. Ştiu că a văzut pe Ştirbey cea ce explică atitudinea „Universului" explicată în parte şi prin faptul – justificat – că nu ai făcut avansuri aceluiaş Stelian.

Duca condamnase, ca şi Brătianu, ca şi Angelescu, atitudinea „Universului" la adresa mea, dar a trebuit să recunoască că ei au stat de vorbă cu acel preot care a afirmat că Majestatea Ta a primit apanajul şi pe anii 1926-1930!?! Cred că telegramele – două, una la Sinaia, una la Bucureşti – le-am putut tălmăci (ştii că cifra din coadă trebuie pusă în de pildă: 34509 devine 93540.

Cu Iorga, prima întrevedere cu Briand m-a dezolat prin banalitatea spuselor Premierului nostru. Prim contact? Insuficientă cunoaşterea a chestiunilor

externe?... Impresionat?... Celelalte întrevederi oficiale (Boncour, Tardieu, Laval, Bourdieu) ... Iorga mi-a mulțumit pentru tot ce-am făcut pentru el (de fapt pentru Majestatea Ta şi Țară). Am căutat să-l pun în evidență ştiind că una e şeful guvernului, iar una profesorul Iorga (*cum vrea el*). Am dat o masă *excepțională*; el a decis să depună o jerbă la mormântul soldatului necunoscut; să vorbească presei (grație lui Luculescu a avut un ceas convorbiri cu „aşii" presei franceze şi după dejun cu reporterii.

Dar grele zile (?). Mereu vigilent – când cu Iorga, când cu Duca – cu treburile legației atât de vaste.

Ştirbey primeşte scrisori de la diverşi zavergii, vorbeşte telefonic şi el – şi soția lui, cu Valentine – pe baza spuselor lui Averescu (de la Berna) rog a primi pe Maniu (?) Ciorănescu care a văzut mereu la Berna familia Ştirbey şi a aflat multe şi pe care le-am comunicat lui Boerescu.

Să nu facă greşeala Argetoianu de a confisca „Universul" care caută asta cu lumânarea. Ziarul „Lupta" sau altul similar, lasă să treacă, „Universul" însă nu. Vom găsi un leac cu alt mijloc.

Pretutindeni însă se vorbeşte de Majestatea Ta, cu mult respect. Prin mai ar fi timpul vizitei oficiale. E necesar a întări sentimentul de azi care e bun şi sincer.

Titulescu nu mai vorbeşte de tensiuni şi național-tărăniştii nu îi au dat semn de viață. Maniu deci – aşa cum am spuso din primele clipe – s-a retras de formă. Mai dă-i oxigen ca să zădărniceşti campania ce a întreprins-o. Vezi că şi Hațieganu şi Tilea, aşa

cum am spus Majestății Tale, sunt ai lui Maniu şi se bat cu pumnul în piept doar de fațadă... la Palat sau la Turda, Alba-Iulia şi aiurea laude şi proteste *pentru Maniu*. Ştiu ce spun şi de ce spun – aci ca şi la Sinaia astă vară. Crede-mă.

Sire, te rog a da ordin Patriarhului *să-şi respecte cuvântul dat* la 5 octombrie pe baza ordinului Majestății Tale de a rechema Preotul de aci – e o canalie şi în plus e agent al lui Stelian Popescu. Popa a boicotat pe Iorga (la venire şi plecare), a criticat Legația şi pretinde că având cu el pe liberali, nimeni nu-l va urni din loc.

Luculescu face treabă serioasă. A văzut-o şi Iorga (şi chiar Duca cu care nu are raporturi ca să nu spun mai mult). Am avut mâna fericită cu Quai d'Orsay, merg tot mai bine. A început să se dea pe brazdă şi Berthelot care vedea doar prin prisma Puaux şi Titulescu.

Sper să fac treabă utilă cu Tardieu pe chestia grânelor rămase la noi disponibile, şi asemeni cu ameliorarea convenției comerciale franco-române.

Duvernay mă roagă să remit Majestății Tale un mic dar şi asemenea pentru Voevodul Mihai. În această ordine de idei respectuos rog a-mi spune ce-aşi putea trimite de Anul Nou Marelui Voevod: un ceas... Iartă-mă că întreb dar vreau să-i fac plăcere.

Dacă vine Majestatea Sa Regina Maria la Paris să organizez o masă sau un ceai? Rog a-mi da instrucțiuni.

Fii prudent Sire cu vremea rece care începe şi revino la Bucureşti unde temperatura e mai clementă.

Ai mei toți bine. Copii învață bine şi Dina se distinge excepțional.

Marie aceaşi colaboratoare devotată şi apreciată aci şi de francezi şi de corpul diplomatic atât de mofturos în general.

Eu nu am de cât un gând. Îl ştii şi de aceia închei cu tot respectul şi devotamentul; al Majestății Tale credincios şi afectuos cu adânc respect.

Dinu

P.S. Îndrăsnesc a cere un răspuns cât mai curând la diversele întrebări pentru a nu fi surprins de evenimente şi pentru marea bucurie a Te citi cea ce îmi măreşte puterea de muncă şi de rezistență față de relele atâtor răi.

Diplomat „versat", Dinu nu-şi putea, aşadar, împlini misiunea cu „mâna goală", iar Carol II socotea, la rându-i, că singura cale de a i-o „umple" era de a-i trimite „ceva". Era un mod de a face „diplomație" la care a mai apelat şi alte ori.

Ministru al României la Paris, el se comporta, ca un fecior de casă al unui stăpân cu care „punea la cale" mituiri, bârfea oamenii politici români în trecere prin capitala Franței, iar când era vorba de o reacție nefavorabilă a oficialităților franceze, distrugea, pur şi simplu, raportul cifrat al Ataşatului de presă, ca nu cumva să afle şi... Ministerul de Externe.

Iar despre toate astea se exprima de parcă n-ar fi trecut vreodată pragul unei şcoli. Ceea ce mi-a amintit de remarca scriitorului englez Fred Allen care, referindu-se la un caz similar, a spus că i-a părut rău că n-a putut oferi respectivului „laba gâştii care trece".

Distincţie din plin meritată şi de Dinu Cecianu.

Gr. Filipescu, disponibil pentru orice

Am văzut cu cât „elan şi devoţiune" a purtat Gr. Filipescu campania împotriva lui Barbu Ştirbey şi von Mutius. N-a fost unicul prilej de a se dovedi „util". În septembrie 1931 – când nici unul din cei doi nu mai era în ţară –, el s-a simţit foarte îngrijorat de ... realegerea lui N. Titulescu ca preşedinte al Adunării Generale a Naţiunilor Unite. Şi şi-a exprimat această nemulţumire într-o patetică scrisoare adresată lui Carol II:

Paris, 17 septembrie 1931

Sire,

Îmi iau libertatea de a adresa Majestăţii Voastre aceste câteva rânduri spre a o pune la curent cu ce-am văzut mai întâi în Elveţia şi apoi la Paris.

Cred că acum e dovedit că acest Domn Titulescu şi amicii săi sunt cauza – singura – a campaniei de denigrare împotriva Majestăţii Voastre şi a regimului.

Edificatoare în acest sens sunt articolele bunilor săi prieteni Pertinax şi Camille Aymard. Domnul

Titulescu a cerşit literalmente voci favorabile pentru scrutinul din 8 septembrie.

Prezentând în felul lui evenimentele din august trecut, a declarat că o făcea ca o compensaţie pentru decepţiile lui.

Cum Politis şi-a retras candidatura din respect faţă de Venizelos, şeful delegaţiei greceşti prezent la Geneva, s-a spus că Titulescu merita un nou mandat de preşedinte.

L'Europe Nouvelle, care e totuşi însufleţită de spiritul Genevei, a scris în legătură cu asta:

„Faptul că dintre cincizeci de naţiuni, n-a putut fi găsit pentru Adunare un preşedinte onorabil arată limitele capacităţii ei de reînnoire."

Din punct de vedere românesc, atâta vreme cât D. Titulescu va controla toate firele acţiunii noastre diplomatice, atmosfera va rămâne la fel de nefavorabilă în Occident.

Agenţii D. Titulescu n-au decât un singur ţel: consolidarea situaţiei personale a patronului lor, spre a o impune României.

Chapuisat, directorul lui *Journal de Geneve*, mi-a spus recent: „Spre deosebire de Comren, pe care-l vedem săpt*ămână de săptămână, pe Antoniade nu-l cunoaştem la ziar.*

Să fie de trei ani la Geneva fără să fi dorit să contacteze ziariştii elveţieni e o reprobabilă mentalitate."

O atmosferă similară e şi la *Gazette de Lausanne*.

Cred că suntem singura ţară care are Legaţie la Geneva.

La ce-i bună?

Elveția de astăzi, cu cele două antene ale ei: Basel şi Geneva, au o prea mare însemnătate spre a mai rămâne multă vreme sub înrâurirea lui Titulescu.

Tot ce se publică răuvoitor atât în Franța, cât şi în Elveția este opera exclusivă a unor români şi, deobicei, a unor români care împovărează bugetul Statului.

Sunt absolut convins că făcând demersuri amicale la Belgrad şi Praga s-ar putea obține ca agenția Sud-Est să nu mai fie subvenționată de aliații noştri.

Ea canalizează toate ignominiile presei.

Dar prin cine ar trebui făcute aceste demersuri?

Prin amicii D. Titulescu care ne reprezintă în aceste capitale?

După umila mea părere, e vremea să se pună capăt acestei diplomații personale.

Oameni ca Zamfirescu sau Luca Sturdza nu pot obține titlul de miniştri care să servească țara şi nu un om. În timp ce un Savel Rădulescu bate toate recordurile de viteză în materie de avansare.

În ziua când Titulescu n-o să mai aibă în străinătate acest stat-major, el o să fie mai puțin nociv.

Cerându-mi scuze pentru deranjul produs Majestății Voastre, rămân mereu supusul şi devotatul ei servitor.

Grigore Filipescu

După un an, supusul şi devotatul servitor a găsit şi alt câmp de acțiune căruia să i se dăruiască trup şi suflet, cum ne convinge:

Legația Germaniei București, 19 septembrie 1932
București
Tgb. Nr. 2890/32
Cu referire: Călătoria
politicianului român
Gr. Filipescu la Berlin

„Senatorul român, D. Grigore Filipescu, conducătorul Partidului Conservator, proprietar şi redactor-şef al ziarului „Epoca", intreprinde începând cu 20 ian. o călătorie mai întâi la Paris şi apoi la Haga şi Berlin, unde ar urma să sosească la 12 ianuarie ca invitat al Legației române. Aceasta va da, se pare, în onoarea sa un dejun care să-i permită să ia contact cu diverse personalități germane, îndeosebi domnii Schacht şi Luther.

Omul de încredere de la care am primit aceste informații mi-a spus, de asemeni, că d. Filipescu ar dori să fie intervievat de presa germană şi anume despre relația dintre Germania şi România, întrucât călătoria sa are în vedere o apropiere între cele două țări.

Domnul Filipescu descinde dintr-una din cele mai vechi familii româneşti şi nu e doar o persoană integră, ci şi un om politic cu certă influență, cu atât mai mare, cu cât este un prieten personal al Regelui; după cât se pare, D. Filipescu a evoluat în ultima vreme de la un prieten, mai ales al Franței şi manifestă un tot mai mare interes față de Germania, în sensul că viitorul României trebuie clădit nu pe Franța, ci pe Germania. Pe scurt, în felul acesta am

putea câştiga, eventual, un politician prețios, precum şi ziarul şi influența sa, în favoarea noastră. De aceea, cred că ar fi cazul să i se acorde oarecare atenție şi ajutat să-şi satisfacă dorința amintită.

Se cuvine să adaug că d. Filipescu şi „Epoca", ziarul său, l-au atacat pe ministrul von Mutius. Socotesc, însă, că având în vedere incontestabilul interes german, problemele de ordin personal trebuie subordonate situației de fapt."

Demersul Legației bucureştene a convins şi a avut urmarea ce se impunea. Iar din arhive germane am aflat şi cum s-a procedat:

Politisches Archiv des A.A.
R. 73667

Berlin, 16 ianuarie 1933

Anunțat de ministrul României, am primit azi vizita senatorului român Grigore Filipescu. Acesta a început prin a-mi relata impresiile culese la Paris, arătând un deosebit interes față de problema datoriilor Franței către America, apropo şi de Conferința de la Lausanne. În acelaşi timp, a apărat poziția României față de pactul de neagresiune cu Rusia, iar până la urmă a abordat şi problema relațiilor dintre Germania şi România, dând de înțeles că o apropiere între cele două țări este foarte cu putință, cu condiția să nu i se ceară României abandonarea prieteniei cu Franța. I-am răspuns că, pentru noi, problema are alt aspect. Noi nu avem în Sud-Estul Europei alte probleme

decât cele de ordin general: pace, ordine, Liga Naţiunilor etc. etc. Noi suntem gata – şi am dovedit-o prin oferta preferinţelor, că suntem dispuşi să ajungem la un acord cu România, dar nu vom permite ca partea română să speculeze politic dorinţa noastră de înţelegere. Convorbirea a luat sfârşit prin evocarea amintirilor sale şi ale părintelui său despre perioada ocupaţiei. S-a exprimat cu mult respect faţă de Feldmareşalul von Mackensen şi despre curtoazia pe care ofiţerii germani ar fi manifestat-o faţă de familia sa. De asemeni, s-a arătat foarte mândru de anunţul apărut în „Frankfurter Zeiturg" la moartea tatălui său, în care a fost omagiat ca un om drept şi un inamic viteaz.

Bülow

P.S. E aproape de prisos să precizez că oaspetele lui Bülow se referise la frumoasele-i amintiri despre... ocupaţia germană din timpul Primului Război Mondial. Întors în ţară nu le-a mai evocat. S-a grăbit, însă, să-şi comunice impresiile culese în vizita sa. A făcut-o mai întâi – la 19 februarie – într-o conferinţă ţinută la Braşov, iar apoi în alta – la 2 martie 1933 – ţinută la Bucureşti.

Legaţia germană le-a urmărit şi ea cu interes, comunicându-şi aprecierile la Berlin. A menţionat, astfel, în raportul ei, „extraordinar de prietenoasa formă" în care a făcut-o, adăugând că ea ar fi fost, poate, de mirare din partea unui om „ce mai înainte era socotit un necondiţionat prieten al francezilor", dar că din anul ce trecuse Gr. Filipescu se schimbase.

Şi avea s-o facă şi în anul următor – şi încă într-o asemenea măsură încât, cum a notat Armand Călinescu, în „Însemnări politice", la 14 august 1934:

„Grigore Filipescu organizează un banchet la care participă 3000 persoane în grădina „Gib" pentru a sărbători pe Maniu şi a protesta contra falsului din Consiliul de Război".[1]

Fostul „supus şi devotat servitor" al lui Carol II îl sărbătorea, deci, pe ireductibilul adversar al acestuia. De ce să ne mirăm? Căci încă Pierre Duc a observat că: *„Sunt mulți cei care-şi dau cuvântul, dar n-au cum să şi-l țină de vreme ce l-au dat."*

---

[1] Referire ... la încercările de a-l implica pe Iuliu Maniu şi pe alți fruntaşi național-țărănişti în „Afacerea Skoda".

Stări de spirit și avertismente

Chiar de la revenirea în țară, Carol II a vădit o mare apetență pentru informații provenite din izvoare neoficiale, de mai mică sau mai mare relevanță. N-avem cum să ştim dacă şi în ce măsură i-au fost ele de folos pentru a descurca sau înnoda ițele vieții politice, dar cu siguranță pe noi ne pot ajuta să înțelegem cauzele înălțării şi căderii unei epoci. De aceea am şi păstrat întocmai ortografia, ortoepia şi sintaxa originalelor atunci când proveneau din surse româneşti.

La 21 iulie 1930, la numai o lună şi jumătate de la începutul domniei, un binevoitor i-a adus, astfel la cunoştință.

„Dl. Brătianu a mâncat în două rânduri cu Dl. Duca la Mihăeşti (între moşia d-lui V. Brătianu[1] şi aceea a d-lui Duca[2] la Măldărăşti R. Vâlcea ar fi 60 km distanță).

---

[1] Vintilă I. C. Brătianu (1867-1930). De mai multe ori deputat şi ministru.

[2] I. G. Duca (1879-1933) în repetate rânduri ministru. La 28 dec. 1930 i-a urmat lui V. Brătianu la şefia Partidului Național Liberal.

La întrunirea dela Dl. V. Brătianu s-au discutat toate probabilitățile unui guvern de concentrare, pe care l-ar dori M. S. Regele.

Partidul liberal, a spus dl. Vintilă Brătianu, reluând raporturile cu Coroana nu caută să forțeze voința Ei, ci să convingă pe M. S. Regele că partidul liberal este cel mai de seamă instrument politic al țărei. În acest sens a avut o activitate vie la țară şi oraşe, o campanie cât mai violentă contra guvernului şi demascarea aşa zisei colaborări cu finanța străină. În acest an va duce campanii violente şi în presa partidului, cu publicare de acte şi documente.

Deci luptă contra guvernului şi expectativă până la toamnă. Dl. V. Brătianu şi-a exprimat convingerea că toate încercările regale în afară de partidul liberal, vor da faliment şi în mod imperios M. S. Regele, după încercările personale şi nereuşite – va face apel la fostul prim-ministru şi şef al partidului liberal.

Eri, la orele 3 d.a. dl. Vintilă Brătianu, plecând în străinătate, a fost condus la gara de Nord de peste 300 partizani politici care l-au aclamat."

S-ar putea, ca regele să nu fi fost, totuşi, pe deplin satisfăcut de cele aflate. Mai întâi pentru că n-a fost informat şi ce au mâncat cei doi şi unde s-a pitit cel care a auzit tot ce-şi spuneau. Sunt, însă, doar ipoteze...

Prim-ministru între 14 nov. şi 29 nov. 1933, când a fost asasinat de legionari pe peronul gării Sinaia.

Nedumeriri, poate la fel de serioase, a avut – cine ştie? şi Jean Tehaş Florescu i se spunea în cercurile politice, dar şi în presă şef al grupării disidente „Omul liber" din sânul P.N.L. Şi nemulţumit de ce i se întâmpla, la 10 aprilie 1931 a solicitat „indicaţii" de la „scumpul" Suveran, adresându-i-se:

„Cu cel mai profund respect şi cu acelaşi neclintit devotament" spre a-i aduce la cunoştinţă „cele ce am crezut d'a mea datorie".

Iar acestea au sunat astfel:

„Următor înaltelor sugestii ale M. Voastre, care doreşte o conlucrare a grupării dinastice a „Omului liber" cu gruparea liberală a D-lui G. Brătianu, am luat contact cu Dl. general Văitoianu[3], reprezentantul său, acum 15 zile.

Dar gruparea ce prezidez este, mai ales în Capitală, foarte puternică, ca unul ce cultiv de peste 27 ani cetăţenii Capitalei, am formulat cu modestie, ca principală condiţie a Comitetului meu, dorinţă care îmi place să crez că este şi a M. Voastre, ca să conlucrez într-o eventuală concentrare cu fiul, cum am lucrat acum 9 ani cu tatăl, la consolidarea Ţării, urmând azi directivele înţelepte ale Majestăţii Voastre.

Acum 15 zile această simplă dorinţă, care era un minimum de pretenţiuni, a fost imediat acceptată.

---

[3] Văitoianu Arthur (1884-1956) General. Succesiv Ministru de Interne, Ministru de război, Prim-Ministru şi din nou Ministru de Interne. Membru al disidenţei liberale conduse de Gh. Brătianu, până la unificarea cu vechiul Partid Liberal.

Paris ce 17 Septembre 1931. - 1 -

(63)

Sire,

Je prends la liberté d'adresser ces quelques lignes à Votre Majesté pour la mettre au courant de ce que j'ai vu et entendu d'abord en Suisse puis à Paris.

Je crois que la preuve est faite à présent que c'est Monsieur Titulesco et ses amis qui ~~aten~~ sont la raison d'être — la seule — de la campagne de dénigrement contre Votre Majesté et contre le Régime.

Les articles de ses amis intimes: Pertinax et Camille Aymard sont édifiants à ce sujet. Mr Titulesco a littéralement mendié des voix en vue du scrutin du 8 Septembre.

Présentant les évenements d'août dernier à sa manière, il déclarait que c'était une compensation à ses deboires qu'il sol-

Când însă acum 3 zile, drumul spre un guvern de uniune a fost deschis, reprezentantul d-lui G. Brătianu, în numele şefului său, a căutat să se derobeze alegând gruparea georgistă care, nu are decât indicații pentru două persoane în viitorul guvern, iar eu trebue să rămân simplu soldat jertfind astfel munca şi sforțările din trecut împreună cu idealul politic al grupărei mele.

Socotind că nu au putut fi acestea indicațiile Majestății Voastre şi că asemenea propuneri nu sunt compatibile nici cu interesele țărei, nici cu demnitatea grupărei mele care a luptat cu mult înaintea D-lui G. Brătianu, pentru triumful scumpului nostru Suveran, cât şi pentru aducerea unui guvern Titulescu, cu regret am suspendat orice negoțiere, aşteptând cu încredere şi devotament, sfatul înțelept al Majestății Voastre.

Cu cel mai profund respect, Sire, cu totul devotat

Ion Th. Florescu

Deci, deşi „cultiva" de 27 ani cetățenii Capitalei, Jean Tehaş Florescu a fost cât pe-aci să rămână „simplu soldat". Tocmai el, bărbatul care născuse „Omul liber"! Dar până la urmă, poate chiar la „sfatul înțelept" solicitat, şi-a creat Partidul Liberal-Democrat. O formațiune care, în orice caz, i-a pricinuit mai puține dificultăți decât limba română.

La 4 iunie 1931, Carol II a primit o scrisoare care, probabil nu i-a făcut nici de astă dată plăcere. Cu atât mai mult, cu cât misiva îi fusese expediată de Maria Ventura care, la rugămintea regelui, sonda opinia oficialităților franceze despre noul regim instaurat la București.

Or, iată ce i-a comunicat marea actriță.

„Sire, sunt foarte bucuroasă să o pot anunța pe Majestatea Voastră că am putut aduce la cunoștința unor personalități importante ceea ce Majestatea Voastră a binevoit să-mi încredințeze.

Sâmbăta trecută l-am văzut pe D. Philippe Berthelot, iar chiar azi pe d. Léger, mâna dreaptă a d-lui Briand și iată – aci alăturat – rezumatul convorbirilor purtate. Cred că-l va interesa pe Majestatea Voastră și va confirma devotamentul meu față de persoana Sa, Tron și țară. A Majestății Voastre mult devotată și supusă

Marie Ventura

Berthelot[4]

A părut foarte plăcut surprins aflând, altfel decât pe căi oficiale, sentimentele pe care le nutrește Majestatea Voastră față de Franța.

Mi s-a spus, de asemenea, cât de siguri sunt de hotărârea Majestății Voastre, exprimată cu orice

[4] Philippe Berthelot și Alexis Léger (cunoscut și ca poet cu pseudonimul Saint John Perse) erau înalți funcționari ai Ministerului de Externe francez. Iar Aristide Briand era ministrul lor. scrisoarea Mariei Ventura se află la Arhivele Naționale, Fondul Casa Regală Carol II, Dosarul Nr. 20/1931.

prilej, în cadrul formelor constituționale, de a nu aduce nici o atingere principiilor parlamentare.

Interesul purtat României şi monarhiei face ca această opinie a Majestății Voastre să fie întru totul împărtăşită. Ar fi îngrijorați de orice veleitate de dictatură în România, mai ales din cauza recentelor evenimente din Spania şi a neliniştilor ce se manifestă în Italia.

Dându-mi-se a înțelege cât de dificil este pentru Quai d'Orsay de a influența presa, care în Franța e cu desăvârşire liberă, mi s-a spus că s-a făcut tot posibilul ca evenimentele din România să fie privite cu mai multă bunăvoință. De altfel, s-au şi obținut ceva rezultate pe lângă anumite ziare, rezultate pe care şi Majestatea Voastră le-a putut aprecia.

În ce priveşte Sud-Est, mi s-a promis că se va vorbi cu Mircea, pe care şi eu l-am văzut, dar din partea căruia m-am lovit de o totală indiferență. La argumentele mele, mi-a răspuns: „Nu mai sunt interesat de politică" – dar din câte am aflat din alte locuri n-ar părea că-i chiar adevărat, că şi-a predat afacerea unui consorțiu francez.

În fine, am fost rugată să reiterez Majestății Voastre profunda dorință de a vedea continuate fără nici o ambiguitate relațiile de frăţească prieteni dintre cele două țări.

Léger

A fost trimisă cu mare plăcere impresia culeasă de mine în cursul întrevederii pe care Majestatea Voastră a binevoit să mi-o acorde.

Mi s-a spus cât de utile se vor dovedi asemenea demersuri şi mi s-a dovedit acest lucru, însărcinându-mă să o asigur pe Majestatea Voastră că nu există dubii asupra sincerei Voastre dorințe de a domni cu respectarea întocmai a Constituției şi cât de mult se doreşte să izbândiți."

Limbajul protocolar utilizat de oficialii Ministerului de Externe francez ridică, cel puțin, o constatare şi o întrebare. Cea dintâi e sugerată de remarcabila premoniție. Cea de a doua poate face să ne întrebăm dacă nu era cumva vorba de informații provenite din chiar anturajul lui Carol II.

Oricum, cele ulterior întâmplate se arată, acum o ştim sigur, că nici una, nici cealaltă nu l-au pus pe gânduri pe Carol II.

Dar spre a mai rămâne în aceeaşi ordine de idei, trebuie să ştim şi că I.G. Duca i-a adresat, tot atunci, un serios semnal de alarmă regelui. El este conservat într-un memoriu, sub formă de ciornă, aflat printre hârtiile rămase de la fostul prim-ministru cu un sfârşit atât de tragic.

„La prima audiență pe care am avut-o la Majestatea Voastră după urcarea sa pe Tron, asigurând-o de perfecta lealitate a partidului meu şi a mea personală, mi-am luat angajamentul ca unul ce am avut atâția ani, marea cinste de a fi consilier al Tronului, să-i

spun întotdeauna deschis şi fără înconjur părerea mea, convins că numai astfel pot sluji cu adevărat interesele Coroanei şi ale Țărei.

Într-adevăr, din informațiunile pe care le primesc din toate părțile, precum şi din constatările pe care le-am putut face personal, reese că o stare de spirit tot mai îngrijitoare se manifestă în țară.

... E lesne de înțeles că în mijlocul unei atari stări de spirit toate semințele anarhice, de la anarhia de dreapta a gărzilor de fer şi până la anarhia de extremă stângă a bolşevicilor prind rădăcini şi ar fi o iluzie să ne închipuim că în mod special Sovietele vor lăsa să scape un prilej atât de prielnic fără a-l folosi în vederea scopurilor revoluționare.

Agitațiunile de acest fel se observă de câtva timp în sindicatele învățătorilor.

... Ceea ce este poate şi mai grav este starea de spirit care se observă în armată. Nu ştim ce rapoarte oficiale se fac Majestății Voastre, dar sunt dator să-i spun – dealtminteri cu adevărată mâhnire – că ofițeri în uniformă se ascund în localurile publice, în trenuri, să-şi exprime revolta sufletească şi să întrebuințeze chiar cuvinte de amenințare.

Nu am dreptul, deasemenea, să ascund că, din nefericire, o bună parte din aceste nemulțumiri se resfrâng personal asupra Majestății Voastre. Pe de o parte, faptul că Majestatea Voastră a luat unele inițiative, şi pe de altă parte faptul că la fiecare pas, contrariu tuturor uzanțelor constituționale, guvernul descoperă pe Majestatea Voastră, face ca răspunderea Coroanei să fie pusă în joc de opinia publică

într-un moment în care, mai mult ca oricând, interesul național cere ca persoana regelui să nu fie târâtă în vâltoarea desnădejdilor şi a patimilor.

Până acum îmi era îngăduit să păstrez oarecare optimism. Azi sunt dator să previn pe Majestatea Voastră că pericolul este real."

Un critic necruțător al regimului lui Carol II a fost şi dr. Gerota, cunoscut anatomist şi fiziolog din epocă, amestecat şi în jocurile politice, mai ales în primii ani de după 1930. De altfel, în 1938 a şi încetat din viață.

Textul de mai jos este reproducerea unui discurs ținut la o întrunire a grupării pe care o conducea:

„Este un obiceiu, pornit din curtoazie sau impus de formula protocolară (mai deseori pornită din platitudine ori linguşire) ca la întrunirile oficiale sau politice, preşedintele să fie obligat să adreseze un cuvânt de omagiu şi de preamărire către Rege şi Tron.

Şi dacă vom ține seama de preocupările de o covârşitoare importanță care ne-au adus la această întrunire, cred că este locul ca să dăm acestei adrese omagiale mai mare întindere şi s'o însoțim de câteva rugăminți pe care poporul prin vocea mea le adresează călduros scumpului lor Rege.

... Aflați, Majestate, cu această ocaziune, că poporul care vă iubeşte şi vă respectă este gata să ajute pe M. Voastră ca să spargă zidul Camarilei care

vă înăbuşe puterea şi voinţa şi trebuie să mai spunem M. Voastre că faţă de ceia ce se petrece în ţară poporul este nedumerit şi se întreabă:

Cum?... M. Sa dela venirea în ţară şi până azi n'a văzut cum luxul şi risipa, furtul şi sperţul sunt preocupările principale ale partidelor de la putere (ceea ce nu ne-a spus ruşinosul control al finanţelor ţării de către bancherii străini?)

Cum?... M. S. n'a auzit cum parlamentarii şi oamenii politici îşi aruncă reciproc acuzaţiuni, chiar în parlament, de furt de milioane? Şi la toate aceste destrăbălări, M. Sa n'a găsit nimic de spus? Nimic de sancţionat?

... Cum am putea, acei care ţinem la Dinastie şi Coroană, să tăcem şi să nu mai spunem M. Voastre că poporul e mâhnit şi revoltat când vede că dela venirea M. Voastre în ţară sfătuitorii şi linguşitorii care vă înconjoară, vă pregătesc serbări peste serbări şi aniversările luxoase, costisitoare şi când, pe de altă parte, ţara geme sub povara impozitelor.

Lefurile învăţătorilor nu se pot achita.

Armata nu are îmbrăcăminte şi muniţiuni.

... Tot cu această ocaziune, poporul Român voieşte să mai reamintească M. Voastre că, în bunătatea lui, a crezut că trebue să uite greşala de a pleca din ţară a Prinţului Carol.

A voit să uite patru renunţări la Tron...

Poporul Român a voit să uite şi alte greşeli ale Prinţului Carol în speranţa că faptele uluitoare ale Regelui Carol al II-lea vor acoperi cu prisosinţă prin frumuseţea lor tot trecutul urât. Dar din nenorocire

M. Voastră a căzut fără voe... din nou în mrejele şi sugestiunea rău sfătuitorilor care v'au îndemnat să acceptaţi actul dela 8 Iunie 1930.

... Poporul vă sfătuieşte sincer: daţi la o parte pe toţi şi înconjuraţi-vă cu oameni de caracter, care iubesc patria.

... Dacă este adevărată chestiunea D-nei Lupescu, este o chestiune pur personală a M. Voastre, în care nu are căderea, nici dreptul să se amestece, dar tot atât de adevărat este dă Dna Lupescu ne având nici un drept legal, D-sa nu ar fi trebuit să se amestece în viaţa noastră economică şi mai ales militară...

... Departe de noi ideea că prin acest omagiu ocazional să aducem cea mai mică ofensă sau jignire M. Voastre.

Măria Voastră să binevoiască să se deprindă cu ideia că asemenea dorinţă sinceră de îndreptare ce ne-am permis a le aduce astăzi M. Voastre, pornesc din cinste sufletească, din iubire pentru M. Voastră şi pentru Dinastie şi că asemenea manifestări cinstite sunt mai puţin periculoase decât acţiunile ascunse şi ipocrite ale multora din jurul M. Voastre.

Vă urăm, Majestate, sănătate şi viaţă lungă, ca să puteţi duce la bun sfârşit lupta pentru întronarea Moralei, cinstei şi a dreptăţii în România Mare."

ss Dr. Gerota

Cunoscându-i acum discursul, ne putem întreba:

Să-şi fi imaginat Dr. Gerota că un asemenea „omagiu" şi astfel de „rugăminţi" puteau fi acceptate la Curte?

Să nu fi ştiut el, om cu multă carte – printre altele şi autorul unei lucrări despre monumentele din insula Creta, elogiată de N. Iorga – că dorința de a fi foarte util poate fi şi o piedică în a fi crezut?

În orice caz, un lucru e sigur. De atunci încolo n-a mai fost nici „neobservat", nici „neascultat".

Nae Ionescu în „cercuri diriguitoare"

În plin şi „irezistibil" avânt legionar, „filosoful" Nae Ionescu a avut această revelaţie („Iconar", Nr. 4/1935):

„Naţionalismul etnicist, ca formulă politică, într-un moment în care lumea era dominată de liberalism, cu toate corespondenţele lui care se numesc raţionalism, democraţie, idealism, ... şi mai ştiu eu cum..." era singurul „adevăr" care trebuia impus.

Deşi, cu un mic efort, nu i-ar fi fost, cu siguranţă, greu să găsească şi alte rime în *ism*: ..., parvenitism, amatorism, nazism – şi de ce nu? – automobilism, dacă ne gândim la „anumite situaţiuni" ce-i erau bine cunoscute.

Au fost, probabil, tot atâtea considerente care, la 19 martie 1936, l-au determinat să adreseze – cu antetul ziarului „Cuvântul", interzis de la începutul anului 1934, imediat după asasinarea lui I. G. Duca – această scrisoare către Carol II.

„Măria Ta, îmi pare foarte rău că împrejurările nu mă lasă în rezerva în care aş vrea să rămân – ci mă silesc, fie şi numai din când în când, să Te necăjesc cu rândurile mele. Dar nu e vorba de mine, ci de

altceva mult mai însemnat. În legătură, anume, cu informații care îmi vin de peste graniță.

1) Măria Ta cunoaşte, de bună seamă, propunerea pe care ne-au făcut-o italienii prin Cerutti, la 1 Februarie – ca şi răspunsul pe care l-a dat Titulescu, răspuns de natură a ne izola pentru multă vreme de Italia.

2) Ceva analog se întâmplă acum – la Londra. Nu e vorba de atitudinea pe care T. a luat-o în public. Asta nu contează în asemenea împrejurări. Mi se spune însă că această atitudine continuă – mai agitat încă – în culise. Şi mărturisesc că asta mă îngrijorează. Sunt convins că T. nu a ştiut nimic de pasul pe care urma să-l facă Germania – deşi un biet ziarist dezafectat ca mine, sabotat şi prigonit de toți în țara mea, eram – în momentul când, pe la mijlocul lui Februar, soseam la Paris –, suficient de orientat asupra celor ce era să se întâmple, pentru ca să pot discuta – cum am făcut-o – noua situație cu cele mai responsabile cercuri diriguitoare franceze. Sunt convins că T. ignorează înțelegerea anglo-germană care a precedat intrarea Germaniei în zona demilitarizată. Sunt convins că T. ignorează conversațiile pe care Tucacevski şi Litvinov le-au avut la Londra, şi indicațiile pe care aceştia le-au primit acolo: *să se înțeleagă cu Berlinul.* Sunt convins că T. ignorează că, în ciuda tuturor aparențelor, *de luni de zile între Berlin şi Moscova se urmează tratative care, după toate probabilitățile, vor duce, către sfârşitul verii, la rezultate positive.* Şi sunt îngrijorat, pentru că asta înseamnează că acțiunea lui T. urmează drumuri false,

cari ne duc la *izolarea de toate forțele realmente active în Europa de mâne.*

Iată de ce, Măria Ta, m'am hotărât să Te necăjesc cu aceste rânduri, cu toate că ştiu că intervenția mea, ți se pare indiscretă. Pentru că mă simt dator să-Ți mai adaug o informație:

3) Sunt precis informat – cu atât mai precis, cu cât tema a fost desbătută cu mine – că după ce Germania va recăpăta coloniile (că doar la asta duce actuala conferință de la Londra) se va pune – şi acuma *dela Paris* – problema Bulgariei. În sensul că Bulgaria va căpăta Dodegaci. Părerea mea e că asta nu ne jenează. Întrebarea e însă: îl capătă împotriva noastră, sau prin noi? Aşa cum se desfăşoară situaţia azi, asta s'ar întâmpla peste capul nostru, – împotriva noastră. E bine?

... Măria Ta, „am spus" – am spus prea puţin din cele ce ştie şi pot spune – „şi mi-am mântuit sufletul". Aş vrea să-mi mărturisesc nu sufletul, ci țara. Iată de ce Te-am împrumutat cu scrisul meu.

Al Măriei Tale, ca întotdeauna,
Nae Ionescu

19.III.36

Nae Ionescu ştia, dar „precis" nu numai ce făcea Titulescu în public, ci şi ce „agita" în culise. Cum la fel de „bine" cunoştea şi „indicaţiile" primite de Tukacevski şi Litvinov ... la Londra.

Şi iar „precis" – din informaţii „venite de peste graniță" – aflase că „la sfârşitul verii", Germania urma să-şi recapete coloniile.

Dar câte n-a comunicat el Mărie Sale şi asta nu pentru a-şi mântui sufletul, ci pentru ţară.

Un singur lucru a uitat totuşi... Şi anume că numai cu o lună înainte, el – „biet ziarist dezafectat" – a fost şi la Berlin, evident tot pentru a avea convorbiri în „cercuri diriguitoare". Dar, de astă-dată, nu pentru a primi, ci pentru a da informaţii.

Atunci, ele au rămas secrete, dar acum le ştim chiar din acele „cercuri"[1], care le-au clasificat:

Confidenţial

Unul din conducătorii Gărzii de Fier şi om politic de încredere al şefului Gărzii de Fier Corneliu Codreanu, profesorul *Ionescu*, pe care îl cunoşteam dinainte, m-a vizitat relatându-mi unele lucruri despre situaţia din România.

Guvernul liberal de la Bucureşti se mai poate menţine doar pentru că n-a fost încă total lămurită problema succesiunii. E, însă, ca şi sigur, că într-un răstimp mai scurt sau mai lung, regele îl va numi prim-ministru pe Vaida, fostul conducător al Partidului Naţional Român şi fost prim-ministru. Vaida se va bucura de sprijinul grupării Cuza-Goga, precum şi al Frontului român. Garda de Fier nu va intra în guvern, dar îl va sprijini şi ea pe domnul Vaida. O altă soluţie a latentei crize nu poate fi luată în considerare, întrucât Naţional-Ţărăniştii, care sunt cel mai mare partid şi în alte împrejurări ar fi fost chemaţi să preia succesiunea, n-ar putea da acum un prim-ministru,

---

[1] Politisches Archiv des Ausubärtigen Arnt. Dosar 339R.

Pol. I Balk. 339 R.
Eing. 11. FEB. 1938

Vertraulich!

Einer der Führer der Eisernen Garde und politischer Vertrauter des Chefs der Eisernen Garde Codreanu, Professor J o n e s c u, den ich von früher her kenne, hat mich heute aufgesucht und mir Einiges über die innen- und außenpolitische Lage Rumäniens erzählt.

Die liberale Regierung in Bukarest könne sich nur noch halten, weil die Frage der Nachfolge noch nicht völlig geklärt sei. Es sei aber so gut wie sicher, daß der König den früheren Führer der Rumänischen Nationalpartei und früheren Ministerpräsidenten Vaida über kurz oder lang zum Ministerpräsidenten machen würde. Vaida würde die Unterstützung der Gruppen Cuza und Gogha sowie der rumänischen Front finden. Die Eiserne Garde würde zwar nicht mit in die Regierung gehen, Herrn Vaida aber ebenfalls unterstützen. Eine andere Lösung der latenten Krise als die Betrauung Vaida's komme kaum in Frage, weil die National-Zaranisten, die als größte Partei sonst zur Nachfolge berufen ~~würden~~ wären, keinen Ministerpräsidenten stellen könnten, da Maniu als persönlicher Gegner des Königs und Michalake wegen seiner links gerichteten politischen Vergangenheit vom König nicht berufen werden würde.

Jonescu behauptete, der freundliche Empfang Georg Bratianu's in Berlin sei in Rumänien sehr aufgefallen und habe bei den andern Parteien nicht gerade angenehm gewirkt. Angeblich sehe es auch der König nicht gern, wenn Bratianu, den er nicht schätze, im Auslande zu gut behandelt würde.

E075749

întrucât Maniu e un adversar personal al Regelui, iar Mihalache n-ar putea fi numit din cauza fostului său trecut de stânga.

Ionescu a mai afirmat că primirea amicală de care s-a bucurat la Berlin *George Brătianu a trezit multe comentarii în România şi n-a produs o impresie tocmai favorabilă în rândul celorlalte partide. După cât s-ar părea, nici Regele n-ar vedea cu plăcere faptul că Brătianu, despre care n-are o părere bună, a fost atât de frumos primit în străinătate.*

Domnul Ionescu nu crede că Domnul Titulescu, cu politica lui de prietenie cu Rusia, ar putea avea succes în România. Împotrivirea pe care o provoacă atât din partea Regelui, cât şi a unor largi cercuri din ţară, ar fi prea puternică. Pe de altă parte, Titulescu n-ar face această politică din convingere: singurul lucru care îl interesează e să-şi păstreze postul. Titulescu a avut recent o convorbire cu Vaida, ca să afle dacă acesta l-ar menţine în funcţia de ministru al Afacerilor Străine, într-un eventual nou guvern. Iar când Vaida s-a declarat împotriva politicii de apropiere cu Rusia, Titulescu s-a declarat numaidecât dispus să renunţe la această politică dacă ar fi cooptat într-un nou guvern Vaida.

Berlin, 5 februarie 1936
ss Clodius

Câte un exemplar
Dlor M. D. Ritler
„ M. D. Dieckhoff
„ VLR Rente Fink
„ L. K. Busse

Primite retrospectiv, informațiile furnizate de Nae Ionescu Ministrului de Interne nazist s-au dovedit la fel de false ca acelea servite lui Carol. Cu toate acestea, între ele a exista şi o deosebire: la Bucureşti n-au fost luate în serios, în timp ce la Berlin erau prețuite. E adevărat, nu direct, ci printr-o firmă foarte darnică. Anume firma I. G. Farben Industrie rămasă „celebră" prin gazul „Zyklon" fabricat în timpul războiului şi dovedit atât de „eficient" la Auschwitz.

Spovedit dar păcătos

Cel mai zelos informator al Palatului a fost, incontestabil, Ion Sân Giorgiu. Arhivele Naționale ne înlesnesc lectura multora din declarațiile sale de „iubire neclintită" față de rege. Ele s-au întins din 1931 și până în 1939 când s-au topit brusc și încă într-o asemenea măsură, încât s-au prelins până la... Berlin.

Dosarul temenelelor acestui „slujitor devotat", dar cu termen, cuprinde multe scrisori ce atestă, prin lungimea lor, că el nu înțelegea să-și drămuiască efortul de a le așterne, după cum nici regele n-o făcea cu timpul de a le citi.

Întrucât, însă, s-ar putea ca cititorii să fie mai constrânși de îndeletnicirile zilnice cărora trebuie să se dedice, am selectat două din aceste scrisori care mi s-au părut mai sugestive atât pentru personalitatea emitentului, cât și pentru aceea a destinatarului lor.

Iată-le:

Sire,

Împrejurările politice din ultimul timp mă silesc să supun Majestății Voastre, această spovedanie care

va justifica, pe de o parte sacrificiul ce-l fac de doi ani, participând la criza din partidul liberal, pe de altă parte prezența mea în ramura veche a acestui partid. Într'o comunicare mai veche, pe care am încredințat-o dlui Victor Cădere, spre a o prezenta Majestății Voastre, am arătat că atitudinea de supunere a partidului liberal față de Coroană era dictată, fie de un sentiment de teamă, fie de nădejdea că printr'o ascultare şi aşteptare necondiționată va putea obține de la Capul Statului puterea.

Am mai arătat atunci, că dacă o parte din vechile cadre ale partidului liberal declaraseră cu sinceritate lealitate desăvârşită față de Majestatea Voastră, acele cadre, care gravitează în jurul dlor Dinu Brătianu, Tancred Constantinescu, Drul Costinescu, au fost şi au rămas ostile Restaurației, în care vedeau o îngenunchiere a partidului liberal. Din cercurile acestor persoane au pornit şi pornesc azi cu şi mai multă intensitate svonurile alarmiste şi tendențioase, care creează romane fantastice în jurul persoanei Majestății Voastre. E adevărat că dl I. G. Duca a făcut ce i-a stat în putință, spre a stăvili isbucnirile antidinastice ale acelor cercuri. Nu şi-a putut impune punctul său de vedere. Până de curând vechile cercuri bratieniste şi-au exprimat nemulțumirea împotriva politicei Dlui Duca, numind-o o politică de zadarnică umilință, care va compromite partidul, fără să-l aducă la putere.

De aceea când criza de guvern a isbucnit, partidul liberal a acceptat de vedere al vechilor cadre bratieniste şi a cerut pentru dânsul puterea, fără să

Sire,

Împrejurările politice din ultimul timp mă silesc să supun Majestății Voastre, această spovedanie, care va justifica, pe de o parte sacrificiul ce-l fac de doi ani și jumătate, participînd la criza din partidul liberal, pe de altă parte prezența mea în ramura veche a acestui partid.

Într'o comunicare mai veche, pe care am încredințat-o dlui Victor Cădere, spre a o prezenta Majestății Voastre, am arătat că atitudinea de supunere a partidului liberal față de Coroană era dictată, fie de un sentiment de teamă, fie de nădejdea că printr'o ascultare și așteptare necondiționată va putea obține de la Capul Statului puterea.

Am mai arătat atunci, că dacă o parte din vechile cadre ale partidului liberal declaraseră cu sinceritate lealitate desăvîrșită față de Majestatea Voastră, acele cadre, care gravitează în jurul dlor Dinu Brătianu, Tancred Constantinescu și Dinu Costinescu, au fost și au rămas ostile Restaurației, în care vedeau o îngenunchiere a partidului liberal. Din cercurile acestor persoane au pornit și pornesc azi cu și mai multă intensitate zvonurile alarmiste și tendențioase, care crează romane fantastice în jurul persoanei Majestății Voastre. E adevărat că dl I. G. Duca a făcut ce i-a stat în putință, spre a stăvili izbucnirile antidinastice ale acelor cercuri. Nu și-a putut impune punctul său de vedere. Pînă de curînd vechile cercuri brătieniste și-au exprimat nemulțumirea împotriva politicei dlui Duca, numind-o o politică de zadarnică umilință, care va compromite partidul, fără să-l aducă la putere.

De aceea cînd criza de guvern a izbucnit, partidul liberal a acceptat punctul de vedere al vechilor cadre brătieniste și a cerut pentru dînsul puterea, fără să admită cea mai mică posibilitate de transacție. Această

admită cea mai mică posibilitate de transacție. Aceasta cu atât mai mult, cu cât oamenii din jurul dlui Duca spuneau că „şeful are cuvântul Regelui că va prelua guvernul, iar specialiştii în materie de ... Palat, ca Dl. Alex. Mavrodi, făceau pariuri că este exclusă o altă guvernare decât cea liberală." Dl. Mavrodi s'a socotit, până acum câteva zile omul care a dus tratativele între Dl. Duca şi Majestatea Voastră şi că „munca lui de un an de zile nu poate fi stricată de nimeni..."

Când după eşuarea guvernului de concentrare Titulescu, dl. Vaida a fost însărcinat cu constituirea cabinetului, conducerea vechiului partid liberal a socotit această soluție ca o declarare de răsboiu. Iar insistențele depuse pe lângă dl. Gh. Brătianu de a intra în guvern, ca o provocare în plus.

Chiar în aceiaşi zi am avut prilejul să vorbesc cu câțiva foşti miniştri liberali, cari participaseră la Comitetul ce ținuse şedință în casele dlui Dr. Angelescu. Erau cu toții indignați şi spuneau fără sfială că politica de supunere a Dlui Duca a dat greş şi că ar fi fost mai bine dacă partidul s'ar fi menținut pe poziția de la 8 Iunie, până când Majestatea Voastră ar fi „capitulat" în brațele liberalilor. Ei pretindeau că național-țărăniştii au ajuns la guvern, numai fiindcă anunțaseră rezistența lor față de Coroană şi că dacă partidul liberal ar fi făcut la fel, Majestatea Voastră n'ar fi călcat în picioare „sfântul drept al partidului liberal".

Chiar a doua zi, cadrele mari şi mici ale partidului liberal din Bucureşti şi provincie, au început pregătirile pentru campania electorală, campanie în care

vechile atacuri, împotriva Majestăţii Voastre, aveau să reînvie. O sumedenie de svonuri au început să circule şi viaţa privată a Majestăţii Voastre, însoţită de cele mai imposibile comentarii este târâtă în discuţiile sgomotoase ale tuturor claselor sociale.

Partidul liberal şi-a pus în mişcare armele de odinioară, pe care, noi tineretul, le credeam de mult înmormântate şi pe care cu durere le vedem reînviate. Ceia ce însă m'a consternat şi m'a indignat, a fost brusca schimbare de atitudine a dlui Duca, şeful partidului liberal.

În ziua de 9 Iunie am avut o convorbire mai lungă cu Dl. Duca. A fost vorba de organizarea alegerilor. Eu am insistat că atât timp cât partidul liberal nu dă prilej tineretului să se afirme şi să ocupe locurile generaţiei de ieri – în bună parte vinovată de situaţia de azi – partidul liberal nu va putea fi un instrument de creaţie şi deci de guvern.

Dl. Duca mi-a replicat că el nu e vinovat că s'a comis o nebunie dându-se guvernul naţional-ţărăniştilor şi că în oposiţie nu poate trece peste şefii de organizaţie cari au răspunderea alegerilor. Dsa a terminat astfel:

„– Tineretul să aibă răbdare. Lucrurile nu vor merge la infinit. Nu cred că actualul Rege are mai mult de doi ani de domnie. Cu nemulţumirile care cresc în armată, oricând poate să-l pândească de acolo un glonte."

Cuvintele acestea din gura unui şef de partid, adresate unui partizan, care înainte de toate e un vechi luptător al Majestăţii Voastre, sunt sau o

infamie, sau o încercare de şantaj. Ele m'au sguduit adânc şi m'au silit să întrerup convorbirea cu Dl Duca, care fie că-şi demascase adevăratele sentimente intime, fie că încercase prin intermediul meu o presiune îndrăsneață asupra Majestății Voastre.

Când acestea sunt sentimentele partidului liberal, când singura lui nădejde în viitor e prăbuşirea operei Restaurației, de ce să ne prindă mirarea, că echipele volante liberale, au şi început o surdă campanie antiregalistă?

N'a fost deci nici o surpriză pentru mine, că la întrunirea liberală de Duminecă – la care am refuzat să particip – s'a vorbit cum s'a vorbit. Şi nu m'a surprins de asemeni faptul, că după întrunire, întâlnindu-mă cu unul dintre oratori, el mi-a spus:

– Nimic nu prinde azi mai mult în masele populare ca un atac contra Regelui. Deacum ştim cum trebuie să facem alegerile ca să trântim guvernul.

Pe această atitudine antidinastică vechile cadre s'au pus de acord cu dl. Duca. Numai aşa demisia din şefie prezentată de dl. Duca în comitetul de conducere a fost respinsă. ... nu mai exista între dnii Duca şi Dinu Brătianu, nici o deosebire de valori.

Sire

Conştiința mea de devotat al Majestății Voastre nu mi-a îngăduit să afle toate aceste lucruri penibile fără să le aduc la cunoştința Suveranului meu.

Nu pot însă totodată să rămân nepăsător şi să nu reacționez la această încercare de şantaj, pe care, în clipele de mizerie de azi, o socotesc extrem de

primejdioasă. Gândul meu a fost în prima clipă să demasc în fața țării această procedare incalificabilă a vechei conduceri liberale, care alternează lingușeala și supunerea cu șantajul și amenințarea, după cum partidul este sau nu la putere. Aceste moravuri infame, care au tulburat în trecut glorioasele domnii ale lui Carol I și Ferdinand I, trebuiesc o dată pentru totdeauna anihilate.

Neștiind însă dacă o manifestare publică din parte-mi pe această chestiune nu ar indispune pe Majestatea Voastră, prin scandalul pe care-l va provoca, și necunoscând chipul cum Majestatea Voastră dorește să soluționeze criza tot mai adâncă din partidul liberal, am îndrăznit să comunic Suveranului meu cele descoperite de mine și am hotărât să-mi îndrum activitatea mea viitoare după indicațiile pe care Majestatea Voastră va crede să mi le dea.

Așteptând un gest al Majestății Voastre, rămân cu aceeași credință și iubire neclintită din trecut, slujitor devotat.

Ion Sân Giorgiu

12 Iunie 1932

Iar după patru ani.

București, 20 Februarie 1936

Sire,

Nu pot începe aceste rânduri fără a ura cu dragoste și adânc respect Majestății Voastre bun sosit și fără a-i aduce cele mai devotate felicitări pentru stră-

lucita acțiune diplomatică desfăşurată peste hotare. De altfel bucuria mea e cu atât mai mare cu cât Majestatea Voastră ştie că în nenumărate rânduri mi-am exprimat credința că participarea directă a Majestății Voastre în politica extremă a României nu va putea decât să întărească poziția internațională a României şi să-i redea prestigiul. Astăzi Majestatea Voastră se reîntoarce în țară după ce a dat României toată strălucirea pe care o aştepta de la Suveranul ei.

Începând de astăzi Majestatea Voastră va relua contactul cu lumea politică din țară. Situația pe care o găseşte Majestatea Voastră la reîntoarcere nu este desigur dintre cele mai bune. Guvernul a fost înfrânt atât la Banca Națională, cât şi la alegerea parțială de la Hunedoara şi n'a reuşit să-l scoată pe Goga la Mehedinți. Majestatea Voastră va primi cu siguranță rapoarte şi informații oficiale. *Acestea vor purta însă toată pecetea intereselor de care sunt conduşi informatorii*:

De aceea fie-mi îngăduit, ca îndrumat de aceeaşi obiectivitate desăvârşită să pun la dispoziția Majestății Voastre o serie de informații, a căror autenticitate am controlat-o cu toată migala.

1. Interpretări asupra călătoriei Majestății Voastre

Activitatea diplomatică a Majestății Voastre a fost urmărită cu multă înfrigurare de către întreaga opinie publică şi de către factorii politici.

Toate cercurile politice au recunoscut semnificația activității desfăşurate de Majestatea Voastră. Fiecare grup politic a dat însă o altă interpretare consecințelor pe care vizita Majestății Voastre la Londra

şi la Paris ar putea-o avea în politica internă. Astfel naţional-ţărăniştii şi georgiştii au dat interpretări asemănătoare. Ei cred că după călătoria Majestăţii Voastre la Paris şi Londra va interveni o schimbare radicală în tactica regală faţă de partidele politice. Ei pretind că Majestatea Voastră impresionat de mecanismul constituţional englez şi francez „va încerca în primul rând o destindere politică şi apoi o reintrare în normal". În aceste cercuri se crede că foarte curând după întoarcere, Majestatea Voastră va concedia guvernul, va păşi la o reconciliere a factorilor politici şi va recurge la un guvern de concentrare. *Naţional-ţărăniştii spun că nu vor da concurs unei astfel de formaţiuni şi că nici gerogiştii nu vor părăsi linia pe care se găsesc.*

Liberalii, pe de altă parte, n'au dat numai interpretări contradictorii călătoriei Majestăţii Voastre, dar au lansat chiar unele informaţii necunoscute până atunci în cercurile opoziţioniste. Numai Virgil Madgeanu mi-a spus vag că este informat despre unele dificultăţi pe care Majestatea Voastră le-ar fi întâmpinat la Londra. Cercurile din jurul lui Tătărăscu au lăsat să transpire ştirea că ziarele englezeşti, cu toată intervenţia ministrului de interne britanic nu au întâmpinat cu căldură pe Regele României, că Majestatea Voastră a plecat indispus de la Londra şi că abia primirea din capitala Franţei a dat Majestăţii Voastre satisfacţia aşteptată. Gh. Tătărăscu personal ar fi informat astfel pe Dinu Brătianu, „că la Londra ar fi avut loc un consiliu de familie, prezidat de Majestatea Sa Regina Mary", care ar fi spus Majestăţii Voastre că

răposatul Rege ar fi fost până în ultima clipă supărat pe Majestatea Voastră, fiindcă „purtarea Regelui României prejudiciază ideea monarhică" şi că „numai o schimbare în bine ar putea reface vechile legături de familie." *Aceste informații i-au fost date lui Tătărăscu de generalul Paul Bogdan.* Tătărăscu l-a chemat de la Paris pe Paul Angelescu, pentru a-i da o misiune pe lângă Majestatea Voastră. Angelescu trebuia să se întoarcă la Paris cu acest mesaj. În urma unui conciliabil care a avut loc între Inculeț, Tătărăscu şi Paul Angelescu s'a renunțat la plecarea acestuia. *Un informator al meu deține aceste informații chiar de la fiul lui Dinu Brătianu, care ar fi avut în mână şi unele note telefonice între Paris şi Bucureşti.*

Cercurile din jurul lui Tătărăscu caută de altfel să explice succesul de la Paris al Majestății Voastre prin acțiunea diplomatică a lui Titulescu, care în urma indicațiilor primite de la guvern, a făcut totul ca să dea o cât mai mare strălucire vizitei regale.

2. Situația politică internă

Situația politică internă se caracterizează mai întâi printr'o foarte mare încordare în partidul liberal guvernamental. Între Tătărăscu şi Dinu Brătianu conflictul a luat forme publice senzaționale, şi o intensitate care pune în primejdie guvernul. De data aceasta nu mai e vorba de obicinuitele supărări, atacuri şi retractări ale lui Dinu Brătianu. În jurul acestuia s'a organizat o adevărată curte, care îl ațâță împotriva guvernului. Tancred Constantinescu, Brătienidele (surorile lui Dinu), familiile Alimăneşteanu, Ştirbey şi Pillat, apoi Xeni,

Cipăianu, Mircea Djuvara şi alţii mai mici conduc lupta contra guvernului. În lipsa din ţară a Majestăţii Voastre s'au produs consecutiv trei atacuri: al lui Bebé Brătianu contra lui Inculeţ, al lui Tancred Constantinescu contra guvernului şi al lui Dinu Brătianu contra guvernatorului Băncii Naţionale. *Faţă de toate* aceste atacuri Tătărăscu a avut o atitudine echivocă, mai cu seamă spălându-se pe mâni în ce priveşte scandalul la Banca Naţională. Rezultatul luptei de la Banca Naţională înseamnă o victorie a lui Dinu Brătianu. Mitiţă Constantinescu a fost trădat până şi de şeful guvernului. Iar acum Dinu Brătianu este hotărât să ducă lupta mai departe, nedând nici un concurs guvernului. Pe de o parte fiindcă guvernul a lucrat şi lucrează alături cu programul partidului, pe de altă parte fiindcă Dinu Brătianu ştie „că Gh. Tătărăscu vrea să se proclame şef al partidului liberal cu concursul aproape făţiş al Suveranului." Dinu Brătianu continuă să ia toate măsurile spre a zădărnici încercarea lui Tătărăscu şi pregăteşte chiar judecarea la momentul oportun a lui Tătărăscu de către forurile statutare ale partidului, silindu-l în cele din urmă să demisioneze.

Dar Dinu Brătianu are nădejdea că odată cu întoarcerea în ţară a Suveranului, guvernul va fi concediat. El aşteaptă această concediere. *De asemenea Dinu Brătianu face răspunzător pe Tătărăscu, de anumite angajamente care s'ar fi luat în străinătate, atât în ce priveşte politica internă, cât şi cea externă, „angajamente care depăşesc rolul de arbitru pe care trebuie să-l joace un Monarh, şi consideră aceasta ca o mare slăbiciune."*

Deocamdată lupta se duce în jurul Băncii Naționale. Noua adunare generală a fost fixată pentru 22 Martie. Dinu cere înlăturarea lui Mitiță Constantinescu! Iar primul ministru îi oferă doar o transacție pe chestia candidaturilor pentru locurile de administratori. Până acum nu s'a ajuns la o înțelegere. Doctorul Costinescu se menține într'o atitudine pasivă, iar Dinu ațâțat de familie şi de curtea lui de prieteni, cere capul lui Inculeț, pe care-l socoteşte capul tuturor răutăților.

Acestea sunt ştirile mai însemnate din lagărul liberal.

Gh. Brătianu se menține în stare pasivă, aşteptând desfăşurarea evenimentelor în vechiul partid liberal. Gh. Brătianu perfectând înțelegerea cu Dinu Brătianu, a dat acestuia libertatea să aleagă el momentul proclamării reîntregirii liberale.

La național-țărănişti atmosfera e dominată de cele două victorii electorale. Ei cred că trebuie să vie la putere şi că de acum încolo peste ei nu se poate trece. Situația este gravă fiindcă național-țărăniştii sunt hotărâți să schimbe tactica dacă nu vor fi aduşi îndată la putere. Curentul pentru politica lui Iuliu Maniu e în creştere. Dacă de pildă la Mehedinți aşa zisa chestie constituțională n'a fost agitată în alegeri decât de georgişti, în schimb la Hunedoara campania electorală a fost condusă de cei mai îndârjiți manişti, cari au făcut cea mai deşănțată propagandă împotriva Duduei. Însuşi şeful liberalilor guvernamentali din județul Hunedoara, Const. Bursan, mi-a confirmat acest lucru.

De altfel numai cu greu a fost convins Maniu să nu vorbească la Deva şi tot cu mari dificultăți a fost

amânat comitetul executiv, în care trebuia să-şi facă Maniu aşteptatul expozeu. Mihalache a făcut toate acestea, pretextând că abia după întoarcerea Majestăţii Voastre în ţară şi după ce se va documenta o ultimă dată asupra intenţiilor Suveranului va putea lua o hotărâre nouă asupra tacticei partidului. *Dacă Regele se va arăta ostil unei imediate aduceri la putere a naţional-ţărăniştilor – spun intimii lui Mihalache – atunci în şedinţa Comitetului Executiv în cel mai bun caz va triumfa punctul de vedere al lui Maniu, dacă nu se va ajunge la hotărâri şi mai grave.*

Pentru a documenta şi mai bine pe Majestatea Voastră asupra stării de spirit de la naţional-ţărănişti, voi reproduce mai jos două convorbiri, una avută cu doctorul Lupu, alta cu Virgil Madgearu. Amândouă convorbirile au avut loc acum opt zile, deci înainte de rezultatul de la Hunedoara şi Mehedinţi. *Convorbirea cu doctorul Lupu* mi l'a înfăţişat pe acesta într'o formă îndrăcită. El pretinde mai întâi că „Majestatea Voastră l'a păcălit, făgăduind aducerea naţional-ţărăniştilor la guvern" şi că în loc să aprecieze răbdarea partidului naţional-ţărănesc şi lealitatea doctorului Lupu „a manevrat cu guvernul ca să întărească acţiunea dreptei." Reproduc textual: „De ce şi-a bătut joc de mine? Mă pune pe mine om bătrân din nou la un examen de popularitate, ca şi cum n-aş fi dat dovadă zeci de ani de tot ce pot? Să ştie Dlui (adică Majestatea Voastră) că eu pe Maniu nu-l mai potolesc şi că dacă eu n'am nimic cu dna Lupescu, care-i o femeie, voiu tăbărî împotriva lui, ca să mă cunoască. Eu îl credeam băiat bun, dar dacă o ia aşa, putem întoarce foaia etc."

Evident că toate aceste isbucniri de mânie nu pot fi socotite decât ca nişte simple impulsivități ale unui om, care în fond a obosit de a lupta şi ar vrea, cu cei şaizeci de ani ai lui, să se odihnească într'un fotoliu ministerial.

Convorbirea cu Madgearu a fost mai variată şi mai metodică. El socoteşte mai întâi țara în plină decadență economică din cauza totalei incapacități a guvernului. Tot ce a început el în domeniul economic şi a aşezat pe temeiuri serioase până la plecarea lui din guvern, ar fi dat greş şi ar fi fost compromis de liberali. Economia țării n'ar putea fi îndreptată decât înlăturând pe liberali. Se întreabă de asemeni de ce Suveranul nedreptățeşte pe național-țărănişti, care în atâtea ocazii au dat dovadă de devotament. Citez textual după notele mele zilnice.

„Nu-ți dai seama cât de grea a fost şi este lupta cu Maniu. Şi pe urmă țin să-ți afirm convingerea mea deplină că Maniu nu este un vrăjmaş al Regelui. Sunt convins că nu se gândeşte o singură clipă să provoace pe Rege. El crede însă foarte sincer că prezența acestei femei în viața Suveranului este nefastă, că influența ei îl învrăjbeşte cu poporul şi conducătorii lui. Maniu pretinde că în ziua când Suveranul va fi eliberat de această influență, va fi un Rege mare. Noi n'am adoptat punctul de vedere al lui Maniu. Eu personal cred că această chestiune se va rezolva cu timpul. Partidul nostru a refuzat până acum în unanimitatea lui să adere la tactica lui Maniu. Aici în Regat noi n'am agitat nicăieri chestia. Dar la viitorul comitet executiv Maniu o va pune din nou. Abia am reuşit

după interminabile şi penibile discuţii să oprim cuvântarea lui Maniu de la Deva în lipsa Suveranului din ţară." În continuare Madgearu a insistat asupra dinasticismului partidului naţional-ţărănesc, susţinând că nu se poate face comparaţie cu partidul liberal. Madgearu pretinde că posedă *„ordinele secrete ale lui Duca de asasinare a Măriei Tale înainte de Restauraţie."* Liberalii aveau la Giurgiu pregătit un vapor, care la momentul oportun trebuie să fie folosit pentru îndepărtarea Prinţului, dacă s'ar fi reîntors."

„Şi atunci – adaugă Madgearu – *de ce suntem noi cei năpăstuiţi, iar călăii de odinioară beneficiarii."* Magdearu pretinde că aceasta e dispoziţia sufletească a întregului partid.

În ultimele opt zile activitatea lăuntrică a partidului naţional-ţărănesc a fost foarte intensă. În aşteptarea rezultatelor de la alegeri şi a Majestăţii Voastre naţional-ţărăniştii au discutat tainic între ei şi au luat unele hotărâri pe care nu cred să le cunoască domnul Inculeţ. *S'a hotărât astfel, că dacă guvernarea Tătărăscu se va prelungi din nou şi nu vor fi aduşi la guvern naţional-ţărăniştii, să se facă demonstraţii cetăţeneşti la locuinţa Duduiei, ca să oblige în felul acesta guvernul să scoată armata acolo.*

Cu ce scop? Numai cu scopul de a provoca un scandal care să ajungă în presa străină. Naţional-ţărăniştii pretind că au astăzi foarte puternice legături la Paris şi la Londra şi că au influenţă la o bună parte din presa franceză şi engleză. *Corespondenţii ziarelor străine din Bucureşti ar fi primit dispoziţii să comunice tot ce se petrece la naţional-ţărănişti cu privire la Rege şi la Duduia.*

Totodată în primele zile ale Camerei s'a hotărât ținerea unei interpelări privitor la demisia generalului Gorski. Cu acest prilej va fi readus în Parlament cazul generalului Antonescu.

Cu acestea închei notele mele, rugând respectuos pe Majestatea Voastră să creadă şi mai departe în nețărmuritul meu devotament şi în toată discreția şi modestia pe care le pun aceleaşi cauze sfinte.

Rămân al Majestății Voastre prea supus slujitor

Ion Sân Giorgiu

Cum vedem, Ion Sân Giorgiu „ştia" ce se întâmpla în toate „cercurile". Şi, cu „discreția şi modestia" pe care le punea în serviciul „cauzei sfinte", a „intervenit" să comunice lucruri pe care nu credea „să le cunoască" nici Inculeț, ministrul de Interne. Întrucât informatorii acestuia erau „conduşi de interese", în timp ce el era „îndrumat" doar de „o obiectivitate desăvârşită".

Posedând, dar, ştiri „însemnate", socotea că interese superioare îi impuneau să le transmită celui care „a dat României toată strălucirea de care România avea nevoe."

Şi care, datorită lui, afla astfel că Dinu Brătianu voia „capul lui Inculeț" pe care îl socotea „capul tuturor răutăților". Mihalache invoca „pretexte" şi Maniu avea „intenții". Că în convorbirea pe care o avusese cu dr. Lupu, acesta i s-a înfățişat „într-o formă îndrăcită." Că Madgearu deținea „ordinele secrete ale lui Duca de asasinare" a Prințului dinainte de Restaurație, iar

corespondenții străini primiseră „instrucțiuni să comunice tot ce se petrece la național-țărăniști în legătură cu Duduia." În timp ce liberalii „... fantastice în legătură cu persoana"....

Dar câte altele mai știa Ion Sân Giorgiu și „mereu slujitor devotat" nu le ținea doar pentru dânsul. Până într-o zi când – om cu vederi largi – a găsit brusc „geniul militar și politic" căruia merita, cu adevărat, să i se dedice, în circumstanțele de care putem să ne convingem din această Notă a Serviciului Central al Cenzurii Presei.

Copie

Corpul Dedectivilor
Grupa I-a *28 Noembrie 1941*
2A
28 Nov. 1941

Ion Sân Giorgiu, român creștin ortodox, născut la Botoșani la 20 Noembrie 1893, locotenent de rezervă în Regt. 19 Art. de profesiune Conferențiar Universitar, scriitor și ziarist, domiciliat în București, str. Armenească nr. 19.

Este proprietar și Director al gazetei „Chemarea Vremii", care avea sediul redacțional la ziarul „Curentul".

Prin presă și prin grai a desfășurat și desfășoară o intensă propagandă în favoarea Germaniei, din partea căreia – sunt informațiuni – că a primit subvenții.

Deasemeni prin gazeta sa a făcut o propagandă legionară şi s'a dedat la atacuri contra D-lui Mareşal Antonescu.

În Aprilie 1941 i s'a întocmit actele de dare în judecată pentru ofensa Națiunei, care au fost trimise la Tribunalul Militar al Comandamentului Militar al Capitalei.

Iar după numai câteva zile, la 1 decembrie 1941, Preşedinția Consiliului de Miniştri a fost sesizată de un „demers" al lui Ion Sân Giorgiu care confirma şi mai sugestiv noua lui „cauză sfântă":

Copie de pe nota Serviciului Central al Cenzurei Presei, Nr. 59-A/29.XI.1941

SECRET

Nota

Dl. Profesor Ion Sân Giorgiu, Directorul Revistei „Chemarea Vremii" a avut cenzuri parțiale în articolul „Pâinea Europei".

Nemulțumit de aceste cenzuri, D-sa s'a adresat Legației Germane. În seara de 27 Noembrie 1941, Dl. Dr. Walkisch, Consilier de Presă la Legația Germană, a chemat la telefon pe Subşeful Cenzurii, încunoştințându-l de acest demers şi exprimându-şi opinia sa că cenzurile din articolul D-lui Profesor Ion Sân Giorgiu ar putea fi atenuate.

Pentru lămurirea acestei neînțelegeri, Dl. Subşef al Cenzurii a solicitat o întrevedere Consilierului de Presă German, întrevedere care a avut loc astăzi 28 Noembrie la ora 12 la Legația Germană.

Am autorizat pe Subşeful Cenzurii să facă această vizită, socotind că prin explicaţiile pe care am stabilit să dea, vom izbuti ca în desăvârşită înţelegere să lichidăm situaţiunea echivocă pe care a creat-o acest demers.

În cursul dimineţii de 28 Noembrie 1941, D. Profesor Ion Sân Giorgiu s'a prezentat la Serviciul Cenzurii pentru a se interesa de situaţia articolului Domniei-Sale socotind probabil că în urma intervenţiei solicitate, s'a revenit asupra cenzurilor.

La comunicarea pe care i-a făcut-o Subşeful Cenzurii, că textul articolului a rămas parţial cenzurat întocmai ca în şpaltul care s'a restituit ziarului, Dl. Profesor Ion Sân Giorgiu a cerut să-mi vorbească.

A încercat să-mi justifice intervenţia la Dl. Walkisch ca o obligaţie a D-Sale de a arăta prietenilor Germani că D-sa a rămas pe aceiaşi linie de orientare, cunoscută în cercurile germane dar că Cenzura îl împiedică să se manifeste, şi de aceia articolele D-sale ar părea lipsite de interesul iniţial care li se dă la redactare.

La plecare, Dl. Profesor Ion Sân Giorgiu mi-a cerut un şpalt cu cenzurile menţionate în articolul D-sale, precizând că şpaltul care s'a restituit ziarului a rămas la Legaţia Germană.

ŞEFUL CENZUREI PRESEI
Maior Magistrat D.D. Athanasiu

Dar Ion Sân Giorgiu avea şi relaţii mai sus-puse acolo, ba chiar cu însuşi Manfred von Killinger, cum

reiese din ciorna unei scrisori a lui Mihai Antonescu[1], datată 10 octombrie 1942 şi având următorul cuprins:

A se remite D-lui von Killinger
săptămâna viitoare

Am aflat că D-l Ion Sân Giorgiu, fost profesor de germanistică, membru al Academiei Germane etc. etc. a adresat Legației un Memoriu în care, după ce vorbeşte de lupta sa pentru ideea germană, sancționată cu două luni de domiciliu obligatoriu, despre opera sa pentru prietenia germană şi altele, spune că procesul i-a fost înscenat, că Mareşalul şi cu mine am fi dorit acest proces şi că eu aş fi dat ordin ca să fie condamnat la şase ani închisoare grea, dispunând telefonic acest lucru.

Nu-mi rămâne decât să regret că datorită unei rugăminți a D-lui von Killinger, de a mă ocupa de D-l Sân Giorgiu, am ajuns la un moment dat să intervin în favoarea lui şi am primit chiar pe încercata sa soție, căreia i-am recomandat să-l sfătuiască să facă cerere de grațiere sau de remiterea pedepsei. Aceasta pentru că eram împotriva lui.

Aflând de unele necuviințe pe care le cuprinde acest memoriu la adresa D-lui Mareşal şi a mea, ca şi de unele soluții politice pe care un fanariot ticălos le trimite Legației germane, nu-mi rămâne decât să regret că Universitatea a putut să adăpostească – fie şi ca suplinitor fiindcă n-a fost Profesor titular – un om care nu are nici patriotismul, nici onoarea şi că

[1] Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, Volumul 90, f . 213.

pentru un studiu bun pe care l-a scris cândva (poate că nu este original) despre Goethe, am trecut cu vederea asupra prieteniei lui cu D-na Lupescu, care i-a botezat copilul şi am intervenit, deşi nu merită.

Dictat mie de D-l Prof.
Mihai Antonescu în ziua
de 10 oct. anul 1942

De ce comentarii mai au nevoie toate acestea?

Poate doar acestea. O veche zicală spunea: „Nu se poate să fi fost şi să fii". Dar scriitorul francez Pierre Duc a contrazis-o întrebând: „Dar de ce? Poţi foarte bine să fi fost şi să rămâi un ticălos."

Un dejun la Capşa

La Capşa cea de odinioară. Nu de ieri, ci de alaltăieri – cea din vremi de demult – care a stârnit atâtea nostalgii celor care au cunoscut-o, români şi străini.

Paul Morand, de pildă, care – ştim – a scris, în 1935, o carte despre Bucureşti a caracterizat-o ca pe: „Un stil, o tradiţie, o obişnuinţă, o autoritate, un decor, o sală a paşilor pierduţi, un monument şi o cocardă – asta-i Capşa. Iar tot Bucureştiul îşi dă acolo întâlnire la ora prânzului".

Sigur, „tot Bucureştiul" era un fel de a vorbi pentru a desemna o anumită lume, „lumea bună", lumea de care se ţinea seama, cea care conta. Căci bucureşteanul de rând nu cuteza să treacă pragul Capşei, unde s-ar fi simţit stingher şi ar fi fost privit chiorâş.

O călătoare străină, pe nume Nelia Pavlova, astăzi mai puţin cunoscută – care şi-a împărtăşit impresiile despre Capitala noastră într-o carte intitulată „*Au pays du Maïs et des Blès d'Or*" publicată la Lille în 1938 – a fost, mai întâi, fermecată în genere de Calea Victoriei, admirând magazinele cu vitrine „frumos decorate, iar seara orbitor luminate" sau „eleganţa şi, parfumul femeilor" cu picioare „sprintene, strânse în pantofi de ultima modă".

Despre bărbaţi a constatat: „Dar curioşi şi insistenţi mai sunt domnii ăştia din Bucureşti. Nu se dau în lături de la nimic, mereu în căutarea „sex-appeal"-ului. Până şi iarna, înfofoliţi în blănurile lor, sunt în stare să stea o dimineaţă întreagă pe marginea trotuarului ca să vadă defilând frumoasele doamne".

La un moment dat, autoarea l-a zărit, cum afirmă ea, pe „unul din cei mai mari scriitori din România" care, bucuros să o reîntâlnească, a venit spre dânsa, manifestându-şi mai întâi deziluzia pentru căderea guvernului Tătărescu, dar numaidecât după aceea, schimbând subiectul, i-a spus:

„Gata, destul cu politica, haideţi mai bine să luăm un aperitiv la Capşa. Şi dacă, a adăugat el glumind, o să auziţi pe careva în jurul nostru criticând sau înfruntându-l pe altul, nu vă sinchisiţi. Vorbe în vânt. La Capşa se discută politică la fel de mult ca despre bucătărie, patiserie sau amor.

Nu vă formalizaţi, Capşa e centrul întregii societăţi, al celor care fac parte din cele mai diverse „cercuri", al adulterurilor secrete, al intrigilor diplomatice şi al combinaţiilor financiare. Apoi, la ora ceaiului, e rândul doamnelor din înalta societate şi al ataşaţilor de ambasade".

Poate că aşa şi era. Dar, nu de mult, eu am aflat de existenţa unui alt fel de dejun. Şi nu unul obişnuit, ci între purtătorii unora din marile nume ale literaturii noastre. Mai mult, am aflat şi ziua când a avut loc şi o pot preciza: 25 iunie 1937.

Şi întrucât e vorba de un dejun, mi se pare că se cuvine să fac cunoscut celor de azi şi ce anume oferea atunci Capşa, în bună limbă franţuzească,

oaspeților săi. Sunt în măsură să o fac mulțumită listei de bucate, tipărită pe cartonaşe gălbui, cu chenar roşu aprins şi cu frumoase caractere italice de-un negru intens, plasate în fața fiecăruia din cei care luau loc în jurul meselor din restaurant. Oaspeții nu mai aveau decât greutatea de a alege între:

Sterlet Poché. Sauce Crème
Filet à la Broche
Sauce Béarnaise
Salade d'Aubergines
Piments et Tomates
Pavé Tous les Fruits
Gaufrettes
Corbeilles de Fruits
Café

Dacă voiau, oaspeții puteau beneficia însă şi de aperitive şi, neapărat, de:

Odobeşti – vieux
Dealu – Mare
Champagne Capşa Brut

Iar acum despre un lucru şi mai de seamă, anume despre convivii de care avem a ne ocupa de aici înainte. Îi cunoaştem, după atâta amar de vreme, grație unuia dintre ei căruia îi plăcea să-şi zică Păstorel şi care ni-i aduce în fața ochilor într-o manieră familiară lui şi, desigur, şi celorlalți. Un prim toast pe care el l-a ridicat a fost spre a vesti:

Eu, stimabili comeseni,
Ca tot omul cum se cade,
Beau o ţuică de Văleni
Pentru Mircea Eliade.

De unde se vede, în treacăt fie spus, că printre cei de acolo erau unii cu preferinţe şi pentru alte băuturi decât cele propuse în lista tipărită. Însă mai important mi se pare, totuşi, că cel care toastase a ţinut să-şi întărească bunul gând asigurându-l pe adresant şi că:

Vede până şi-un profan,
Că nimic nu inventez,
Unde-i Mircea indian,
Domnul Iorga e chinez.

Iar, când începea Păstorel cu înţepăturile lui la adresa lui Iorga era greu să mai fie oprit. Aşa că a continuat:

Chestia începând să fiarbă,
Zvonuri circulau în trap,
Dacă Mircea n-are barbă
Domnul Iorga n-are cap.

Sau:

Domnul Iorga profesorul,
Când îl face pe eroul,
Glăsuieşte cu stiloul,
Însă scrie cu piciorul.

Până la urmă, tot datorită epigramelor lui, putem şti cine se mai afla, totuşi, la masa aceea, chiar dacă nici de astă dată nu-l uita pe Iorga.

Eftimiu, om integru,
A înebunit de tot.
Cocoşul lui e negru,
Al lui Iorga e idiot.

Uneori, se îndura, totuşi, să-l mai cruţe pe bărbatul politic şi istoricul care-i stătea parcă în gât – e adevărat mai ales din cauza pieselor de teatru şi a poeziilor sale – şi împotriva căruia, încă înainte cu şase ani publicase placheta „*Versuri cu pelin de mai contra Iorga Nicolai*" – ca să-l mai aibă în vedere şi pe alt comesean despre care ţinea să-i asigure că:

Voiculescu e-o problemă
De contraste şi pretenţii,
Dr. îl numesc confraţii
Şi poet îi spun clienţii.

Voia bună, ajutată şi de licoarea din pahare, părea, astfel, să preschimbe într-un festival literar dejunul din acea zi de vară (care, cine ştie, dacă n-a durat până-n seară?). Deşi cunoscând răsfăţurile lui Păstorel, chiar de el mărturisite, avem tot dreptul să credem că dânsul ar fi dorit să deguste şi ceva venit din altă parte decât de la Odobeşti. Drept care a şi transmis peste timp, în maniera-i caracteristică, această intimă dorinţă:

„Dacă participa la acest dejun Eminescu în loc să fi scris „*La steaua*" ar fi scris:

La Maxut

La Cotnăraşul ce-a învechit
E-o cale atât de lungă,
Că zile cinci i-au trebuit
„Fiat"-ului s-ajungă.

Deşi pornit de mult la drum,
Dar pe şosele proaste,
Buchetul lui de-abia acum,
Zâmbi narinei noastre.

Cotnarul vostru din Maxut
Încet la cap se suie,
Era pe când nu l-am băut,
Azi l-am băut şi nu e.

Şi astăzi, ca-n atâtea seri,
Când pivniţa-i adâncă,
Tăria vinului de ieri
Ne urmăreşte încă.

Toate cele de mai sus eu le-am aflat – aşternute chiar de Păstorel într-o zi cu soare şi chiar către amiază – în sala de lectură a Serviciului de manuscrise şi carte rară al Bibliotecii Academiei Române. După care, plecând visător de acolo şi umblând agale printr-un Cişmigiu încă înflorit, mi-am adus aminte, de astă dată, de o cină cu Păstorel la care dânsul m-a poftit, tot la Capşa, dar după... nouăsprezece ani de la prânzul pomenit. Ea mi-a rămas şi-mi va rămâne mereu trează în amintire atâta vreme cât memoria mi-o va îngădui.

La București... castel în Spania

Un cântecel foarte popular acum șaizeci-șaptezeci de ani vestea: „În Spania sunt castele cu turnuri și crenele". Dar mai demult a fost plănuită și în Capitala noastră o clădire mult visată: Casa scriitorilor.

„Literatul român – a salutat, bunăoară, știrea Eugen Jebeleanu (în „Rampa", Nr. 4704 din septembrie 1933) – începe să fie luat în seamă altfel decât până acum, când – pentru a primi de la Stat un ajutor de o mie de lei – trebuia să aducă o dovadă a razelor Röntgen că plămânul îi e bine sănătos, verde cu o frunză, toamna".

Cei care dețin destinele actuale ale acestei țări și-au dat seama, cu un ceas mai devreme, că poetul și prozatorul român reprezintă și el un factor social, destul de remarcabil, pentru a merita atenția acordată până deunăzi numai inspiratorilor de pagini electorale.

Ca o consecință imediată a acestei fericite turnuri, se anunță înălțarea unui palat cultural, în primăvară, pentru întreaga lume scriitoricească. Era și timpul.

...Mâine vor avea și ei casa lor. Că va fi, după cum suntem asigurați, o clădire cu 21 de etaje, săgetând porumbeii norilor sau o casă mai modestă,

alta importă. Principalul e că în viitor colegul care dormitează, în momentul de faţă, la „Capşa", la „Corso" sau (şi mai rău) în Cişmigiu şi nu ştie nici care-i domiciliul său adevărat, va putea mâine să spună: „mă duc să mănânc un pui de somn în casa noastră şi a mea, Palatul Cultural".

Şi fericita „turnură" a continuat să fie mult dorită, dar a generat şi unele observaţii.

La 16 mai 1935, Const. Clonaru a atras, de pildă, atenţia în ziarul „Credinţa":

„Scriitorii vor avea în curând un mare palat care nu va fi, desigur, lipsit de frumuseţe. Nu trebuie să ne gândim, totuşi, că atunci când vreunuia dintre ei îi va fi foame, se va duce şi se va sprijini de grilajul ce împrejmuieşte statuia lui Rosetti, îl va privi îndelung şi se va întoarce sătul şi beat de fericire în odăiţa lui din nu ştiu ce mahala?"

Deşi Clonaru nu se rostise clar, sugestia era, totuşi, foarte străvezie. Pe lângă casă, scriitorul mai avea nevoie şi de hrană!

Şi tot atunci, mai exact la începutul lui iunie 1935, răspunzând la o anchetă a ziarului „Zorile" în legătură cu viitorul lăcaş al scriitorilor, Ion Barbu, poet, dar şi matematician, a venit şi el cu o sugestie.

„O casă a scriitorilor de 25.000.000 lei nu poate fi ridicată înainte de a se asigura printr-o dotaţie modestă (300.000 lei) apariţia regulată a periodicului „Bulletin Mathématique de la Société des Sciences" care împlineşte o funcţiune înaltă şi efectivă.

Toate la rândul lor.

Încerc pe această cale să fac să răzbată până la Voevodul Culturii noastre un gen care prin mijlocirea

consilierului său Al. Rosetti nu cred să fi sunat decât diminuat şi învăluit."

În aceeaşi lună iunie din 1935, sub titlul „Casa purtătorului de condei şi călimări", Petru Manoliu – sprijinit pe o situație pe care o socotea perenă – a glosat la rându-i:

„Am trecut acum câteva ore pe lângă locul unde se va înălța casa breslei scriitorilor. Şi, fără voie, m-am oprit să-mi las visul în libertate. Trebuia măcar de data aceasta să-i acord o atenție donchitoşească.

Numai că visurile țin atât cât visezi. După aceea claxoanele te împung, iar căldura te moleşeşte. Şi-ți pare rău că visul nu e o oranjadă.

Toate drumurile deocamdată, în literele româneşti, duc la „Capşa". Aici la „Capşa" sunt cavaleri ai tristei figuri, cu visul în drojdia uscată a cafelei negre în care a sucombat un muc vechi de țigară cu capul în zmârcul turcesc. La „Capşa" toate gesturile seamănă, toate vocile sună în acelaşi timbru, toți paşii calcă la fel şi toate chipurile sunt reproduceri ale uneia şi aceleiaşi măşti cu colțurile gurii căzute de plictis şi ochii în fum acru de „Mărăşeşti".

„Capşa" este tot ce doriți. Radio, cinematograf, teatru, academie, biserică, stradă etc. etc. Omul e aici în mijlocul lumii. Căci „Capşa" este primul şi ultimul act de independență al scriitorului român. Totul există numai prin „Capşa" şi pentru „Capşa". Tot ce există în afara „Capşei" nu există. De aceea să nu vă mirați dacă noi vom afirma că, de fapt, „Capşa" este o provincie italiană dinainte de Mussolini, o provincie în care nu se mai mănâncă macaroane,

unde nu se mai cântă, dar unde se cască într-un mod italienesc.

– Vedeți, voiam să scriu despre „Casa" care va veni și am scris despre „Capşa". Visul pe care l-am avut în piața Rosetti s-a risipit la cel dintâi claxon. Pe când „Capşa" durează... și asasinează. Şi mă întreb:

– Oare domnul N.M. Condiescu, preşedintele S.S.R.-ului va putea aduna atâta azur încât să clădească noul palat al scriitorilor?

Căci e atât de eternă „Capşa"..."

Generalul N.M. Condiescu nu s-a lăsat impresionat de asemenea divagații – sau de altele, mai mult sau mai puțin similare – și după patru ani, la 7 mai 1939, în discursul de deschidere a Adunării Generale a Societății Scriitorilor Români, i-a anunțat că aceasta se afla într-o „zodie mai prielnică decât oricând".

Şi și-a întărit afirmația vestindu-i că:

„Înaltele semne ale solicitudinii regale manifestate cu atâta tărie dintr-un sentiment – acela al Augustei prețuiri lectoricești și totodată al mărinimiei de Ctitor – a deschis calea adevărului" și le-a redat „încredere în rosturile și importanța lor".

După care, trecând la „tărâmul practic" al problemelor Societății, a enumerat printre „realizările deosebit de rodnice" ale anului ce trecuse, faptul că „inginerul Prager a luat asupra sa grija construcțiunii" mult aşteptatului palat și că „în toamnă clădirea va fi ridicată și acoperită, rămânând ca în anul viitor să se desăvârşească interiorul".

Din păcate, N.M. Condiescu n-a mai apucat să vadă această „mare înfăptuire", întrucât numai după

câteva săptămâni de la acel anunț, mai exact la 15 iunie 1939, o boală necruțătoare l-a răpit dintre „breslaşii scrisului".

Dar, prin grija Majestății Sale, Societatea Scriitorilor a fost numaidecât dăruită cu un nou preşedinte, în persoana prof. N.I. Herescu, directorul Institutului de Studii latine. Care după un an, în Darea de seamă asupra activității Comitetului ei, referindu-se la „chestiunea care ne-a preocupat mai mult" şi constituia moştenirea „scumpă nouă" a fostului preşedinte, a stârnit perplexitate în asistență declarând:

„Nu voi ascunde că rezolvirea ei nu e uşoară. Vitregia vremurilor a silit guvernul să ia tot felul de măsuri restrictive privitoare la dreptul de a întrebuința fierul şi betonul". Încercând, însă, să mai lase ascultătorilor un dram de speranță a adăugat: „Totuşi, dacă împrejurări grave nu vor interveni, nădăjduim să începem construcția în cursul acestei veri. Toate măsurile au fost luate."

Dar, probabil, şi greutățile. Încât dacă la sfârşitul acelei veri ar fi fost întrebat despre momentul finisării construcției, ar fi putut răspunde fără ezitare: *Ad calendas grecas!"*

Mihail Sadoveanu şi G. Topârceanu

Istoriile literare sunt bogate în judecăţi de valoare asupra operei lui Sadoveanu sau Topârceanu. Iar bibliotecile ne ajută să ne familiarizăm cu cele mai diverse aspecte ale creaţiei lor.

Dar nici unele, nici altele nu sunt îndestulătoare spre a ne îngădui să-i cunoaştem şi ca oameni. Hârtii îngălbenite de patina vremii, aflate în arhive, ne descoperă, însă, reacţii surprinzătoare în relaţia dintre ei.

Mihail Sadoveanu s-a impus, se ştie, şi în viaţa politică. Topârceanu era o fire mai retrasă şi, din păcate, cu o sănătate şubredă. Însă prietenul său i-a fost – cum ne putem convinge – mereu alături şi în tot felul de împrejurări.

Carte poştală ilustrată

Paris
Luni 4 iulie 924

Te salut cu prietenie şi dragoste, dintr-un oraş în care m-am simţit bine din prima clipă.

La revedere, pe curând!
Mihail Sadoveanu

Mr. G. Topârceanu
Homme de lettres
Viața românească, Str. Alecsandri
Iassy
Roumanie

9 Septembrie 1929
Copou

Iubite Prietine

Îți amintesc de un legământ ce am făcut încă de la începutul acestui an 1929. Era vorba să intri colaborator la o serie de cărţi de cetire pentru clasele primare – compunând pentru ele o serie de versuri potrivite. Ai avut un răgaz. Am pe birou al doilea manuscript (clasa III-a) şi e necesară intervenţia

dtale. Alege, te rog, din ce ai câteva bucăți potrivite (Balada Greerului, ouăle de Paşte, lupta între cocoşi, etc.) şi vină până la mine. Vină să vezi ce trebuie măcar. Stăruiesc, pentrucă e interesul dtale. Îți asiguri, cu puțină muncă, un venit sigur, de câteva zeci de mii de lei anual. Te aştept în prima după amiază pe care o ai liberă.

La revedere.

Mihail Sadoveanu

Copou - Iaşi
1 Nov. 931

Dragă Prietine,

Fii bun şi treci pe la mine – [sînt gripat şi nu ies la club] – dacă poţi, aici, Sâmbătă – ca să ne înțelegem asupra colaborării la cărțile didactice – Broşura priveşte cărțile didactice care au expirat: aşa încât să te prezinți singur la proces, să dai o procură: e necesară să-ți aperi drepturile. – În ceiace priveşte colaborarea, trebuie să te hotărăşti imediat, căci în decemvrie manuscrisele noui vor trebui depuse. Dacă abandonezi colaborarea, trebuie să înştiințăm pe Stan din vreme. Cred că te voiu convinge să rămâi.

Cu dragoste
Al d-tale Mihail Sadoveanu

Senatul României
Cabinetul preşedintelui

26 Noiemvrie 1931
Bucureşti

Iubite Prietine şi frate,

Chiar alaltăieri am vorbit cu d. Mavrodi, directorul general al Teatrelor, despre situația ta şi mi-a comunicat că totul este în bună rânduială, ai fost încadrat şi trecut în budget.

Acestea fiind spuse, te rog să fii liniştit şi în acelaş timp încredințat de prietenia şi grija celor ce te prețuiesc.

Al dumitale

Mihail Sadoveanu

Pe plic:
Domnului G. Topârceanu
literat
Str. Buna Vestire 6
Iaşi

31 X 935
Copou-Iaşi

Iubite Prietine,

Iată o scrisoare dela d. C.Stan. Găseşti în ea o explicaţie, după care urmează să iscăleşti şi să trimiţi o procură, la Bucureşti, domnului avocat Nicolae S. Ionescu, ca să ne reprezinte într'un proces de proprietate literară, ale cărui citaţii şi hârtii le-ai primit. Deasemeni, d. Stan te roagă să mai adaugi cîteva bucăţi de versuri. La sfârşitul anului cărţile noastre vor fi prezintate din nou pentru aprobare. Avem interes şi ai şi dta ca să se prezinte cât mai bine.

Cu prietenie
Al d-tale Mihail Sadoveanu

Adevărul
Direcţiunea — Bucureşti 4 Fevruarie 1937

Dragă Topârceanu,

Am văzut azi pe d. Tătărescu, primul ministru, care mi-a pus la dispoziţie pentru d-ta suma de lei douăzeci de mil. Îi vei primi zilele acestea. Voiu vorbi şi în altă parte, cu d. Condiescu şi cu d. Iamandi.

Cunosc Viena. Am văzut-o acum şapte ani: am stat acolo vreo zece zile. Mi-a plăcut enorm.

Îndată ce te vede d-rul, scrie-mi câteva rânduri.

Doresc să ne vedem sănătoşi.

Cu dragoste, al dumitale

Mihail Sadoveanu

Adevărul
Direcțiunea

București 15 Martie 937

Dragă Topârceanu,

Veştile ce-mi dai sunt destul de bune şi sînt mai liniştit, având încredere că te vei face sănătos, aşa ca să putem realiza călătoria la Viena, cum doreai.

Am mai găsit ceva bani – dela d-l Iamandi şi dela d-l general Condiescu (R.) – pe care ți-i expediez mâine, ca să nu mai ai nicio grijă şi să stai acolo cât trebuie.

S-auzim de bine.
Cu dragoste. Mai scrie-mi
Al dumitale

Mihail Sadoveanu

Adevărul
Direcţiunea   Bucureşti I 16 III 937

Iubite Prietine,

Astăzi îţi expediez restul de bani ce am mai dobândit pentru dta.: 15.000 de la M.S.Regele, 10.000 de la Ministrul Iamandi şi 10.000 dela S.S.R. - total 35.000.

Nădăjduiesc să ieşi cu asta din impas şi să te întorci cu bună tocmeală în vederea unei restaurări complecte. Mai avem treabă pe lumea asta cu vânatul şi pescuitul.

Ti-am scris şi ieri o scrisoare, în care îţi vorbeam de 25.000 lei. După aceea am mai primit 10.000.

Să fii sănătos.

Cu dragoste frăţească.

Al dtale

Mihail Sadoveanu

În 1934

Doi concitadini: Eugen Ionesco și Constantin Noica

Sau, poate, mai exact: doi bucureşteni de altădată. Aşadar, cu ani buni înainte ca, primul, furios de ce vedea în juru-i, să părăsească țara spre a nu mai reveni între hotarele ei decât în pagini de istorie literară sau pe scenele teatrelor. Iar cel de-al doilea, tânăr debutant în pagini de ziare, atent la aspectele vieții de fiecare zi nu visa, desigur, că într-o bună zi, retras la Păltiniş însoțit de Kant sau Kierkegaard, va pluti mult deasupra contingentelor vieții cotidiene.

La tinerețe, însă, amândoi erau preocupați de problemele oraşului în care trăiau, de interesele locuitorilor săi, fie că era vorba de urbanistică, de circulația stradală, de aspectele vieții culturale sau de incuria „autorităților şi organelor administrative".

E o ipostază puțin cunoscută, dacă nu chiar total ignorată, de exegeții operei şi a traiectoriei lor prin viață şi timp. Ea poate trezi chiar zâmbete pe fețele admiratorilor lor de astăzi. Dar să nu uităm: Istoria schimbă adesea chipurile celor dispăruți.

Pentru a convinge de cele de mai sus, îmi îngădui să reproduc măcar trei articole apărute în ziarul „Credința" din anul 1934, în care, e adevărat, Eugen Ionescu a fost puțin prezent, dar Constantin Noica a fost, cel puțin o vreme, statornic colaborator.

Articolul celui dintâi a apărut la 11 august al aceluiaşi an.

Construcții

de Eugen Ionescu

Bucureşti, oraş care se construieşte. Toate vechile şi părăsitele maidane s-au metamorfozat acum în şantiere pe care se ridică monumentale blocuri. Bulevardele noastre provinciale de ieri se mobilizează în margini şi, părând a se micşora în lat, cresc vertiginos în înălțime. Numărul arhitecților a devenit mult prea mic.

Nu numai atât. Oriunde până ieri erau în loc de străzi labirinte, avem astăzi piețe imense străbătute de automobile, tramvaie, statui.

Dacă ceva se face în țara noastră şi dacă ceva se vede şi nu poate fi tăgăduit – este modernizarea şi creşterea Capitalei noastre.

În câțiva ani de zile, Bucureşti a devenit un oraş pe jumătate occidental şi prezentabil.

Şi, totuşi, nu se vor putea improviza muzee şi biblioteci, albul prea nou al edificiilor bucureştene va obosi ochiul – căci culoarea nobilă şi cenuşie nu o

poate da decât patinarea timpului. Copacii noilor parcuri publice nu vor putea creşte artificial şi caracterul boeresc al oraşului nu va putea fi dobândit nici peste cincizeci de ani, deşi nu mai există niciun gol între case.

Vom avea cel mai banal, cel mai insipid oraş din Europa sau din lume. Va fi o copie a tuturor copiilor New-York-ului. Nu vom avea niciun caracter, nicio specificitate, nicio originalitate.

Aşa este destinul nostru. Să fim moderni cu o jumătate de secol în urmă.

Desigur este o erezie gravă urbanistică ce spun, dar regret maidanele, străzile înghesuite, labirintele care te apărau de vânt şi viscol – şi specificitatea savuroasă a oraşului nostru îi construia orientalismul.

Dar să nu oprim progresul. Urbanistica n-are nicio legătură cu poezia.

Eugen Ionescu

După o lună şi ceva, mai precis la 15 septembrie, Constantin Noica a abordat, în alt registru, câte ceva din propriile-i insatisfacții:

Mai bine mai târziu decât niciodată

de Constantin Noica

Aniversarea a 25 de ani de când a deschis Alexandru Davila prima stagiune la Liric a fost un bun prilej pentru toată presa noastră de a cinsti amintirea

aceluia despre care se spune că a întemeiat cu adevărat teatrul românesc.

E curios, totuşi, de constatat ce contrast e între căldura pe care o manifestă astăzi toată lumea şi nepăsarea – cel puţin aparentă – în care şi-a trăit Alexandru Davila ultimii ani.

Nu mai departe decât acum câţiva ani el era încă în viaţă. Dar intrase de mult în istoria culturii noastre. Iar românului îi place mai mult glorificarea trecutului decât cinstirea prezentului.

Alexandru Davila zăcea paralitic şi obosit, în odăiţa aceea sărăcăcioasă de la Bufet. Când m-am dus să-l văd, împreună cu prietenul şi colegul Barbu Brezianu, trimişi de redactorul paginii culturale de la *Ultima oră* să-i luăm un interviu, nu ne venea să credem că marele Alexandru Davila, Gloria teatrului românesc, putea sta într-o astfel de locuinţă.

Ne-a vorbit gângăvit ca un copil, din fotoliul de paralitic, dar deplin stăpân pe facultăţile sale. L-am întrebat cine îl mai vizitează şi ne-a răspuns, dacă nu ne înşelăm, cu numele d-lui Romulus Dianu. Atât.

Eram tineri şi impresionabili, dar nu cred că mâhnirea noastră exagera. Existenţa lui Alexandru Davila nu mai însemna nimic. Am aşteptat să moară şi atunci valul acela de tristeţă i-a cuprins pe toţi deodată. De ce nu dăruiseră ceva din căldura sufletească şi în timpul agoniei lui Alexandru Davila?

Iar astăzi acelaşi lucru. E frumos că îşi amintesc cu toţii de el. E turburător. Dar tristeţea noastră ar trebui să fie şi mai adâncă astăzi, căci n-am ştiut destul să fim trişti la timp, atunci când, poate, mai folosea unui biet suflet.

Sau în articolul din 16 octombrie 1934:

Nefericitul mare public

de Constantin Noica

Vremea aceasta neaşteptată grăbeşte închiderea, înainte de vreme, a expoziției de la Parcul Carol. Să lăsăm pe seama altora sarcina de a face bilanțul succeselor pe care le-a repurtat, cu diferitele ei manifestări, industria românească. Deocamdată, să facem o observație de ordin gospodăresc, datorită căreia să ne fie îngăduit să tragem câteva concluzii asupra mentalității administrației române.

Ni s-a semnalat din mai multe părți faptul că viza biletelor de C.F.R. pentru vizitatorii din provincie ai expoziției care vroiau să se bucure de reducerea de 50 la sută, se făcea în condiții detestabile. Mai întâi, ghişeul respectiv era situat tocmai la capătul Parcului, probabil ca să oblige pe provincial să străbată toată expoziția, chit că avea sau nu gust. Într-al doilea rând, nu era decât un ghişeu, iar lumea trebuia să facă un fel de coadă, unde aştepta, uneori, timp de un ceas întreg.

Şi atunci stai şi te întrebi: Pentru cine se fac expozițiile astea? Nu pentru public? Iar dacă se fac pentru public – de ce nu se acordă acestuia un dram de atenție?

Oficialitățile româneşti şi în general organele noastre administrative au făcut să se nască în mintea funcționarului un fel de a judeca foarte curios şi care

duce de-a dreptul la nerespectarea publicului. Tuturor li se pare că au dreptul să ia de sus publicul. Că de aceea sunt chiar puşi, iar nu ca să-l servească.

Unele instituţii sau organe iau măsuri care contravin în cel mai înalt grad interesului imediat al publicului, în loc să-i fie de folos. Că de aceea sunt chiar puşi. În Gara de Nord, de pildă, se luase hotărârea, într-un rând, ca toată lumea să iasă prin Bulevardul Dinicu Golescu. Admiţând că stăteai spre Calea Griviţei, trebuia să faci un apreciabil ocol numai pentru a respecta dorinţa unui funcţionar ceferist cu idei.

În clipa de faţă, chiar, se petrece o anomalie asemănătoare în plin centrul Capitalei. Dacă eşti pe Calea Victoriei şi vrei să traversezi Bulevardul Elisabeta, n-o poţi face decât pe o parte a străzii, înghesuindu-te printre marele mase de oameni şi strecurându-te pe lângă lanţurile de la marginea trotuarului.

Probabil că va fi existând o justificare a acestei măsuri. Dar a fost ea luată cu adevărat în interesul publicului? Sau şi de astădată s-a uitat de public.

Curioasă ţară în care ni se face tuturor educaţia, dar nu ni se dă în schimb nici o înlesnire.

În ce mă priveşte, aşi vrea să cred că cei care au citit rândurile de mai sus, nu se vor fi mirat de cuprinsul lor. Căci mai demult s-a remarcat că scrisul poate da răspunsuri şi la întrebări care nu i-au fost puse.

Mihail Sebastian la „Revista Fundațiilor Regale"

Centenarul nașterii lui Mihail Sebastian a fost prilej de ample rememorări și comentarii asupra personalității și operei sale, a locului său în contextul vieții literare a epocii și a tragicului său destin.

Recente cercetări mi-au permis să descopăr și o latură neglijată, anume strânsa lui relație cu „Revista Fundațiilor Regale" la care, între 1934 și 1940, a colaborat aproape număr de număr cu cronici sau „Note" – cum le intitula el – despre cărți proaspăt apărute în țară sau peste hotare, dar în care a publicat și „Accidentul", admirabilul studiu despre „Corespondența lui Marcel Proust", însemnări de călătorie ș.a.

Foarte sugestive pentru relația de care am amintit sunt, mai ales, scrisorile lui către Radu Cioculescu care, alături de Camil Petrescu, asigura conducerea operativă a publicației.

Ele oferă o imagine concludentă asupra implicării lui Mihail Sebastian și în activitatea redacțională a „Revistei Fundațiilor Regale".

Păstrez – pentru culoarea timpului – particularitățile stilistice ale autorului lor.

București, 19 august 937

Iubite Domnule Cioculescu,

am primit scrisoarea d-tale, am reținut instrucțiunile date, și mă voi conforma întocmai. Este un sigur colaborator cu care vei avea probabil unele dificultăți – unul Mihail Sebastian.

Nu știu dacă te-a informat cineva din țară[1] despre furtuna provocată în presa patriotică, în urma plecării d-tale.

Sâmbătă, coborând dela cabana mea din munți (unde timp de patru săptămâni nu văzusem nici un ziar) am găsit un „Universul", care reproduce un lung articol al lui Cocoș[2], cu următorul titlu fulminant:

---

[1] Radu Cioculescu era atunci plecat la Festivalul muzical de la Salzburg.

[2] Articolul apăruse înainte cu șase zile, preluat din „Neamul Românesc". Autorul, N. Georgescu-Cocoș, afirmase între altele:

„Acest critic și scriitor a ajuns astfel șeful suprem al Revistei Fundațiilor.

Că îl cheamă pe numele adevărat Iosef Hechter, și încă d. Al. Rosetti și dinastia Cioculeștilor, și d. Camil Petrescu, ar fi trebuit să adopte o altă formulă. Sunt în București destui scriitori neaoși, de ai noștri, talentați și harnici, s-ar fi putut încredința unuia dintre ei misiunea lăsată pe umerii Sebastianului critic. Nu de alta, dar acolo la Fundație, e o ctitorie voevodală, care se confruntă cu cele mai sfinte simțăminte românești.

...D. Hechter Iosef, șef, conducător suprem, arbitru în „Fundația de Literatură". Onorabila doamnă Piperberg din romanele lui Bonciu și Țigăncile eroine din Porcofonte Arghezi, primesc astfel o satisfacție meritată de la nefericitul personaj, d. Al. Rosetti.

Unul din ceata infamă și din cenaclul obscen, a ajuns tare și mare la Fundație."

„Destrămătorii sufletului românesc la lucru! Cine a ajuns director al Revistei Fundațiilor Regale!".

Din acest articol am aflat că d-ta şi Camil fiind în congediu – „eu am rămas director de fapt" al „publicației voevodale" – lucru care a fost notificat printr-o circulară (?) oficială colaboratorilor noştri. Venit la Bucureşti, am putut constata că articolul cu pricina nu era un text izolat, ci o simplă piesă într-o campanie dezlănțuită în toată regula. Semnalul se pare că a fost dat prin „Buna Vestire" – urmată apoi de „Porunca Vremii", „Țara Noastră", „Neamul" şi „Universul". Inutil să-ți spun în ce termeni şi pentru care motive sunt înjurat.

Generalul[3], pe care l-am văzut eri împreună cu Rosetti, m-a sfătuit să nu răspund şi „să-mi văd de treabă". Totuş, grozav aş vrea să fiu edificat asupra surselor acestei afaceri. Le-ai scris d-ta colaboratorilor revistei, spunându-le ceva despre „interimatul" meu? Dacă da, explicația devine simplă. O asemenea scrisoare trebue să fi primit şi Dragoş Protopopescu – care a predat-o redactorilor lui literari, spre a proceda în consecință.

Ți-aş fi recunoscător dacă ai vrea să-mi comunici – pentru a şti ce conduită să am – 1) dacă ai trimis într-adevăr o „circulară", 2) care era conținutul ei.

Iartă-mă că-ți tulbur sejurul d-tale mozartian cu asemenea întrebări. În orice caz, sper că nu-ți vei face inimă rea – eu nu-mi prea fac: sunt de mult resemnat.

---

[3] Gen. N. M. Condiescu, Secretar general al Uniunii Fundațiilor regale şi preşedintele Societății Scriitorilor Români.

Îţi doresc vacanţă bună – şi ştiu că o vei avea: am văzut magnificele programe dela Salzburg. Spune-i, te rog, doamnei sărutări de mâini, iar d-ta, iubite domnule Cioculescu, fii încredinţat de sentimentele mele cele mai bune.

Mihail Sebastian

Bucureşti, 26 august 937

Iubite Domnule Cioculescu,

scrisoarea d-tale m-a încântat. Am citit-o cu puţină invidie, dar şi cu mare plăcere. Este oricum consolator să ştii că în timp ce la noi avem de luptat cu atâtea mizerii, este undeva în lume un colţ, un refugiu, o insulă unde se întâmplă atât de frumoase lucruri.

M-au surprins rândurile d-tale fervente despre Requiemul lui Verdi. L-am ascultat şi eu de două ori, odată la radio, odată la Filarmonica din Bucureşti şi n-am rămas cu sentimentul unei mari revelaţii. E adevărat că d-ta l-ai ascultat la Salzburg cu Toscanini, iar eu la Ateneu cu George Georgescu. Ça fait quand même une petite différence.

Şi mai intrigat sunt de cele ce-mi scrii despre Weber – compozitor cu care n-am mai avut până acum decât foarte puţine relaţii. Îmi propun să-ţi cer explicaţii mai amănunţite la întoarcere.

Dar, mai ales, mai ales, mai ales m-a interesat observația despre Mozart şi despre maniera lui Bruno Walter de a-l interpreta. Nu crezi că remarca d-tale ar merita să fie expusă mai amplu într-un articol?

Toate astea m-au făcut să-mi reînoesc un vechi legământ, pe care până azi n-am izbutit să-l țin, dar pe care voi încerca să-l împlinesc totuş cândva: un voiaj la Salzburg.

Te ştiu un om mai degrabă sceptic decât fugos şi tocmai de aceea elanul pe care îl citesc printre rândurile d-tale referitoare la muzică mi-au redeşteptat nostalgia sunetelor.

I-am dat d-lui Rosetti scrisoarea d-tale să o citească, nu numai pentru pasagiul privitor la revistă, ci şi pentru paginile exclusiv muzicale şi i-am spus ce bună surpriză au constituit pentru mine.

În ce priveşte Fundațiile, campania naționalistă continuă cu mai puțină furie, dar continuă. O suport cu răbdare, cu o ridicare din umeri, cu puțină silă. Nu sunt nici descurajat, nici indignat. Sunt obişnuit să nu aflu nimic nou. Explicațiile d-tale sunt precise şi dealtfel nici un moment n-am bănuit că ar putea fi la mijloc o imprudență. De asemenea adversarii n-au nevoe de imprudențele noastre: le inventează – ceea ce e mai comod şi mai sigur.

Voi îndeplini cu strictețe toate indicațiile d-tale. De pe acum i-am văzut pe Şerban, pe Streinu şi pe Suchianu[4]. Toți trei mi-au promis că vor fi exacți. Mai delicat va fi cu Dragu şi cu Cantacuzino (că unul din

[4] Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, D.I.Suchianu, colaboratori frecvenți ai revistei.

ei trebue să fi fost autorul inițial al campaniei). Îl voi ruga pe Camil să le telefoneze el şi, în nici un caz, nu mă voi lăsa până nu voi obține manuscrisele. Eliade nu s-a întors încă – şi nici veşti n-am dela el. Comarnescu lipseşte, Hillard deasemeni. Sper că la 1 îi voi găsi pe toți.

Acum vine partea cea mai grea a epistolei mele:

Cronica va fi gata înainte de 1, dar studiul nu-l voi putea da. Credeam că revenit la Bucureşti, voi găsi trei zile libere pentru a transforma un capitol din „Romanul românesc" – aşa încât să devină publicabil separat. Ei bine, aceste trei zile libere, nu le am. Sunt singur la biroul Roman şi am acolo atâta de lucru, încât abia îmi mai rămâne din când în când jumătate de oră pentru a mă putea ocupa de perspectivele plecării mele, care se apropie.

Aş fi consternat dacă această defecțiune te-ar plictisi sau dacă te-ar face să te superi pe mine. Ştiu bine că simțul d-tale de exactitudine va fi contrariat de această nouă amânare, pe care cutez să ți-o solicit. Totuş, te rog, mai dă-mi-o. Aş pleca liniştit la Geneva, dacă aş ştii că am absolvirea d-tale.

Eu voi pleca de aici în ziua de 7 septembrie, cel mai târziu. Poate chiar o zi, două, mai devreme. Profesorul Rosetti mi-a spus că d-ta te vei întoarce la 10 septembrie, aşa încât nu ne vom revedea decât abia în octombrie, la întoarcerea mea.

La plecare, toate instrucțiunile lăsate de d-ta (minus excepția mai sus notată) vor fi fost îndeplinite – aşa încât despre partea aceasta nu trebue să ai nici o grijă.

Dacă mai ai să-mi comunici ceva în interes de serviciu, mă voi conforma.

Altminteri, te rog să nu-ți pierzi nici cinci minute vieneze pentru a coresponda.

(La Kunsthistorischesmuseum, te rog să priveşti şi pentru mine cele cinci sau şease tablouri de Breughel, pe care nu le-am mai văzut din 1931 şi nu ştiu când am să le revăd.)

Cu cele mai sincere omagii pentru doamna Cioculescu, cu cea mai bună prietenie pentru d-ta, te rog să primeşti mulțumirile, salutările şi urările mele de bine.

Mihail Sebastian

Balcic, 28 aprilie 1938

Iubite Domnule Cioculescu,

voi veni în Bucureşti luni seara, aducând cu mine şi articolul, pe care mă tem să ți-l trimit cu poşta, fiindcă n-ar fi exclus să sosească după mine (dacă ți l-aş trimite recomandat) sau să se piardă, dacă l-aş trimite prin scrisoare simplă. Aşa e poşta din Balcic[5].

---

[5] În nr. 6 din 1938, Mihail Sebastian a publicat, de altfel, un tablou al Balcicului cu accente care le premerg, parcă, pe ale actualilor entuziaşti ai stațiunii Vama Veche. Citez:

„Civilizația" nu pune în primejdie numai peisajul Balcicului, ci şi viața de neglijență, pe care iubitorii lui s-au obişnuit s-o ducă aici.

Mi se pare că luni seara e un concert simfonic la Ateneu. Dacă vin destul de devreme, ca să mă pot duce la concert, îți voi aduce articolul acolo. Dacă nu, marți dimineața la orele 8½ la Camera de Comerț. Aş fi încântat să ştiu că aceste socoteli nu te supără – şi că nu înseamnă că mă aflu încă odată în întârziere. Eşti, iubite Domnule Cioculescu, unul din oamenii care mă sperie mai mult în viață. Ce qui n'exclut pas – se înțelege – mes meilleurs sentiments.

Sunt curios cum merge traducerea din Proust. Sunt cu atât mai curios, cu cât mă aflu în plină lectură proustiană. Ți-am spus că am întreprins o recitire sistematică (după 12 ani). Sunt acum la al doilea volum din Sodoma et Gomora. Îl citesc cu deliciu!

Bucuros de a te revedea curând şi rugându-te să comunici doamnei Cioculescu omagiile mele, rămân al d-tale devotat.

Mihail Sebastian

A fi neglijent, a fi desculț, a fi mai mult despuiat, decât îmbrăcat, este la Balcic nu atât un semn de nepăsare, cât o tacită lege socială. Dacă în altă parte există un snobism al confortului, aici există un nu mai puțin snobism al lipsei de confort. Face parte din farmecul Balcicului a locui într-o casă fără lumină electrică, a nu avea apă curgătoare, a fi prost servit la masă, a primi scrisorile cu mare întârziere, a nu ceti ziare".

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE
REDACȚIA

București, 19 iunie 1939

Iubite Domnule Cioculescu

abea astăzi îți pot comunica ordinea și dimensiunea respectivă a cronicilor

Sebastian	4 pagini
Eliade	5 -//-
Suchianu	3 -//-
Comarnescu	7 -//-
Jianu	2 -//-
Mironescu	3 -//-
Missir	2 -//-

Te rog, dacă vrei și ai timp, comunică-mi sumele ce urmează a fi ordonanțate. În strada Lipscani mi s-a spus că nu este nici o ordonanță pe numele meu (probabil ai uitat în graba plecării) așa că te rog și în nume personal să urgentezi chestiunea.

După cum am băgat de seamă, lipsește dela cronici Virgil Gheorghiu. Nu știu ce s-a întâmplat cu articolul lui. La tipografie nu se află, iar eu nu-mi amintesc să-l fi primit. Aș fi vrut să-i comunic acest lucru, dar nu știu unde. La „România" e de negăsit. Restul e în ordine. Am completat paginile lipsă la cronica lui Mironescu (potrivit dispoziției d-tale) și cu Revista Revistelor.

Acum, o chestiune pentru mine de extremă importanță: aș vrea să plec din București la 1 august,

ba chiar două-trei zile mai devreme. August e singura mea lună de congediu la biroul Roman şi sigura mea şansă de a putea termina un roman fără noroc, la care lucrez de multă vreme. Ce crezi despre această plecare? E posibilă? Te rog să-mi răspunzi cu toată sinceritatea. Dacă va fi nevoe, voi rămâne pe loc, dar nu-ţi ascund cu mare părere de rău. Dacă însă d-ta te întorci în primele zile din august, atunci poate că vei conveni să plec puţin înainte de venirea D-tale. În acest caz aş putea să-i predau lui Comarnescu „rubrica" Revistei, iar la rigoare, chemat de D-ta, aş putea de altfel să mă întorc în Bucureşti, pentru o zi sau două şi să-ţi stau la dispoziţie. Intenţia mea e să plec la Stâna de Vale (lângă Beiuş).

Te rog stăruitor, iubite domnule Cioculescu, să-mi dai un răspuns grabnic, fără de care nu voi şti cum să procedez.

al D-tale cu veche simpatie şi cu recunoştinţă.

Mihail Sebastian

REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE
REDACŢIA

Bucureşti III, 28 VII 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

sunt o oră înainte de plecare şi te rog să mă ierţi că nu-ţi scriu decât în grabă câteva cuvinte. Mâine voi fi la Stâna de Vale, iar duminică îţi voi scrie din nou pe larg.

I-am predat D^{rei} Condos întreg materialul pe care mi l-ai lăsat: articole în şpalturi şi manuscrise.

La articolele culese am şi adăugat cel al lui Ionescu primit ulterior.

La manuscrise, am adăugat articolul Oțetea.

Comanescu a plecat şi se întoarce luni. I-am lăsat un memoriu detailat cu tot ce are de făcut.

Cronica mea am dat-o. Lipseşte din întreg numărul doar: Şerban, Streinu, Suchianu, Virgil Gheorghiu şi Eliade.

Eliade a plecat pe munte, dar a jurat că cronica lui nu va întârzia peste 5 august.

Revista Revistelor nu am putut s-o fac, dar i-o voi trimite lui Comarnescu cel mai târziu până la 6 august. Iau cu mine tot materialul trebuincios pentru aceasta. Să nu ai grijă.

Nu văd la orizont (vorbesc de orizontul Revistei, nu al istoriei) nici un motiv de îngrijorare şi cred că pot pleca, din acest punct de vedere, cu inima uşoară.

Repet că-ți voi scrie din nou duminică.

Al d-tale cu cele mai bune sentimente şi mulțumiri.

Mihail Sebastian

Vorbe de duh, pamflete şi cuplete

Genuri literare altădată mult gustate şi apreciate de cititori sau spectatori au căzut în desuetudine ori chiar au dispărut. Mă gândesc la „Vorbele de Duh“ care, într-o singură frază, exprimau, voalat, stări de spirit, experienţe de viaţă sau judecăţi care, altminteri, n-ar fi fost, poate, agreate sau îngăduite.

Şerban Cioculescu afirma bunăoară:

– În politică totul e să fii carnivor, fără a fi fripturist.

– Se caută opinia publică. Dispărută în timpul războiului.

– Sensul unic – în circulaţia ideilor

– Cuvântul cel mai încărcat de responsabilitate: ştiu.

Sau câteva „Vorbe... vorbe... vorbe“ ale lui Victor Eftimiu:

– Naţionalismul e singurul sistem cu care-ţi vinzi, fără riscuri, ţara.

– Majoritar e cine are bani. Omul sărac – cheme-l Zelig, Ianoş sau Ion – rămâne mereu minoritar.

– Dacă religiile ar fi perfecte, n-ar exista decât una singură.

– Prea multe lichele. Mi-e dor de o canalie.

(Din „Adevărul literar şi artistic", nr. 848, martie 1937)

În „Banalități paradoxale", Păstorel cugeta:

– După ultimul război nu s-au civilizat sălbaticii, s-au sălbăticit civilizații.

– De ce s-o fi repetând istoria, dacă asta nu serveşte la nimic.

– Ideile noi nu câştigă drept de viață decât în clipa când devin prejudecăți.

– Prefer intermitențe în virtute, consecvenței în ticăloşie.

(În „Revista Fundațiilor Regale", aprilie 1940)

La un moment dat, în presă a început să fie deżbătută problema schimbării Constituției din 1923. Unii întrebau: Mai e bună sau nu? Trebuie modificată sau lăsată aşa cum e ? Alții voiau să ştie : Dacă se va trece la modificarea ei, ce va fi schimbat şi ce va fi păstrat.

Ceea ce l-a făcut pe Ionel Lăzăråneanu să constate (în „Vremea" din 5 august 1934):

La modă

Constituția-i – la modă. Pretutindeni
se discută
Dacă trebuie păstrată toată sau
pe alocuri prefăcută.

Cum de le-a venit de-odată gândul
ăsta tuturor?
Socot cumva că dânsa este
țap ispășitor?
Cum, adică, dacă în țară
nu-și văd de treabă
Dacă nu mai sunt pavele și recolta
este slabă
Dacă iată-în-codată jură cam
ciudat un general
Vina toată e în forma pactului
fundamental?

Acum știm. Discuția n-a fost lansată întâmplător. După nu prea mult timp, un pretins plebiscit a impus într-adevăr o Constituție cu prevederi mult mai restrictive.

„Oamenii de rând" comentau însă în felul lor eșichierul politic.

Ionescu – Ai auzit? Se apropie alegerile parțiale.
Popescu – Și? Ce ești așa mahmur?
Ionescu – Fiindcă ele au să fie parțiale, dar bătaia tot generală.

Ionescu – Ai auzit? Camera ia vacanță până luni.
Popescu – Păcat...
Ionescu – Dar de ce ?
Popescu – Păi, numai până luni.

Ionescu – Ai auzit ? Guță Tătărescu se scoală zilele astea din pat.
Popescu – Și Dinu Brătianu ?
Ionescu – Lui o să-i crească fierbințeala.

Ionescu – Ai auzit că numai prin inteligență poți să ajungi în viață ?
Popescu – Ştiu, mă...
Ionescu – Şi atunci, cum ai reuşit ?

Ziarele, revistele adăposteau mereu asemenea glume. Pentru unele din ele era o modalitate de a marca detaşarea populației de jocurile politice, dacă nu chiar respingerea lor.

Cum, poate, a vrut să sugereze şi acest cuplet recitat cu enorm succes de actrița Lisette Verea în revista „101 Alhambra Melody" de N. Constantinescu şi N. Vlădoianu:

Refren

...Ca să aibă o situație bărbatul meu,
Ştie Dumnezeu
C-am muncit din greu,
În politică doar grație mie a intrat
C-am vrut să-l fac deputat.
Şi am muncit
În mod cinstit
Până ce am reuşit.
Dar până să iasă
Am chemat la masă
Pe toți deputații,
Pe toți nemâncații.
Şefii de culoare,
Cu mic, cu mare.

Dă-le băutură,
Dă-le pupătură,
Dă-le tot ce cer,
Că eşti gazda lor
Unul vrea potroace,
Altul „fă-te încoace".
Unul vrea găluşte,
Altul vrea să muşte.
Unul vrea pilaf,
Altul vrea cearceaf.
Unul vrea să-l dregi,
Altul mă-nţelegi.
Fiecare cere,
Ba piept, ba picere.
Nu-i poţi refuza,
Eşti în casa ta.
Etc. Etc. Etc.

Sunt doar câteva mostre despre o anume percepţie, din medii diferite, despre regimul din epocă. Dar, de la un moment dat, până şi asemenea nevinovate jocuri ale spiritului n-au mai fost tolerate.

În orice caz, în presă n-au mai putut răzbate.

Cenzura a început să îmbrace repede aspecte tot mai greu de imaginat. Cum mi-a arătat acest raport despre interzicerea unui articol din Ziarul „Universul".

Nr. 101/7.11.1938

REFERAT

Ziarul „Universul" a trimes din nou în noaptea aceasta la Serviciul Cenzurei, pus în pagina I-a, articolul intitulat SĂ NU NE ÎMBĂTĂM CU APĂ CHIOARĂ semnat de d-l Stelian Popescu, articol care fusese în întregime cenzurat în noaptea precedentă.

Articolul a fost din nou cenzurat.

Ziarul a refuzat să trimită pagina refăcută.

Anunțat de îndată, ofițerul de Poliție ataşat acestui serviciu, s-a dus la ziar, unde a găsit rotativele în plină funcțiune, refuzându-se însă să i se satisfacă cererea eliberării unei foi de control.

Deaceea comisarul a luat măsuri – prin înființarea de posturi de jandarmi – ca nici o foaie să nu poată să iasă necontrolată.

De abia la ora 6 i s-a dat o foaie de control, cu cenzura executată.

Cerând să facă controlul la pachetele ce urmau să fie expediate, a constatat că erau imprimate cu cenzura neexecutată, confiscând din curtea ziarului – prin surprindere – un pachet cu asemenea exemplare.

Camionetele expediției fiind descărcate de aceste pachete, comisarul a fost invitat să facă controlul pachetelor expediate, ceeace s-a făcut, pachet cu pachet, mai confiscându-se încă trei pachete cu ziare cu cenzura neexecutată, controlul sub paza jandarmilor făcându-se până la ora 7½, când s-a terminat

expediția în provincie și vânzarea cu amănuntul la chioşcuri şi colportori.

Cele consemnate mai sus au fost consemnate în alăturatul proces-verbal încheiat de ofițerul de poliție ataşat acestui serviciu.

Vă rugăm să binevoiți a dispune.

PRIM CENZOR
Ing. C. Stan[1]

Nu avem, desigur, cum să știm despre ce a fost vorba în incriminatul articol. Ştim, însă, că Stelian Popescu, proprietarul ziarului „Universul", era departe de a fi un om care să apere valorile democrației, lucru prea bine cunoscut și de oficialitățile proaspătului regim autoritar. Şi totuşi, în clipa când – dintr-un motiv numai de el cunoscut – şi-a permis să încalce un „normativ" după care trebuia să se ghideze atunci presa, a fost tratat aşa cum am văzut.

Oamenii obişnuiți nu-şi mai puteau nici ei exprima în public opiniile. Mai mult, trebuiau să-şi controleze spusele și când vorbeau între ei. Iar politicienii nu mai erau ascultați decât... prin interceptări telefonice.

Din care la Arhivele Naționale se află un stoc mai mult decât convingător. Să ne convingem, dar, și noi:

---

[1] Arhivele Naționale. Fondul Casa Regală. Dosar Nr. 30/1938.

Ora 0,25

3 ianuarie 1938

București, dl. Fermo
St. Moritz, Suvretahaus, dl. Nenişor

St. Moritz	Fermo: Aici Nenişor. Ai văzut ce-am făcut zilele astea?
Buc.	Da, mâine apare gazeta. Ați primit răspunsul?
St. Moritz	Nu.
Buc.	Apare şi răspunsul. E foarte frumos. L-a trimis azi după-masă.
St. Moritz	N-a venit.
Buc.	A mai trecut pe la foarfece!... Aici se aşteaptă evenimente. Până acum, însă, nimic. Cum e presa pe acolo?
St. Moritz	Voi n-o citiți?
Buc.	Nu, că nu prea vine, s-a înzăpezit pe drum, a înghețat. Am anunțat şi înscrierea lui Savel şi pe a ta. Când vă înapoiați? Luna viitoare?
St. Moritz	La sfârşitul lunii acesteia.
Buc.	Cum a sosit d-na Titulescu?
St. Moritz	Înghețată de tot. Foarte bine, mai bine decât credeam. Este liniştit complet patronul.
Buc.	Aici probabil că în aprilie se fac alegeri. Este vorba ca mâine-poimâine să apară „Adevărul" cu noua direcție, cu proprietari

	liberali. Intră în consiliu Bursan şi Cezar Petrescu, de la liberali, cu personal român etnic.
St. Moritz	Cu „Lupta“ ce este?
Buc.	Nu apare.
St. Moritz	Ce a fost? Un simplu capriciu?
	Nu, dar pentru că sunt evrei. Ce să-i faci. Astea sunt ghinioane în viață. (Urmează urări de fericire, etc.)

P.S. Nenişor era un apropiat al lui Titulescu, retras la St. Moritz. Fermo era ziarist la „Universul“. Cu numai câteva zile înainte, guvernul Goga-Cuza suprimase ziarele democrate „Adevărul“, „Dimineața“, „Lupta“ şi se zvonea să primul fusese cumpărat de liberali şi urma să înceapă cu o nouă conducere, ceea ce nu s-a întâmplat. Cum termenul de „cenzură“ nu era agreat, Fermo l-a înlocuit cu „foarfece“ şi oricine înțelegea .... despre ce era vorba.

Ora 21,40

21. I. 1938

Bucureşti 2. I. 26. Mihail Manoilescu cu Cluj.
Minele Sorecani, dl. Fotiade

Buc.	Mâine-poimâine aranjăm. Dacă nu, mai bine să nu încurcăm.
Cluj	Cât crezi că trebuie să amânăm?

Buc. Pe sâmbătă. De marți până sâmbătă nu e mare lucru. Asta vorbim principial, dacă o fi nevoie. N-ai mai auzit nimic cu Căile Ferate?

Cluj Aşa şi aşa.

Buc. Tare mi-ar conveni.

Cluj Acolo e băiat deştept şi depinde numai de el.

Buc. Da?

Cluj Dacă o vrea să primească?

Buc. Aş, e un prost.
În chestia cealaltă sunt de părere să nu întârziem prea mult. E bine să dăm o soluție favorabilă şi în acelaşi timp cinstită. Acum putem s-o facem, dar adu-ți aminte cum era să fie...

Cluj În chestia cea mare aveți speranțe?

Buc. Nu îndrăznesc să spun, dar le cam am. Când ştiu precis, îți comunic. Dar mi-e frică şi de mine!

Ora 13,40

23. I. 1938

București 4.50.87. Berger Ella, str. Ştirbey Vodă 20
cu P. Neamț 32, Lengel Francisc, inginer,
Ştefan cel Mare 16

P. Neamț Când te duci la Arhivele Statului să scoți copii pentru tine, te rog să iei şi pentru

	mine copii. Ceiace are să coste, am să-ți restitui eu.
Buc.	Ai citit decretul, că a apărut?
P. Neamț	Da, însă nu este destul de clar, cred că nici nu se referă la noi.
Buc.	Nu, noi nu intrăm în categoria acelora.
P. Neamț	Vom vedea ce va fi.
Buc.	Ce o vrea Cel de Sus.
P. Neamț	Îți mulțumesc foarte mult pentru binele ce mi-ai făcut.

Ora 23,10

29 ianuarie 1938

Buc. 2.50.80. Cucu, str. Donici 25
Ploieşti 17.37. Stere Const., prof. comuna Bucur

Ploieşti	Unde ai umblat. Te-am mai sunat de 2 ori. Voiam să-ți spun că mâine vine Toma acolo, probabil iar vr-un conflict.
Buc.	Am fost la Cercul Ieşenilor şi m-am întâlnit cu Episcopescu şi Bolintin. Miercuri se aşteaptă ceva sigur.
Ploieşti	Aici e tragic. Tu când vii?
Buc.	Vin luni. Am întâlnire cu Zamfirescu la 8 seara, apoi marți dimineața am ceva de făcut la fisc. Voi să întâlnesc pe Toma şi voi repeta ceiace mi-ai spus.
Ploieşti	Ai un koctayl de vreo 250 persoane.
Buc.	Ne-am americanizat.
	Aveți speranțe, nu spuneți nimănui nimic.

Ora 17,30

29. I. 1938

București 4.80.37 Rădulescu Octavian,
str. N. Filipescu N7
Craiova, Spiegel 10.79 Agenția Teatrală,
Demetrescu M.

Buc.	A rămas ca mâine la 6 să vină la mine.
Craiova	Aici este o situație insuportabilă. Vorbește cu Prager, spune-i că sunt din nația lui. Sunt disperat, vreau să plec în Orient. Te rog, nu mă face să aștept degeaba.

Ora 18,15

29. I. 1938

București 5.55.63, ziarul „Cuvântul"
cu Pitești 42, Georgescu Mihail

Buc.	Am ajuns toți cu bine și n-am întâmpinat nimic, tot în perfectă ordine.
Pitești	Ei se dirijează rău, se împart în două. La noi ar trebui la fel, ce zici.
Buc.	Vom vedea la fața locului ce este de făcut. Mâine dimineață ne vedem la Pitești. Vin eu mâine la d-ta și executăm tot în surdină.[2]

[2] Arhivele Statului. Fond Casa Regală. Dosar 30/1938

Ora 13,40

31. I. 1938

București 4.08.99 Athenée Palace,
dl. Maniu cu Cluj 13.96 casa Romulus Boilă

Buc. Ce este?

Cluj Nu a rămas altă cale decât să vorbești personal cu Began (?) să-mi dea pentru ziar, iar dacă refuză să-mi dea, atunci să-mi dea împrumut 30 mii. Te rog să-mi comunici imediat cum vei avea rezultatul, că dacă nu, mai am încă o altă cale.

Buc. Dar de unde să te chem ? Până acum am cheltuit azi 250 lei numai cu telefon.

Cluj Apoi când este vorba de existență, trebuie făcut un sacrificiu. Eu sunt acasă până la ora 4, iar de la 4 sunt la „Corso".

Buc. Bine! Yonel întreabă ce este nou ?

Cluj Nu știu nimic încă.

Ora 11,10

31. I. 1938

București, dl. Dinu Brătianu cu Pitești,
dl. Purcăreanu

Pitești Dl. Brătianu? Aici Purcăreanu!

Buc. Dle Purcăreanu, trebuie să facem lista candidaților. Pune-te în legătură și cu Gh.

	Brătianu, că el este capul listei; noi facem aşa: Gh. Brătianu, Zamfirescu, fostul prefect Mihail Antonescu (al lui Gheorghe), Grigorescu şi Arsenescu. Ar fi bun aşa?
Piteşti	Dle Dinu, vin eu la Bucureşti, să vorbesc cu D-ta.
Buc.	Şi la Senat ar fi Vălsănescu şi Preoțescu.
Piteşti	Am vorbit cu dl. Antonescu. A spus că dl. Gheorghe este la laşi.
Buc.	Atunci regulăm noi.
Piteşti	Când să vin la D-ta.
Buc.	Pe la 12 ½ mâine, să fii la mine. La revedere.

Şi dacă cineva ar socoti, cumva că toate acestea nu sunt destul de convingătoare, ele pot fi cu siguranță fericit completate de „Darea de seamă a activității morale şi materiale" pe anul 1939, prezentată Adunării generale a Asociației presei române de Demonstene Botez, preşedintele acesteia.

Reproduc:

Domnilor membri şi iubiți colegi,

„Anul care a trecut a fost pentru Asociația noastră un an de rezistență pasivă. Această atitudine ne-a fost impusă de o serie de împrejurări pe care le cunoaştem cu toții.

Regimul de presă legat de noua organizare politică a țării, s-a precizat mai vârtos în acest an, în care inițiativa particulară îngrădită de restricții sau

prohibițiuni nu a putut reîncepe sau dezvolta o mai largă activitate în presă.

Statul şi regimul politic şi-au organizat presa într-un cadru strict, care cu greu îngăduie o activitate lăturalnică.

Aşa fiind, şomajul printre colegii noştri care s-ar fi părut trecător şi numai ca un corolar al unei stări de tranziție, s-a afirmat ca o nefericită stare perpetuă. Rândurile noastre, altădată active şi în continuă prefacere sau creştere, s-au împuținat şi cuprind în ele tot mai mulți profesionişti lipsiți de profesie.

Atitudinea aceasta a noastră de aşteptare şi de pasivitate a contrastat supărător cu marele zbucium şi marile schimbări şi agitații din jur şi din alte domenii.

Hotărârea de strictă neutralitate pe care a luat-o România a ridicat profesioniştilor noştri dreptul de a comenta. Telegrama, cea cu fapta sau cu vorba, venită din surse străine, a înlocuit cugetul nostru şi părerea noastră. Presa nu a mai avut putința să stăpânească opinia publică, şi nici să se amestece în ea sau să-i creeze opinii. S-a rupt, astfel, cea mai legitimă legătură a presei cu masa cititorilor.

Această situațiune de transcriitori de telegraf şi de auxiliari a ridicat ziaristului atribuția lui de odinioară. Cunoaşterea suplimentară şi individuală nu a mai putut căpăta cuvânt şi profesiunea s-a uniformizat după imaginea concretă a unei pagini bătute la maşină, care-i fatal, lipsită de viață şi de caracter." (În continuare, Darea de seamă a privit probleme organizatorice ale Asociației).

În 1935, Zaharia Stancu – printre alții – și-a mai putut permite un vitriolant pamflet împotriva încătuşării presei. L-a intitulat „Iubesc cenzura" şi a explicat astfel motivele pasiunii sale:

„... Îmi sunt dragi creioanele roşii cu care cei mai deştepți băieți din presă, intrați în serviciul cenzurii, înseamnă pasajele subversive din scrisul meu. Şi tot atât de dragă mi-e foarfeca pe care o aud mereu clănțănind ca un schelet lângă condeiul cu care scriu.

[...] Îmi sunt prea slobode picioarele. Voi cumpăra un lanț şi voi cere guvernului să mă împiedice. Voi cere deasemeni guvernului să-mi taie mâna dreaptă. Deocamdată. Pe urmă mă voi simți prost, voi cere să-mi taie şi mâna stângă.

Iubesc cenzura. O vreau permanentizată de actualul guvern şi înăsprită de guvernul care va veni.

Toți bunii cetățeni să gândească ca mine."

Şi fiindcă a fost pios, ruga i-a fost împlinită. Iar când Demostene Botez a vorbit tot despre ea, nu i-a mai putut pomeni numele. Toți „bunii cetățeni" o ştiau, dar n-o mai aminteau.

Două partide cu aceeaşi uniformă

Ca orice Istorie, cele două partide îşi au şi ele pre-istoria lor. Cunoscută de altfel, de... cunoscători. Încât mă mărginesc să semnalez doar principalele ei etape:

La 30 decembrie 1937 au fost făcute publice rezultatele definitive ale alegerilor ce tocmai avuseseră loc. Nu insist asupra atmosferei în care se desfăşuraseră. Amintesc numai că partidul, de extremă dreaptă, Naţional-Creştin – alcătuit din grupările anterior conduse de Octavian Goga şi A. C. Cuza – întrunise 9,15 la sută din voturi. Ceea ce nu l-a împiedicat, totuşi, pe rege să-i încredinţeze formarea noului guvern. O hotărâre care a provocat stupoare atât în ţară, cât şi în străinătate.

Raţiunile care au stat la baza ei au fost, astfel, explicate mult după aceea de cel ce o luase în „Însemnările" sale:

„Este desigur o soluţiune proastă. Sunt perfect conştient că o guvernare cu aceste partide, destul de hotărât antisemite, nu va putea fi una de lungă durată şi că după aceea voi putea fi liber să iau măsuri mai forte, măsuri care să descătuşească atât Ţara, cât şi

pe mine, de tirania, atât de nepatriotică, a meschinelor interese de partid."

Dar după circa patruzeci de zile de la amintita decizie într-o noapte, simțindu-se probabil, eliberat de „interesele meschine", a trecut la altă acțiune expresiv descrisă de Armand Călinescu în propriile-i „Însemnări".

„Sunt chemat la ora 3,15 de Urdăreanu. Mă introduce la rege în locuința din dosul Palatului, deşi eram în vestiar. Găsesc pe Rex şi Tătărescu. [...] Rex spune: Pe d-ta, domnule Tătărescu, mă bizui în Comitettul de patronaj, iar pe Călinescu mă bizui în guvernare. Trecem în altă cameră şi ne aşezăm în jurul unei mese. Rex în cap, Tătărescu la dreapta, eu la stânga şi lângă mine Urdăreanu. Examinăm problema loviturii de stat. Guvern compus din Comitet de patronaj (compus din foşti prim-miniştri câştigați „cauzei" – n.n.) cu patriarhul în frunte. Administrația luată de colonei în județ. Proclamația Rex, apoi stare de asediu, dizolvarea partidelor, dezbateri până la ora 6,30, stabilind programul pentru ziua de 10."

Nebănuind nimic, în dimineața zilei „de 10", Octavian Goga s-a înfățişat la Palat cu un plan de măsuri pe care le socotea imperative. Carol II l-a ascultat atent, binevoitor, a făcut şi unele observații, dar până la urmă a conchis că ar fi bine ca ele să fie luate... de alt guvern. Surprins o clipă, Goga a înțeles şi şi-a prezentat demisia. Numaidecât primită.

După-amiază a urmat la Palat un lung şir de audiențe ale şefilor de partide, foştilor prim-miniştri şi... la 1 noaptea a depus jurământ noul guvern. Prim-ministru era – cum se stabilise în noaptea precedentă – Patriarhul Miron Cristea, iar Armand Călinescu

ministru de Interne, calitate pe care a păstrat-o, de altminteri, până la 9 februarie 1939, când a devenit vice-preşedinte al Consiliului de Miniştri şi apoi preşedinte al acestuia.

Prima măsură a noului guvern a fost Decretul regal Nr. 856 care instituia starea de asediu pe tot cuprinsul ţării şi, implicit, interzicerea oricăror adunări şi un sever control al presei.

După două zile a fost constituită o comisie care să alcătuiască proiectul unei noi Constituţii şi după alte patru zile acesta a şi fost supus populaţiei „spre bună ştiinţă şi învoire" printr-un plebiscit şi el foarte original. Fără cabine de vot, cu liste doar „pentru" şi „contra" şi controlat la sate de primari, iar la oraşe de funcţionari numiţi de noile autorităţi. Iar rezultatul a fost cel dorit: 4297581 voturi „pentru" şi 5483 „împotrivă".

În aceeaşi lună, respectiv la 27 februarie 1938 a avut loc la Palat, într-un cadru, evident festiv, proclamarea noii Constituţii. La 30 martie, Patriarhul a anunţat demisia guvernului, pentru ca după trei zile, fără consultarea partidelor politice, să fie constituit un nou guvern, concomitent cu un Consiliu de Coroană, cu membrii numiţi de rege, prelungind de fapt, fostul Consiliu de Patronaj.

Tot atunci a fost publicat şi Decretul care stipula: „Toate asociaţiunile, grupările sau partidele actualmente în fiinţă şi care s-au constituit în vederea propagării ideilor politice sau a realizării lor sunt şi rămân dizolvate. „Problema" fusese, de altfel, dezbătută încă de la 3 martie, într-o şedinţă a Consiliului de

Miniştri, când Armand Călinescu propusese „desfiinţarea partidelor şi crearea organizaţiilor profesionale"; Carol II ceruse: „Un articol de lege pentru controlul asociaţiilor", iar N. Iorga fusese şi mai explicit declarând: „Orice asociaţii care nu declară scopuri şi metode în acord cu noua Constituţie să fie dizolvate."

Sigur, au mai fost luate şi multe alte măsuri în spiritul „vremurilor noi". Dirijarea „vieţii profesionale", preconizată de Armand Călinescu, a fost realizată – după modelul corporatismului fascist italian – prin aşa-numitele „bresle" şi prin „Camerele profesionale", controlate de ministerele de resort. După cum, chiar de la 12 ianuarie 1938 luase fiinţă ziarul „România", oficios al noului regim – condus de Cezar Petrescu, insistent cerut de rege.

Şi cu toate acestea încă nu fuseseră împlinite toate aspiraţiile noului regim. Acesta simţea nevoia – spre a recurge odată mai mult la proza lui Armand Călinescu – de „o mişcare populară" şi în acelaşi timp „o mişcare intelectuală, o mişcare sufletească, o mişcare ce ar oferi opiniei publice un ideal, o preocupare de viitor în interes direct." [...] „Prin această mişcare vechile partide primesc lovitura definitivă, iar regimul actual se va consolida."

Spirit practic, A. Călinescu a precizat şi măsurile ce ar trebui luate spre a se ajunge acolo. Bunăoară: „Presa afiliată ar întreprinde o mare campanie care ar avea semnificaţia unui fapt nou. Ea va consta în îndrumarea generaţiei novi pe liniile creatoare." Sau: „Cu prilejul aplicării noii reforme administrative, posturile de comandă ar fi preluate de experienţa noii

mişcări care ar deveni, până în ultimul sat, element activ de susţinere a regimului."

Suveranul însă – a mai explicat el – şi-ar alege miniştrii săi fără indicaţiile grupului, care nu are a stabili ierarhia şi nici preferinţe sentimentale."

„Presa afiliată" şi bine călăuzită a înţeles şi ea să pună în lumină „opera" înfăptuită. La 5 ianuarie 1939, ziarul „Timpul" a amintit, de pildă, că:

„În februarie, acum un an, ţara era chemată să consfinţească, prin vot solemn, Constituţia, temelie a unei aşezări de viaţă naţională. Sătulă de certuri sterpe între partide, cu steagurile desfăşurate, dar cu programe rămase în arrière, dezamăgită şi simţind că în mâlul cuvintelor deşarte se scufundă fără oprire, ţara a răspuns cu mulţumiri chemării regale. A fost la 24 februarie acel plebiscit constituţional, osânda obştească a tuturor racilelor trecutului, lepădarea de un sistem care dezbina ţara şi-i amorţea puterile de viaţă."

De aceea la 27 februarie 1939 însuşi regele a ţinut să sărbătorească, în sala Tronului, împlinirea unui an de la promulgarea noii Constituţii, rostind o cuvântare care trebuia să „rămână întipărită în sufletul neamului."

Căci iată ce i-a spus el poporului:

„DOMNILOR

În această zi de înălţătoare sărbătoare, cele dintâi cuvinte le trimit poporului meu căruia îi mulţumesc pentru impresionantul răspuns dat prin plebiscitul de acum un an, răspuns care Mi-a sporit puterile şi Mi-a întărit forţa morală pentru nobila cauză a unei

mai bune şi mai sănătoase aşezări a orânduirii României.

... Statul în noua concepție nu este o noțiune abstractă administrativă, ci este chiar sinteza comunității naționale, este chiar înfățişarea autoritară a tuturor intereselor obşteşti.

... Toți Românii trebuie să creadă fără şovăire în viitorul țării şi toți trebuie, deci, să fie alături de conducătorii Statului pentru înfăptuirile ce le cer zilele de mâine.

... Individul nu mai poate însemna ceva în viața publică decât în măsura folosului ce-l poate da obştei."

Armand Călinescu n-a înțeles să rămână nici el mai prejos, aducând tot atunci, un prinos de recunoştință augustului antevorbitor, din care se cuvine să citez măcar câteva pasaje:

„4300000 de glasuri, adică peste 99% din cele îndreptățite să se rostească declarase cu însuflețire că primesc noul aşezământ pe care MAJESTATEA VOASTRĂ îl înfățişează Țării.

... Cine nu tresare astăzi, amintindu-şi evenimentele care au precedat acest regim. Toate elementele anarhice erau deslănțuite, autoritatea în Stat slăbise, forțele creatoare erau paralizate. Nu mai muncea nimeni cu suflet. Ne găseam pe marginea unei prăpăstii.

Apoi, deodată, ordinea a fost restabilită. Autoritatea şi-a recâştigat prestigiul. Încrederea a renăscut."

Şi, totuşi, nici chiar toate acestea nu erau socotite suficiente.

De aceea, Armand Călinescu a fost bucuros să-l poată „anunța" pe Carol II că, de atunci încolo:

„Frontul Renaşterii Naționale este mijlocul prin care Națiunea îşi va exprima gândurile ei şi este rezervorul din care printr-o selecțiune severă a elitelor se vor recruta elementele de conducerea a Țării."

Acestea au fost, poate, rațiunile care au făcut ca preşedinte al F.R.N.-ului să fie numit Alex. Vaida-Voevod, Gh. Tătărescu Vice-preşedinte şi Const. C. Giurescu, Secretar general. Tot atunci au mai fost numiți şi trei Secretari generali, iar gen. Petre Georgescu Comandant al Gărzilor Naționale. Adică tot „elemente noi şi de viitor."

Ulterior, Const. C. Giurescu a devenit Ministrul Organizării Frontului Renaşterii Naționale, iar funcția de Secretar general a fost preluată de Victor Moldovan, care avea misiunea să conducă structurile teritoriale ale F.R.N.-ului.

După câteva luni, acesta a cerut „îngăduința de a prezenta un raport asupra gândurilor şi a faptelor" cu ajutorul cărora îşi permitea a crede că Frontul va ajunge curând un „organism viu al națiunii reîntoarse la tradiția voivodală."

„Temeiul procedurii" era:

La sate, „adunare de popor în prezența unui delegat județean al Frontului", întrucât poporul era „doritor de a asculta din graiu viu zvonul vremurilor. Se va bucura şi se va întări sufleteşte."

Gărzilor Naționale urma să li se atribuie imediat „calitatea de *pompieri voluntari* ai localităților respective." Iar pentru stimularea „eroismului civic" să

se proclame una din sărbători (de exemplu întâia zi de Rusalii) sărbătoarea celui mai *brav gardist F.R.N.*, cu slujbă la biserică, adunare prezidată de un delegat județean, predarea unei medalii sau diplome şi cu petrecere populară."

Raportul lui Victor Moldovan[1] sugera şi o „procedură" şi mai cuprinzătoare, din care, la rândul meu, îmi iau „îngăduința" să reproduc acest pasaj:

„Frontul Renaşterii Naționale se găseşte în serviciul progresului românesc. De aceea el va trebui să creeze legături solide, pe planuri potrivite, cu Straja Țării, Fundațiile Culturale Regale, Asociațiile culturale, Pregătirea Premilitară, Ministerul Sănătății, Ministerul Comunicațiilor şi cu Institutul Cooperației."

În afară de „spiritul" de care erau, neapărat, „însuflețiți", membrii Frontului se mai deosebeau şi prin uniformele lor: tunică încheiată până sus şi pantaloni de culoare albă, chipiu, tot alb şi epoleți cu însemne distincte.

Pentru înalții demnitari: epoleți „şerpuiți" de aur, pentru funcționari epoleți tot „şerpuiți" dar de argint. Personalul „inferior" – intendenți, şoferi, electricieni, curieri, portari, oameni de servicii şi „alții asemenea" – cum stipula Regulamentul – nu beneficia decât de epoleți de stofă şi fără insigne.

---

[1] Numele lui Victor Moldovan nu mai spune astăzi, probabil, mare lucru. De aceea iată măcar date din biografia lui.

S-a născut în 1884 la Bistrița-Năsăud. A urmat întâi cursurile liceului german şi apoi al celui românesc grăniceresc din localitate. Ulterior, studii de Drept la Budapesta. Între cele Două Războaie a făcut parte din toate parlamentele. A fost vice-preşedinte al Senatului. În Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române se află o bogată arhivă rămasă de pe urma lui.

C O P I E : de pe adresa Ministerului de Interne No. 18563 K. din 20 Ian. 938. Inreg. Jr. No. 6743 din 21 Ian.939

Către Subsecretariatul de Stat al Propagandei
Direcţiunea Presei

In referire la adresa Dv. No. 6457/938;
Avem onoarea a vă face cunoscut că, sub No. 44152/939, Comisiunea Specială de Economii depe lângă Ministerul Finanţelor, a dat viză favorabilă pentru confecţionarea uniformelor necesare personalului de serviciu din acea Direcţiune, iar preţurile maxime ce se vor plăti vor fi următoarele:

1) Veston, pantalon şi şaptcă la lei 1.850.- (vostum complect).
2) Una pereche pantaloni lei 420-
3) O manta lei 1.425.-
4) O şapcă separat lei 150.-

Cu aceste preţuri se aprovizionează toate instituţiile inclusiv Ministerul Finanţelor.

Vă rugăm a ne trimite acte pentru ordonaţare.

Director
/ss/ Sterescu

Subdirector
/ss/ Marinescu.

Pentru conformitate:
G. [signature]

Ziariştii care asistau la dezbaterile Senatului trebuiau şi ei să poarte uniforma Frontului.

În această atmosferă de nestăvilit „elan creator", la 8 iunie 1940 – împlinindu-se zece ani de la Restaurație – ziarul „România" a scos un număr special, de 48 de pagini, spre a sărbători cum se cuvenea *„Primum decenium Carolinum"*.

Cei ce şi-au unit acolo glasurile spre a omagia evenimentul, au fost atât de numeroşi încât mărturisesc că mi-e greu să fac o selecție întrucât, vrând-nevrând, va trebui să nedreptățesc pe cineva.

Încep cu personalitățile care aveau un cuvânt greu în viața publică.

Alexandru Vaida-Voevod a considerat că ziua de 8 iunie era „un simbol al sobrietății înțelepte regale".

Constantin Argetoianu a cerut ca: „În ziua de 8 iunie să aducem cu toții un prinos de recunoştință Regelui nostru nețărmurită dragoste şi neprecupețit devotament."

Mitiță Constantinescu, guvernatorul Băncii Naționale, ştia că „roadele sunt atât de concrete şi atât de evidente, încât nu putem stăpâni în noi fiorul înălțător al unei calde recunoştințe."

C.M. Viforeanu, Procurorul General al Înaltei Curți de Casație şi Justiție, a subliniat că... „prin opera sa legislativă, iubitul nostru Suveran se aşează în galeria Marilor Conducători de Noroade. Această operă, în care străluceşte ca o stea de mărimea întâia Constituția din 1938, izvorâtă din inspirația personală a Majestății Sale şi grație căreia România are o viață publică mai curată, mai vie şi totuşi mai liniştită va

hotărî ca El să fie calificat de istorie şi ca acela de REGELE LEGISLATOR"...

I.G. Peieţeanu, avocat, membru al Partidului Conservator, al P.N.Ţ. şi până la urmă membru al Consiliului superior al F.R.N. se voia şi poet, încât a înălţat o

RUGĂ

Spre Cel care în arşiţa furtunii
Deschisu-ne-a fântâna înţelepciunii
Veghind la strămoşeştile destine,
Spre păzitorul nostru de hotar,
Coboară-ţi, Doamne, nesfârşitul har.

Evident, oamenii de litere au trebuit şi ei să ia cuvântul.

Elogiind, de pildă, Legea Casei scriitorilor „venită, caldă încă, din mintea şi sufletul Majestăţii Sale", Ionel Teodorescu s-a plecat şi el cu o

RUGĂ

De-apururi, Doamne, să ne fie lege,
Credinţa, munca, pentru Neam şi Rege

Tudor Arghezi a observat că: „Regele României nu se aseamănă cu orice rege. El este Regele Renaşterii artistice româneşti."

Iar Liviu Rebreanu a stabilit că: „E sigur că acest deceniu va fi înscris cu litere nepieritoare în istoria culturii româneşti."

Camil Petrescu, mai timid, s-a arătat sensibil la altă latură a activității regale, scriind:

„... considerăm cu destulă sfială cele două masive volume DISCURSURILE REGELUI CAROL II. Găseşti în ele tot sbuciumul unei conştiinţe îndârjite în urmărirea unui ideal şi toată lupta cu expresia care caracterizează pe artistul creator."

Iar dacă Eugen Jebeleanu a calculat că „din 1930 şi până astăzi s-a făcut pentru instruirea celor tineri mai mult decât s-a realizat dintru început şi până atunci", Virgil Gheorghiu s-a arătat impresionat de faptul că la Ateneul Român se unduiau „sus împrejurul eroicei fresce atât de sugestive, unde fiecare moment al neamului nostru e convergent spre marginea luminoasă de lângă scenă, unde chipul senin, de o claritate zeiască a M. S. Regelui străjuieşte parcă destinul, viitorul şi gândurile noastre de recunoştinţă."

Se ajunsese, astfel, la un vocabular, un stil, o dicțiune ce voiau, parcă, să instituie un monopol asupra limbajului cu formule ce nu puteau fi evitate ca: Într-un singur gând; O pornire lăuntrică, Cu nețărmurită dragoste; Cu adâncă smerenie, Cu profund respect; Prea supus şi prea plecat; Respectuos supun atenției ş.a.m.d. Iar în cazul celor care utilizau un limbaj mai elevat – şi în funcție de dorința de a fi pe plac, de a dovedi ceva, de a sublinia momentul când era adresat mesajul – cu figuri de stil ce construiau ficțiuni sau trebuiau să dea iluzia că cel care le folosea era convins de adevărul lor.

În acest context, convocat pe neaşteptate la Palatul Regal, Victor Moldovan i-a găsit adunați acolo

pe E. Urdăreanu, N. Comăţeanu, I. Bujor, ministrul de Justiţie, gen. Georgescu, Mihail Ghelmegeanu, ministrul de Interne şi Petre Andrei, ministrul Educaţiei Naţionale.

Mulţumită notelor luate atunci de V.M. ştim şi noi acum ce s-a discutat:

„S-a pus problema transformării Frontului într-un Partid al Naţiunii.

[...] Ghelmegeanu a făcut o largă expunere. Am avut impresia că proiectul transformării era rezultatul unei discuţiuni între acesta şi Urdăreanu.

Ghelmegeanu a arătat că trebuie să mergem un pas înainte în organizarea regimului *totalitar*, considerând că Frontul nu corespunde complet nevoilor *politice*. Iniţiativa regelui abia a prins. Regele este angajat. *În el este ultima noastră nădejde*.

[...] Viitorul partid trebuie să fie un organism viu, combativ. Cei care nu vor intra în el, vor fi consideraţi în afara naţiunii active."

După ce şi ceilalţi participanţi şi-au exprimat opiniile, toate „convergente", a luat cuvântul şi regele care a declarat răspicat că „nu se mai poate merge cu paşi normali". Evenimentele cereau să se dea Frontului o nouă „infuziune" şi lărgirea cadrului politic al noii formaţiuni: Partidul Naţiunii.

Plecând de la consfătuire, Victor Moldovan, a fost convins că Ghelmegeanu va fi Secretarul general al noului partid. Dar, surpriză, prin Înalta Decizie Nr. 2 din 22 iunie 1940, Şef de Stat major al acestuia a fost numit Ernest Urdăreanu, iar Victor Moldovan a fost menţinut în funcţia de Secretar general. Ceilalţi fruntaşi ai fostului partid au fost lăsaţi pe dinafară.

În dimineața zilei următoare, în toate ziarele a apărut acest .

DECRET LEGE

„Pentru transformarea Frontului Renașterii Naționale în „Partidul Națiunii".

Art. 1. – Frontul Renașterii Naționale devine partid unic și totalitar. El va funcționa sub conducerea supremă a Majestății Sale Regelui.

Art. 2. – Partidul Națiunii îndrumează viața morală și materială a națiunii și statului român.

El este instituțiune de drept public.

Art. 3. – Conducătorul Suprem numește forurile superioare ale partidului cari sunt singurele răspunzătoare.

Art. 4. – Normele de funcționare, organizare și disciplină vor fi hotărâte de Conducerea Supremă."

Au urmat mai multe „Înalte Decizii" ale noului partid care au adus la cunoștință opiniei publice că:

Partidul Națiunii păstra deviza, emblemele și insignele F.R.N.

Marșul Partidului Națiunii era „Pe-al nostru steag e scris unire de Ciprian Porumbescu".

Cei ce serveau Regele și Națiunea în cadrul partidului erau considerați „ostașii" lui.

Nu mai era tolerată nici o activitate potrivnică „noii ordine".

Cine nu era membru al Partidului Națiunii nu mai putea fi nici funcționar public, nici membru în consiliul de conducere al unei întreprinderi private. Toți

aceştia erau obligaţi să se înscrie în partid până la 1. VIII. 1940.

Casa Partidului Naţiunii era Palatul Sturza (fostul sediu al Ministerului Afacerilor Străine din piaţa Victoriei).

Şeful de stat major al partidului nu mai putea fi apelat pe vechiul lui nume, ci obligatar Urdărianu, întrucât până atunci răuvoitorii merseseră până acolo, încât îi spuneau... Murdăreanu.

Cine înţelegea să facă parte din noua „naţiune activă" – a proclamat şi Cezar Petrescu în ziarul „afiliat" – va avea să aştepte totul de la viitorul care se confundă cu viitorul Patriei.

Cine nu se va învrednici de o eroică lepădare de sine, va fi lepădat de la sânul Patriei."

... A venit ceasul să lucrăm româneşte, să construim româneşte, să îndrăznim româneşte, pentru a ne croi un viitor românesc.

Aşa să ne ajute Dumnezeu.

Ştim că ne va ajuta, fiindcă puterea din noi şi voinţa din noi e dinamizată de însutita putere, voinţă şi încredere pe care ne-o dă prezenţa scumpului nostru Rege la cârma supremă a Partidului Naţiunii, de unde ne va duce la toate biruinţele împotriva altora, împotriva şovăielilor din noi."

Partidul Naţiunii era, astfel, chemat să aibă un „mare viitor". Dar nu avea şi n-a avut... prezent. Căci dacă a existat un Şef de stat major, acesta nu avea şi membri. Iar dacă a fost aşezat pe noi „baze", nimeni n-a ştiut care erau ele. Încât până la urmă, a fost etichetat de Victor Moldovan ca „partid mort".

La centru şi de ochii lumii se făcea, însă, mult zgomot în jurul unor adeziuni spectaculoase care, în

pofida unor fraze sforăitoare, n-aveau nimic comun cu convingerile ....

Carol II ținea mult ca, mai cu seamă, foștii adversari politici să fie supuși și înregimentați în Partidul Națiunii. Așa încât M. Ghelmegeanu, ministrul de Interne și Urdăreanu au dus tratative secrete cu Horia Sima – care, fugit în Germania, intrase, se pare, clandestin în țară, fusese prins și adus la București – soldate cu următorul ordin al acestuia:

Camarazi,

Lumea se clatină din temelii și în curând va urma o nouă așezare a neamurilor și țărilor. Patria noastră ar putea să fie și ea încercată.

Întru ocrotirea pământului ei sfânt, din îndemnul Majestății Sale Regele Carol al II-lea și sub înalta lui conducere s-a întemeiat „Partidul Națiunii" ca organizație unică și totalitară, menită să facă față împrejurărilor ce pot veni.

Drept aceea ordon tuturor legionarilor să se înscrie de îndată în acest partid, al Națiunii, unde ca soldați devotați ai lui să-și servească cu credință și cu toate puterile lor Țara și regele ei, să aștepte în liniște și cu încredere deplină viitorul și să înalțe zi și noapte rugăciuni pentru binele Patriei.

București, 23 iunie 1940

Și, coincidență, tot în aceeași zi, a făcut și Dinu Brătianu acest Apel către membrii Partidului Național-Liberal:

„Ascultând apelul Majestății Sale Regele Carol al II-lea, în împrejurările grele de astăzi, toți Românii dintr-un sentiment de solidaritate națională trebuie să-şi strângă rândurile în jurul Tronului.

Membrii Partidului Național-Liberal, partid care a fost totdeauna dinastic, nu pot să nu răspundă Chemării făcută de Capul Statului.

De aceea, cu libertatea de conştiință garantată prin Constituție şi păstrând în sufletul nostru credințele ce ne-au fost însuflețite de 80 de ani, vă sfătuiesc să vă înscrieți în noul organism politic prezidat de M.S. Regele, a cărui înțeles de căpeteni pentru noi este apărarea neştirbită a drepturilor şi a hotarelor României."

Şi, au mai fost, evident, şi alte asemenea adeziuni.

După doar patru zile, însă, Ministerul Afacerilor Străin a fost informat prin telefon:

„Răspuns la telegrama cifrată Nr. 38918

Secretarul de Stat Weizsäcker mi-a confirmat instrucțiunile date Ministrului Fabricius şi care au fost comunicate la amiază Guvernului în sensul că Guvernul Reichului sfătuieşte Guvernul român să accepte condițiunile notei ultimative sovietice.

Privitor la atitudinea Ungariei şi Bulgariei, Secretarul de Stat va cere instrucțiuni Domnului von Ribbentrop aflat în călătorie. Voi raporta de îndată ce am un răspuns."

Romalo 40293
Arhiva M.A.E.
Fondul 71–Germania
Vol. 79 – Fila 71

Tragismul evenimentelor din zilele imediat următoare şi consecinţele lor ne sunt bine cunoscute şi nu mai e nevoie să le creionez aici. Îndărătul lor au fost, însă, şi episoade meschine, dar nu lipsite de semnificaţie. Pentru culoarea epocii, aş aminti cel notat de ziaristul şi juristul Zaharia Boilă (în revista „Apostrof" din Cluj).

„După terminarea Consiliului de Miniştri care a dezbătut şi s-a înclinat în faţa ultimatumului sovietic, Carol II l-a oprit pe ministrul de Finanţe Mitiţă Constantinescu. Care, la ieşirea din cabinetul monarhului a povestit colegilor ce nu apucaseră să plece: Regele mi-a cerut următoarele. Apropos Mitiţă, să-ţi baţi capul cum m-aşi putea despăgubi în urma pierderii fabricilor mele de zahăr din Basarabia?... Ai putea, eventual, la repezeală, să vii cu un decret – adică cu un contract de cumpărare pe seama statului *antedatat*." Cu alte cuvinte, statul să plătească despăgubiri pentru pierderea fabricilor, sub pretext că acestea fuseseră anterior cumpărate.

La 4 iulie, Secretarul general al Partidului Naţiunii a primit telefonic, de la Urdăreanu, misiunea să plece la Berlin ca să „sondeze terenul" în convorbiri cu miniştrii Reichului.

Prim-ministru era Gh. Tătărescu, iar ministru de Externe Const. Argetoianu, înscăunat la 28 iunie titular al departamentului. Şi acesta „sondase", de altfel, terenul – chiar în ziua când fusese numit – în cursul unei întrevederi cu Fabricius, ministrul german la Bucureşti, iar concluziile le-a descris într-o amplă Notă de servici:[2]

---

[2] Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, vol. 79, Filele 74-76.

„Dl. Fabricius şi-a exprimat încântarea (sunt propriile sale expresiuni) de a mă vedea în fruntea Ministerului Afacerilor Străine, cunoscându-mi ideile şi politica. D-sa regretă că aceste idei şi această politică n-au fost aplicate de mine înainte de declanşarea războiului.

[...] D-sa regretă că Germania fiind prinsă actualmente în campania ei împotriva Angliei, n-a putut şi nu poate să ne dea ajutorul pe care ar fi vrut să ni-l dea, deoarece soarta României este departe de a-i fi indiferentă.

[...] În sfârşit, Dl. Fabricius îmi spune că socoteşte că începe de azi o eră nouă în raporturile ţărilor noastre.

[...] Ne-am părăsit buni prieteni, Dl. Fabricius exprimându-şi încă odată la plecare toată încrederea sa şi a Guvernului său în mine."

Victor Moldovan a cules, însă, alte impresii.

Nu s-a putut întâlni decât cu un singur membru al guvernului nazist, anume cu dr. Ley, ministrul Munciii care, după întrevedere, i-a trimis la hotel un pacheţel cu broşuri de propagandă."

În schimb, a văzut „o serie de fruntaşi legionari, stabiliţi la Berlin şi reţinuţi acolo la dispoziţia nemţilor, la dispoziţia partidului nazist." Iar „în vitrine, la librării" a văzut „cartea lui C.Z. Codreanu: *Die Eiserne Garde* şi a lui Goga.

N-a putut rămâne prea mult acolo, întrucât la 11 iulie a fost rechemat telegrafic, „de nevoile partidului". La Băneasa a fost aşteptat de un trimis al regelui, care ardea de nerăbdare să afle rezultatele misiunii.

„Sosit la Palat – a consemnat Victor Moldovan – m-a întâmpinat Urdăreanu cu cuvintele: Repede, repede, Regele vă aşteaptă!

În biroul Regelui erau deja prezenți – chemați de Rege în aşteptarea sosirii mele Gigurtu şi Manoilescu (Noul Prim-Ministru şi proaspătul Ministru al Afacerilor Străine – n.n.). Aceştia şedeau tăcuți la perete, nu departe de biroul Regelui.

I-am raportat Regelui franc şi fără înconjur ceea ce am aflat la Berlin şi anume:

Că atmosfera pentru el este ostilă

Că i se reproşează faptul că a schimbat mereu guverne

Că Hitler pretinde ca regele să accepte pe lângă Tron un Gauleiter

Că are de gând să-l detroneze

Acest raport al meu a produs consternare. Regele n-a scos un cuvânt, nici Gigurtu, nici Manoilescu. Numai Urdăreanu – jenat, a propus să continuăm conferința în ziua următoare, pretextând că eu aş fi obosit de drum.

Această zi de mâine n-a mai urmat.

De Partidul Națiunii nu m-am mai interesat din acest moment."

După nouă săptămâni şi-a dat demisia formală din partid. I-a „prezentat-o" lui... Ion Antonescu. Căci fostul Conducător Suprem era departe, tocmai în Spania, într-o călătorie din care nu s-a mai întors.

O lună – acum 70 de ani

„Noua orânduire" – e bine s-o ştim – se voia privită ca un model de maximă perfecţiune. O „certitudine" pe care se străduia s-o inoculeze populaţiei, fie prin dispoziţii voalate transmise de Cenzură, fie prin comentarii sau „recomandări" ce nu admiteau replică, publicate culese cu litere mari, groase, uneori în chenar ori însoţite de desene ce trebuiau să cântărească mesajul.

Toate acestea cu o unică ţintă: condiţionarea conştiinţelor prin inducerea unor false realităţi şi iluzia că cel care le exprima ştia totul şi mai bine ca oricine.

Iată, de pildă, cum arăta o lună din „Primvim decenium Carolinum", luna iulie 1940.

2 iulie

Cititorii tuturor ziarelor au aflat:

„Ieri s-au început în toată ţara înscrierile în Partidul Naţiunii."

Iar în ziarul „România", Victor Moldovan i-a încurajat s-o facă explicându-le:

„În Partidul Naţiunii va creşte cu pâlpâiri uriaşe flacăra destinului românesc. Aici va arde şi se va mistiui sufletul nostru de cremene daco-romană,

închinat aceluiaş ideal de dragul căruia au murit părinţii noştri şi atâţia dintre noi: unitatea naţională."

Şi tot atunci, cu titlul *„O importantă decizie a Ministerului de Interne"*, a fost comunicată ştirea: „Niciun local public nu va mai putea ţine deschis după ora 11 noaptea."

4 iulie

Ion Gigurtu a format noul guvern.

Iar în Arhiva M.A.E., Fondul 71 – Germania, vol. 79, Filele 98-99 e conservată această

„NOTĂ
ASUPRA CONVORBIRII AVUTE
în ziua de 4 iulie 1940
de Dl. Ministru Manoilescu
cu Dl. Fabricius Ministrul Germaniei
la Ministerul Afacerilor Străine

Am avut cu Dl. Ministru Fabricius o primă întrevedere Joi 4 Iulie în ziua depunerii jurământului.

Ministrul Germaniei şi-a exprimat marea sa bucurie de a mă saluta în postul meu şi s-a declarat foarte satisfăcut de textul declaraţiei Guvernului care era alcătuit la acea dată, fără a fi dat publicităţii, text pe care s-a grăbit să-l comunice în aceeaşi zi la Berlin.

Această convorbire a purtat asupra unei chesiuni speciale ale cărei note sunt ţinute de mine personal şi a reprezentat primul meu contact cu Ministrul Germaniei.

Am avut a doua întrevedere cu Ministrul Germaniei Vineri 5 Iulie ora 6. Vizita a avut ca obiect aceiaşi chestiune.

În aceiaşi zi la ora 9,30 seara am avut a treia întrevedere foarte scurtă la Legaţia Germaniei asupra aceleiaşi chestiuni.

Sâmbătă 6 Iulie ora 4,45 am avut cu Dl. Ministru Fabricius a 4-a întrevedere.

Pentru toate patru convorbiri notele sunt păstrate de mine."

Aşadar, înainte ca textul Guvernului – al declaraţiei guvernamentale – să fie cunoscut în ţară, prin grija noului ministru de Externe el şi fusese expediat la Berlin.

După cum, în aceeaşi zi, a ţinut şi Nichifor Crainic, noul ministru al Propagandei Naţionale, să-şi exprime sentimentele sale faţă de „omologul" său berlinez, pe care l-a încredinţat:

„În calitate de prieten şi admirator al Partidului Naţional-Socialist, pentru a cărui cunoaştere şi preţuire lupt de mulţi ani, vă rog să primiţi, Excelenţă, cele mai calde urări pentru viitorul Marelui Reich, ... Führer-ului şi sănătate Domniei-Voastre."

5 iulie

Rămas puţin în urmă cu omagiile, Manoilescu a recuperat întârzierea prin această telegramă adresată lui Ribbentrop, bineînţeles, tot în germană:

„Preluând conducerea Ministerului Afacerilor Străine ţin să aduc Excelenţei Voastre, în calitatea Dvs. de ministru al Reichului, cât şi în aceea de ilustru reprezentant al regimului naţional-socialist, mărturia bucuriei pe care o încerc de a fi pus în situaţia de a lua legătura cu Excelenţa Voastră.

ROMÂNIA

MINISTERUL
PAGANDEI NAȚIONALE

CABINETUL MINISTRULUI

R

Exzellenz Dr Joseph Goebbels

Reichspropagandaministerium

<u>Berlin</u>

Im Augenblicke, da mir die Leitung des Propaganda-Ministeriums anvertraut wurde und Rumaenien sich im Rahmen der europaeischen Neuordnung auf den Grundlagen eines integralen Nationalismus organisiert, wenden sich meine aufrichtigsten Gedanken an Eure Exzellenz, dem vom Feuer der Ueberzeugung getragenen Begeisterer Grossdeutschlands unter der genialen Fuehrung Adolf Hitlers.

Als alter Freund und Bewunderer des nationalsozialistischen Reiches, für dessen Kenntnis und Einschaetzung in meinem Land ich aus allen Kraeften bereits vor vielen Jahren kaempfte, bitte ich Eure Exzellenz, meine waermsten Wuensche fuer die Zukunft Grossdeutschlands, den Endtriumph des Fuehrers und das persoenliche Wohlergehen Eurer Exzellenz entgegenzunehmen.

Nichifor Crainic
Rumenischer Propagandaminister

Îmi exprim speranța, care este şi a poporului român, de a vedea că relațiile dintre Germania şi România se îndreaptă spre o apropiere şi intimitate către care ne conduce însăşi porunca conştiinței noastre şi interesul unei ordini europene pe cale de a se constitui.[1]

6 iulie

Din raportul *Confidențial. prin Curier*, Nr. 2759, al Legației române din Berlin

„În cursul numeroaselor mele intervenții la Auswärtiges Amt, făcute pe baza însărcinărilor telegrafice şi telefonice primite din Bucureşti şi despre a căror rezolvare am referit telegrafic la timpul său, am putut constata atât la Secretarul de Stat von Weizsäcker, cât şi la Subsecretarul de Stat Woeman nu numai amabilitate şi bunăvoință, dar şi tendința de a satisface, bineînțeles în limitele ştiute şi numai în cadrul foarte strâmt de atribuții pe care domniile lor le au.

...Pe de altă parte, însă, toate încercările mele de a obține precizări asupra atitudinei Reichului față de diferite evenimente ce au amenințat şi amenință încă România, s-au izbit de un mutism total şi în afară de considerațiuni de ordin general că Germania este interesată în menținerea păcii în Balcani şi în special în România de la care importă atâtea materii prețioase ei, nu am putut afla nimic.

De îndată ce voiu' avea prilejul să văd pe adevărații conducători ai Reichului voiu reîncepe sforțările mele pentru a putea obține o clarificare asupra

[1] Arhiva M.A.E. Fondul 71, Germania, vol. 79, f. 101.

tuturor punctelor interesând azi România în cel mai înalt grad şi bineînțeles voiu raporta pe calea cea mai scurtă.

Cred de datoria mea a transmite Excelenței Voastre, bineînțeles sub toată rezerva şi cu mențiunea că vine dintr-un izvor nici măcar oficios şi s-ar datora unei aşa numite „indiscreții", puțin probabile în Reichul de astăzi, următoarea informațiune.

Se pare că Germania ar fi de acord cu rectificarea de fruntarii româneşti atât înspre Ungaria, cât şi spre Bulgaria, urmate imediat de populație.

La granița de Vest ar fi vorba de o linie care plecând din Nordul Aradului (acest oraş rămânând României) ar merge paralel cu actuala frontieră şi ar atrage cesiunea unui teritoriul de 14000 klmp, iar la granița dobrogeană ar fi vorba de o rectificare ce ne-ar face să pierdem 6700 klmp. Subliniez încă odată scepticismul cu care trebuie privită această informație."

Romalo

Şi astfel, nici ministrul român la Berlin, nici noul guvern de la Bucureşti nu erau lăsați să întrevadă ce se punea la cale şi trebuiau să se mulțumească cu „indiscreții" probabil dirijate şi foarte departe de adevărul a ce avea să se întâmple.

7 iulie

Comunicat de presă

Suspendarea ziarelor
„SEMNALUL" şi „JURNALUL"

Pentru motive de ordine publică, ziarele „Semnalul" şi „Jurnalul" sunt suspendate.

În acelaşi timp s-a atras atenţia tuturor ziarelor care apar în ţară să redea cu exactitate comunicatele care vin din partea autorităţilor, făcându-li-se cunoscut că în caz contrar se vor lua măsuri de sancţionare.

8 iulie

Din cuvântarea la Radio a lui Ion Gigurtu

„Orientarea politicei externe a României, în cadrul celor două mari naţiuni ale Axei este un fapt împlinit."

„... Astăzi, în sfârşit, lucrurile s-au limpezit. Partidul Naţiunii înţelege să meargă hotărât pe calea stabilită de M.S. Regele şi guvernul naţionalist de azi este înfăptuitorul hotărât al acestor credinţe."

9 iulie

Manoilescu către Romalo

Excellence Romalo
Romanoleg   Nr. 41892 din 9 iulie 1940
Berlin

În urma telefonului de astăzi am înţeles că este necesar să vă pun la curent cu chestiunea la care a făcut aluzie Domnul von Ribbentrop când a vorbit cu Dvs.

Cu autorizarea Majestăţii Sale Regelui, vă fac următoarea comunicare.

După ocuparea Basarabiei, Majestatea Sa Regele s-a adresat prin Ministrul Fabricius direct Führerului, expunându-i problema românească şi sugerându-i ideea unei legături politice care să ofere României siguranţa absolută.

La aceasta Führerul a răspuns ca întâi Majestatea Sa să se pronunţe dacă este de acord să intre

în tratative directe cu Ungaria şi Bulgaria pentru a se regula diferendele cu aceste state şi a se pune astfel bazele unei păci definitive.

La această întrebare a Führerului, Majestatea Sa m-a lăsat să fac Ministrului Fabricius o comunicare în limba germană pe care v-o transmit textual în limba română pentru orientarea Dvs. sub o extremă discrețiune.

Majestatea Sa a primit comunicarea Führerului pentru care îi mulțumeşte în mod deosebit. În înțelegere directă cu Guvernul Său, care va trata de azi înainte această chestiune, Majestatea Sa se declară gata să lase să se înceapă tratativele directe între Guvernul român pe deoparte şi Guvernele ungar şi bulgar pe de altă parte. Această declarație este legată cu speranța şi cu încrederea că Führerul va da României tot sprijinul moral pentru ca respectivii ceilalți parteneri să nu meargă cu pretențiile lor dincolo de cadrul dreptății naționale şi al rațiunii politice.

Majestatea Sa accentuează în mod expres că nu se poate conta decât cu astfel de posibilități şi soluțiuni, care în niciun caz nu ar contrazice principiului etnic.

Pentru a păstra acest principiu se consideră că de dorit este a se prevedea vaste şi reciproce schimburi de populație care s-ar executa cu plan şi sistematic într-un anumit timp.

Majestatea Sa socoteşte această procedură şi reglementarea finală – care este de sperat – a tuturor diferențelor noastre cu statele vecine mai sus numite, numai ca un mijloc care are drept scop: asigurarea completă a României printr-o apărare durabilă din partea Reichului şi printr-o colaborare intimă şi cuprinzătoare cu Germania.

Majestatea Sa speră ca această declarațiune sinceră care pentru sentimentul național românesc reprezintă o mare jertfă, trebuie să fie privită ca o dovadă a voinței de a fi agreabil şi a prețuirii personale pe care o are față de Führer.

MANOILESCU[2]
Nr. 892

Încă un text care „ridică probleme spre a căuta soluții" (apud Henry Truman). Chiar să-şi fi imaginat Carol II că Ungaria, Bulgaria – şi la spatele lor Hitler – asta aveau în vedere: schimburi de populație? Şi că dacă România le-ar accepta, ar beneficia de o colaborare „intimă şi cuprinzătoare" cu Führerul nazist?

Ori era, pur şi simplu, vorba de o incredibilă obtuzitate, după ce văzuse ce se întâmplase cu Austria, Cehoslovacia, Polonia, Franța, Belgia, Olanda, Norvegia şi după „sfatul" de a accepta ultimatul sovietic.

O recomandare pentru „... cetățean":
IA SEAMA CE VORBEŞTI ŞI UNDE
NU ŞTII NICIODATĂ CINE ASCULTĂ

În spiritul vremii Nichifor Crainic,
îndrumătorul tineretului

„... Cărțile D-lui profesor Nichifor Crainic *Ortodoxie şi etnocrație* sau *Nostalgia Paradisului* sunt cărți fundamentale pentru o Românie nouă, politică şi culturală. Dar cei pe care s-a bazat în inima lui Doctrinarul,

[2] Arhiva M.A.E., Fondul 71 – Germania, vol. 79, filele 109-110.

pentru intrarea în ființa împrospătată în toate compartimentele sociale ale unei atari Românii, o știu sigur! *sunt cei tineri*, tineri cu mintea lor sprintenă, tineri cu sufletul verde în care nostalgia câmpiei oltenești a vladimiriștilor și jienilor chiuie, chemând mereu la luptă, mereu la realizări românești."

Demetru Pan

10 iulie

Nichifor Crainic și „îndrumătorul presei naționale"

Comunicat al Min. Propagandei Naționale din ziarul „România"

„În noul regim pe care Majestatea Sa Regele l-a așezat, dreptul de a vorbi zilnic neamului românesc aparține românilor neaoși.

În consecință, aduce la cunoștință că ziarele românești nu pot fi conduse de evrei, iar în ziarele conduse de români, colaboratorii evrei nu sunt la locul lor."

Cu toate că la „Universul", ziar „naționalist", lucrau de multă vreme ziariștii evrei Ferno și B. Marian – care au rămas și mai departe în redacție, Ion Lugoșianu, mâna dreaptă a lui Stelian Popescu, proprietarul gazetei, s-a grăbit să anunțe că „subscrie la profesiunea de credință a dlui ministru Nichifor Crainic, asigurând de întregul concurs al presei."

11 iulie

Știre din ziare

M.S. Regele a asistat la inaugurarea sediului PARTIDULUI NAȚIUNII

Conducătorul Suprem al Partidului Națiunii a inspectat serviciile conducerii centrale, interesându-se

amănunțit de funcționarea lor şi dând importante îndrumări de organizare.

12 iulie

Declarație a lui Alex. Vaida-Voevod făcută ziarului „Tribuna" din Cluj

Titlu: Elementul românesc ca națiune şi stat reprezintă un tot integral

Subtitlu: România în noua cristalizare a ordinei

Reichul doreşte o Românie tare şi sănătoasă! Să unim toate forțele bune ale națiunii spre a o înfăptui.

13 iulie

Noi norme generale pentru înscrierile în Partidul Națiunii

Circulara Nr. 7

Controlul actelor de identitate pentru stabilirea originei etnice

Evreii botezați sau cei care poartă nume româneşti, soțiile creştine ale evreilor sau evreicile soții de români, chiar dacă sunt botezate nu se înscrie sub nici un motiv.

Recomandare. Text:

Tăcere! Duşmanul nu e surd şi nu doarme.

Desen: Un civil şi un militar cu degetul arătător la gură.

UN APEL AL MINISTERULUI DE INTERNE

Răspânditorii de ştiri false, exagerate sau tendențioase vor fi aspru pedepsiți.

15 iulie

În ziarul „România"

Un desen reprezentând un măgar vorbind cu o gâscă şi „ explicația" lui.

CUM GÂSCA ORĂCĂE ÎNTRUNA
MĂGARUL SBIARĂ ÎN RĂSTIMPURI:
SĂ NE FERIM DE ASEMĂNARE
MĂCAR PENTRU ACESTE TIMPURI

16 iulie

Berlin (Rador) Toate ziarele germane publică următoarea declarație făcută de d. Mihail Manoilescu, ministrul de Externe, reprezentantului la Bucureşti al agenției D.N.B. în legătură cu ieşirea României din Societatea Națiunilor:

„Manifestările noii orientări politice a României vor consta numai din fapte concrete.

Ieşirea din Societatea Rațiunilor este un pas pe această cale.

Altele vor urma, căci noi suntem hotărâți să rupem cu trecutul. Avem ferma voință să consolidăm raporturile noastre cu Marele Reich German şi să creiem între poporul german şi cel român raporturi de colaborare prietenească de o valoare nepieritoare."

Să nu fi cunoscut M. Manoilescu ce a spus un celebru diplomat, cu mult înaintea lui: „E la fel de uşor să te înşeli pe tine, pe cât e de greu să înşeli pe alții"?

20 iulie

O scrisoare între doi „amici"

Berlin 20 VII 1940

Dragă Ernest,

Ai citit, desigur, lunga mea telegramă de azi relatând audiența mea la Führerul-Cancelar. Timp de

25 minute, Führerul, cu glasul şi vorba frumoasă a austriacului, cu farmecul lui incontestabil, mi-a expus vederile sale asupra României. Las la o parte introducerea care priveşte numai greşelile trecutului, din nenorocire multe şi care puteau fi în parte evitate, pentru a-ţi scoate la lumină punctele principale privind prezentul şi viitorul. Acestea sunt:

a) nu putem conta pe niciun sprijin al Germaniei până nu ne înţelegem cu Ungaria şi Bulgaria.

b) Führerul recunoaşte importanţa economică a României şi reafirmă că Reichul nu are nici un interes politic sau teritorial la noi.

c) Führerul regretând greşelile făcute în politica internă, declară că această politică nu-l priveşte, el tratând cu România ca un stat organizat şi suveran.

d) *Foarte important* mi-a declarat. Deoarece eşti şi trimisul personal (din scrisoarea M.S. către el) al Regelui îţi spun toate astea. A citit cu simpatie scrisoarea M.S. şi în cursul expunerii sale, s-a referit continuu la M. S. în termeni foarte corecţi. Aceasta întăreşte vederile mele comunicate în ultima mea scrisoare.

e) A lăsat să înţeleg că, odată pacea durabilă stabilită cu vecinii, România poate conta pe sprijinul german care, a insistat el, va fi mai eficace ca cel (?) franco-englez. (De aici nu-l mai citez pe Führer.)

Este, însă, clar că, pentru moment, războiul cu Anglia nefiind terminat, nu se poate vorbi aici de vreo atitudine germană ostilă Rusiei şi orice încercare a noastră de a o face (vezi convorbirile ridicole ale lui V.M.) este nu numai o mare greşeală tactică, ci şi o îngreunare a situaţiei ţării noastre.

Tot din vorbele lui am mai desprins, fără ca el s-o fi spus expres, că ar vedea cu ochi buni o cât de largă colaborare la administrația țării a elementelor naționaliste (adică forțe gardiste) cât şi a celor elemente care de mult au văzut clar şi au militat pentru o politică alături de Germani (probabil Gh. Brătianu şi alții). Spune Te rog, M. Sale, că îl rog respectuos să nu cruțe nici un sacrificiu spre a putea realiza acest lucru, mai cu seamă în timpul tratativelor actuale. Cât despre „democrații" noştri, ar trebui să se țină cât mai la o parte.

Situația noastră aci este grea. Ştii mai bine ca mine câte greşeli s-au comis şi că nu mai e loc pentru o singură greşeală.

Tot astfel trebuie să ştii că doi sunt colaboratorii favoriți ai Führerului, Reichsmarschall-ul Goering şi Dnul von Ribbentrop, care însă sunt foarte geloşi unul pe celălalt şi compartimentarea activității lor este perfectă şi strict observată.

A trata, aşadar, chestii politice cu Reichsmarschall-ul sau economice cu Ministrul de Externe sunt nu numai greşeli fundamentale, dar ne expun la nemulțumirea unuia din cei doi şi la ostilitatea lui, ceea ce este foarte periculos.

Din expunerea Führeru-lui am mai dedus că a dat ungurilor şi bulgarilor sfaturi de moderație, ceea ce reiese şi din declarațiile miniştrilor maghiari şi bulgari. În orice caz, trebuie ca presa de la noi să fie cât de rezervată față de aceste două țări, iar opinia publică trebuie pregătită încetul cu încetul cu ideea unor noi

amputări care sunt *inevitabile*. Un conflict armat al României în momentul de față ar avea pentru noi consecințe „catastrofale" (citez anexa).

De acum înainte voi vedea cât de repede pe toți miniştrii şi şefii importanți ai Reichului căutând ca în convorbirile cu ei să-i lămuresc asupra țării noastre şi a interesului ce-l are Reichul la o Românie puternică. Rugându-te să prezinți Majestății Sale respectuoase omagii rămân dragă Ernest

al tău cu prietenie
Al. A. Romalo[3]

Scrisoare olografă – pe 4 pagini.

Cele de mai sus au rămas strict secrete.

Populația a fost, în schimb, informată despre o măsură luată în sprijinul păstrării ...:

„Raționalizarea consumului în restaurante"

Iar pentru a-i asigura şi o odihnă plăcută, guvernul a decis:

„Noul orar de închidere a bodegilor şi restaurantelor din Capitală"
Bodegile la ora 23
Restaurantele la ora 1
Teatrele şi cinematografele la ora 24

Bicicliştii n-au fost nici ei ignorați, ci preveniți:

„a) Nimeni nu poate circula pe străzile Capitalei, dacă nu are număr de ordine eliberat de prefectură,

[3] Arhiva M.A.E. Fondul 71, Germania. Vol. 79, filele 212-216.

iar în timpul nopții dacă nu are un felinar sau lumină pentru a se face vizibil.

b) Circulația bicicletelor pe trotuar este cu totul interzisă.

c) Este deasemenea interzis a circula fără a avea o mână pe ghidon, a lua picioarele de pe pedale în mers sau a lua pe bicicletă persoane peste numărul locurilor prevăzute de fabricant.

Contravenienții la aceste dispoziții vor fi conduşi de îndată în fața Judecătoriei Contravenționale şi pedepsiți cu amendă şi închisoare conform dispozițiilor din Codul Penal".

Reglementarea avea, totuşi, unele lacune:

a) nu preciza deosebirea dintre felinar şi lumină;

b) ce trebuia să facă biciclistul cu mâna care nu era pe ghidon;

c) dacă biciclistul putea lua, în acelaşi timp, picioarele de pe pedale şi persoanele prevăzute de fabricant.

Dar şi altele asupra cărora nu mai insist.

În ziarul „România", un text, pe o pagină, cu titlul:

„D. Hitler a rostit aseară în Reichstag un discurs adresând pentru ultima dată un apel la bunul simț al lumii".

Iar cititorii s-au putut convinge cât „bun simț" avea „D. Hitler".

22 iulie

Ziarul „România" era oficios al Ministerului de Interne, iar Cezar Petrescu – e uşor de înțeles – nu se putea abate, cu nici un chip, de la politica guvernului.

Să aruncăm, dar, o privire asupra articolului său din ziua respectivă.

„... Țăranul, pământul, familia, credința, cam aceste noțiuni revin în toate rostirile, manifestele de acum ale Mareşalului Pétain.

...Şi pentru a ne întoarce acum la noi, să deschidem un volum al lui C. Dobrogeanu-Gherea, coreligionarul şi tovarăşul de idei politico-sociale ale lui Leon Blum.

... O societate bazată pe cultura mică agrară şi pe industria casnică ar fi țara mizeriei economice şi deci şi culturale, morale, naționale.

... Lui Dobrogeanu-Gherea, coreligionarul lui Leon Blum şi tovarăşul său întru socialism internațional, indiferent de distanța în timp şi în spațiu, îi era necesară industria cu orice preț care singură ar fi îngăduit o victorie oarecare a unui front popular oarecare.

Punând în paralelă, scrisele Mareşalului Pétain pentru Franța, după experiența tragică a Franței, cu scrisele de odinioară ale lui Gherea, pentru România, lăsăm concluzia la discreția cititorului.

Nu o concluzie. Un potop copleşitor de concluzii.

... Să ținem seama că tirada lui C. Dobrogeanu-Gherea se adresa României de atunci, cu încă mai puține izvoare de materii prime şi cu mai puține şanse logic economice de industrializare.

Ce importă?"

Şi acum, vorba lui Cezar Petrescu, să ne întoarcem şi noi în timp şi spațiu la alte „scrise" ale lui, e adevărat, ulterioare.

Citez:

„Patru decenii s-au împlinit de la Revoluția din Octombrie 1917 şi de la instaurarea puterii sovietice în fosta Rusie țaristă a analfabetismului, a camarilelor palatiste şi a inerției birocratice, a castelor şi bunului plac; ultimul bastion al celor din urmă, mai obscurantiste mituri şi sisteme feudalo-medievaliste din Europa. Patru decenii de la înființarea celui dintâi stat din lume al muncitorilor şi țăranilor pe acest teren curățat de smârcuri stătute şi de scorii, cel dintâi stat al întocmirilor, al instituțiilor, al culturii, al progresului şi tuturor achizițiilor materiale şi spirituale puse exclusiv în slujba poporului trudnic, care nu cunoscuse până atunci decât foametea endemică, decât beznele neştiinței şi superstițiilor, decât urgiile cnutului (Cezar Petrescu, *Însemnări de călător. Însemnări de scriitor*, Editura „Cartea Rusă", 1958).

Dacă am alăturat cele două texte, n-am făcut-o pentru a polemiza cu memoria lui Cezar Petrescu – la vremea lui poate cel mai citit scriitor român în țară şi peste hotare – ci pentru că am fost izbit de similitudinile dintre logos-ul regimurilor autoritare, caracterizat prin tonul categoric şi utilizarea obsesivă a unor clişee verbale. Iar în cazul de față, cu atât mai mult, cu cât s-a datorat aceluiaşi autor.

Încât trebuie să-i dăm dreptate lui Paul Morand, contemporanul lui Cezar Petrescu, care a remarcat că „Istoria oferă exemple, dar nicicând n-a putut, ca prin erorile ei să le evite pe cele care au urmat."

23 iulie

Reproduc întocmai:

„Lituania, Letonia şi Estonia au adoptat constituția democrată a Sovietelor"

25 iulie

O Instituţie mulţumită

ROMÂNIA
MINISTERUL
PROPAGANDEI NAŢIONALE

NOTA DE SERVICIU

Activitatea de azi

Conform instrucţiunilor date de Direcţia Presei, în ziarele de astăzi următoarele articole

I. 1. „Relaţiunile germano-române", „Ordine şi muncă", „Economii în domeniul birocratic" şi „Aprovizionarea cu lemne" în ziarul „Universul"

2. „Păstrarea ordinei în stat" şi „Scopul vizitei D-lor I. Gigurtu şi M. Manoilescu în Germania" în ziarul „Curentul"

3. „Vizita D-lor I. Gigurtu şi M. Manoilescu la Salzburg", „Comandamentul ceasului de faţă, o singură orientare politică" şi „Aprovizionarea Capitalei cu lemne" în ziarul „România"

4. „Vizita în Germania" în ziarul „Timpul".

5. „Un apel la bunul simţ" în ziarul „Informaţia".

6. „Vizita D-lor I. Gigurtu şi M. Manoilescu în Germania" în ziarul „Porunca Vremii".

7. „Atestatele României" în ziarul „Neamul Românesc".

8. „La Salzburg" în ziarul „Seara".

9. „Un nou şi fericit prilej pentru întărirea păcii în sud-estul Europei" în ziarul „Ordinea".

II. S-au trimis ziarelor pentru a fi publicate următoarele două articole:

„Inspecțiile D-lui Rezident Regal al Ținutului Prut Prof. G. Ionaşcu în județele Neamț şi Bacău" şi „Domnul Ministru Prof. D. Caracostea şi Învățământul german în România".

III. S-au comunicat tuturor Consilierilor, Secretarilor şi Ataşaților de Presă „Îndrumări" pentru orientarea lor generală în ceea ce priveşte serviciile de presă în străinătate.

Față de cele ce au precedat, ne putem întreba: Dacă „Comandamentul ceasului" era o singură orientare politică şi dat fiind că se impuneau „Economii în domeniul birocratic", de ce era nevoie de atâtea articole cu acelaşi subiect? Nu e mai puțin adevărat, însă, că nu eram noi cei chemați să dăm şi răspunsul.

27 iulie

CE SE VA DISCUTA LA SALZBURG
Relatările agenției „Stefani"

Intenția de a se ajunge la o înțelegere prin mijloace paşnice este dovedită prin însuşi faptul că convorbirile amintite se produc şi că toți cei care iau parte la ele sunt însuflețiți, în mod notoriu, de o foarte bună dorință. Deşi problemele sunt complexe şi

grele, totul ar lăsa să întrevadă o soluție nu numai paşnică, ci şi avantajoasă pentru toate popoarele danubiano-balcanice."

Ziarul „România"

BERLINUL ŞI VIZITA
OAMENILOR DE STAT ROMÂNI
(Prin telefon de la corespondentul nostru
din Berlin)

Întreaga presă germană înregistrează importanța vizitei D-lor I. Gigurtu şi M. Manoilescu, Primul ministru şi ministrul Afacerilor Străine ale României.

Reprezentanții României nu sunt necunoscuți în Germania, constată presa germană, amintind că preşedintele Consiliului d. I. Gigurtu a fost la Berlin la 6 septembrie anul trecut, spre a face declarația de neutralitate şi că ministrul de Externe d. Mihail Manoilescu a vizitat încă acum câteva săptămâni Germania, împreună cu un cerc de ingineri şi economişti români.

Ambii cunosc părerile principale ale Reichului şi, mai ales, procesul economic, care va fi hotărâtor pentru noua ordine în Europa."

În josul unei pagini a ziarului, un desen:

Un domn cu pălărie şi lacăt la gură, însoțit de acest text:

„Nu vorbi peste măsură, ci pune-ți lacăt la gură."

29 iulie
Mereu problema care ardea

De la „Comisiunea lemnului"

„Eri la orele 10 s-a întrunit la Ministerul Agriculturii, sub preşedenția D-lui subsecretar de Stat P. Nemoianu, comisiunea lemnului.

Comisiunea se va întruni din nou săptămâna viitoare."

Membrii ei nu rămâneau, deci, de lemn la nevoile populației.

Killinger vs. Moruzov (şi după moarte)

Vara anului 1940 a fost bogată în evenimente ce nu trebuiau să ajungă la cunoştinţa opiniei publice. Ca, de pildă, o foarte discretă conlucrare între Manfred von Killinger, – ce avea să devină ministru al Reichului nazist la Bucureşti – şi Moruzov, şeful spionajului românesc.

Ea ne este dezvăluită de această Notă a lui Al. Cretzeanu, secretar general al Ministerului de Externe, adresată Prezidenţiei Consiliului de Miniştri[1]:

„Am onoare a înainta D-lui General Antonescu aci alăturata Notă din 13 Iulie 1940 a cărei copie mi-a fost trimisă de D-l I. Gigurtu, fost Preşedinte al Consiliului. Nota conţine introducerea la un raport ce a fost înaintat Führerului de către Dl. von Killinger asupra misiunei sale la Bucureşti în luna Iunie 1940.

Nota e urmarea la altă notă din 12 Iulie pe care D-l Gigurtu nu o posedă.

Am onoarea a anexa aci alăturat şi o copie a Notei din 25 Mai 1940 a D-lui Moruzov asupra întrevederei sale cu D-l von Killinger – Notă a cărei

---

[1] Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, filele 138 şi 140-146.

copie a fost găsită în Arhiva Palatului şi mi-a fost trimisă de către Dl. General Antonescu la 17 Februarie a.c.

După cum se vede D-l von Killinger a fost de 2 ori la Bucureşti, prima oară la sfârşitul lunei Mai şi a doua oară la sfârşitul lunei Iunie 1940.

3 Aprilie 1941
Al. Cretzeanu

COPIE
(în traducere)

Iunie 1940

RAPORT ASUPRA ROMÂNIEI
(Criza Rusă şi întrevederile dela Bucureşti)

„Prin telegrama din .... am fost rugat de Domnul Director General Moruzov, Şeful Serviciului S de Informații al Armatei Române să vin la Bucureşti, pentru a lua în discuțiune chestiuni foarte importante.

Cu permisiunea Dlui Ministru Ribbentrop, am plecat la Bucureşti.

Când am sosit, la 25 VI. 1940, am găsit o atmosferă de enervare, datorită ultimelor provocări din partea U.R.S.S. (numeroase încălcări cu avioanele ale frontierei, concentrări de care de luptă dealungul frontierei etc.).

Primul contact l-am luat cu Domnul Ministru Fabricius.

Apoi, am avut o întrevedere de 4 ore cu Domnul Director General Moruzov.

În prima parte a întrevederii s'a discutat asupra diferitelor chestiuni cu privire la constituirea în România a noului „Partid al Națiunii", fiind solicitat a face obiecțiunile pe cari le cred de cuviință, față de experiența cu N.S.D.A.P.

După o expunere sumară, am propus Domnului Moruzov trimiterea în România, din partea N.S.D.A.P., a patru experți, cari să fie consultați pentru următoarele probleme:

Propaganda;
Organizarea;
Unități de partid;
Frontul Muncii

Domnul Director General Moruzov a fost foarte mulțumit de această propunere, urmând ca România să trimită la Berlin invitațiile respective.

Pe timpul întrevederii s'a primit o informație prin care se arată că 5 avioane sovietice au trecut peste frontiere zburând până la Cernăuți.

Cu această ocazie, discuția a trecut asupra problemei ruse şi am constatat că ideile Domnului Moruzov, în această privință, au rămas aceleaşi, pe care le-am raportat anterior.

Trecând la situația prezentă, Domnul Moruzov mi-a comunicat următoarele:

„România a adoptat dela început neutralitatea. Este însă fapt constatat că această neutralitate a fost absolut în favoarea Germaniei căreia România i-a dat petrol, atât cât a avut nevoie.

Cred că față de un eventual atac din partea U.R.S.S. contra României, Germania ar putea

interveni cu succes la Moscova pentru a împiedica[2] n.n.) săvârşirea unui astfel de act.

Chestiunea Ungariei şi Bulgariei, privită aparte, nu va produce nelinişte.

Totul se rezumă deci la întrebarea:

Ce atitudine va lua Germania, dacă România va fi atacată de Uniunea Sovietică.

Am răspuns că într'o asemenea eventualitate, *Germania nu va putea face altceva decât să exprime unele deziderate U.R.S.S., o acțiune militară la Est fiind pentru moment imposibilă, armata germană trebuind să termine războiul contra Angliei.*

Domnul Moruzov a adăugat:

„Dacă România va trebui să se bată?"

I-am răspuns că sunt de părere să se intre în tratative cu U.R.S.S. pentru a-i cunoaşte pretențiunile, ținându-se seama de faptul că interesele Germaniei impun a nu se începe un război în Balcani.

La sfârşitul întrevederii, Domnul Moruzov m'a întrebat dacă aş consimți să vorbesc şi cu domnul Ministru Urdărianu – care este confidentul M.S. Regelui – pentru a-i face cunoscut ideile mele asupra atitudinei Românei în cazul unei agresiuni din partea U.R.S.S., deoarece în România domină, în unanimitate, părerea de a se lupta contra Ruşilor.

I-am răspuns afirmativ.

Audiența la Domnul Ministru Urdărianu a avut loc.

Discuțiunile s'au referit la aceleaşi probleme din întrevederea cu Domnul Director General Moruzov.

---

[2] Arhiva M.A.E. Fondul 71 Germania, vol. 82, f. 148.

De data aceasta însă, într-o formă precisă, am comunicat Domnului Ministru Urdărianu că, *în condițiunile actuale, n-ar fi bine ca România să înceapă un război cu U.R.S.S.*

Ca urmare a acestei afirmații categorice, Domnul Ministru Urdărianu mi-a cerut permisiunea de a părăsi cabinetul pentru câteva minute.

La înapoiere, m'a întrebat dacă aş dori să fiu prezentat şi Regelui.

Răspunzând că aceasta ar constitui o neînchipuit de mare onoare pentru mine, audiența la M.S. Regele a fost făcută pentru 27 Iunie."

La 27 iunie 1940, Ministerul Afacerilor Străine a primit, însă, această comunicare:

Înregistrată la No 38980
Telefonată la ora 17.00

Telegramă descifrată
Legațiunea din Berlin (prin Telefon)

No. 40293

Data 27 Iunie 1940

Răspuns la telegrama cifrată No 38918.

Secretarul de stat Weizsäcker mi-a confirmat instrucțiunile date Ministrului Fabricius şi care au fost comunicate la amiază Guvernului, în sensul că Guvernul Reichului sfătuieşte Guvernul Român să accepte condițiunile notei ultimative sovietice.

Romalo

Şi guvernul Gigurtu a trebuit să se încline.

Cele ce au precedat au avut, însă, şi două urmări surprinzătoare.

Şi anume, după aproape trei ani, respectiv la 20 martie 1943 când evoluția evenimentelor de pe frontul de Răsărit arăta că armatele germane aveau tot mai puține şanse de a câştiga războiul, Ion Antonescu s-a arătat brusc interesat să afle ce a comunicat Moruzov – asasinat între timp, de legionari – despre convorbirea lui cu Killinger.

Şi la Ministerul de Externe s-a primit această Notă de la Prezidenția Consiliului de Miniştri:

DOMNULE SECRETAR GENERAL

„Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să ni se trimită raportul lui Moruzoff asupra întrevederii avută cu D-l Killinger în primăvara anului 1940 prin care Germania se oferea să ne organizeze granițele, dacă ne alăturăm politicei sale.

Primiți vă rugăm, Domnule Secretar General, încredințarea deosebitei noastre considerațiuni."

p. SECRETAR GENERAL
Basarabeanu

DIRECTOR
Indescifrabil

Şi, cum era firesc, chiar în aceeaşi zi, Camil Demetrescu, atunci Secretar de Legație, i s-a adresat, în scris, ministrului său Mihai Antonescu întrebând, în aceşti termeni, ce răspuns trebuia dat solicitării de mai sus:

„Am onoare a ruga pe domnul Mihai Antonescu, Vice Preşedinte Consiliului de Miniştri, să binevoiască a-mi comunica dacă pot arăta D-lui Basarabeanu, Director în Preşedinţia Consiliului de Miniştri raportul D-lui von Killinger din iunie 1940 privitor la întrevederea avută în care ne-a transmis propunerea de garanţie a graniţelor de către Germania.

Adaog că potrivit instrucţiunilor primite dosarul conţinând acest document este ţinut în cel mai strict secret la Direcţiunea Cabinetului nefiind cunoscut de nimeni în afară de acest Departament şi de foarte puţine persoane dintre funcţionarii lui.

În momentul de faţă, acest dosar se află la Dl. G. Barbul, pentru completarea celor ordonate de Dumneavoastră.

D-Sale

Domnului Prof. M. Antonescu, Vice-Preşedinte şi Preşedinte al Consiliului de Miniştri, Ministru al Afacerilor Străine ad interim etc. etc. etc.

Şi tot foarte operativ, adresa Preşidenţiei Consiliului de Miniştri a ajuns la Cabinetul lui Mihai Antonescu, de unde a ieşit cu o neaşteptată rezoluţie:

Dir. Politică şi Cab.

Comunicat de D. G. Barbul[3]

Dl. Vice Preşedinte nu autoriză predarea *acestui document* şi nici predarea documentelor similare.

20.III.1943

[3] G. Barbul era Şeful de Cabinet al lui Mihai Antonescu.

Dincolo de această decizie, ce mai poate părea surprinzător, se ascundea, însă, faptul că, de la un moment dat, „cel mai apropiat colaborator al Mareşalului" începea să întrevadă inevitabilul dezastru în care era târâtă țara şi lua chiar inițiative punctuale în dezacord cu acesta.

Cuprins

Adresa editurii:
Str. Polonă nr. 92,
bl. 17 A+B, ap. 1, sector 1, Bucureşti
tel. şi fax: 021/210.88.97
email: editvivaldi@clicknet.ro
www.edituravivaldi.ro

Tiparul executat la ***S.C. LUMINA TIPO s.r.l.***
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: **office@luminatipo.com**
www.luminatipo.com

SCHIȚE PENTRU UN TABLOU DE EPOCĂ privesc un răstimp ce mi se pare mai puțin cunoscut astăzi, anume perioada anilor 1930-1940, cu episoade și actori în ipostaze nebănuite. Dar care, laolaltă, recompun în linii mari tabloul unei epoci, de la debutul și până la evanescența ei.

Dumtru Hîncu

25,07 lei

ISBN: 978-973-150-050-8